

Analiza practicii judiciare din Republica Moldova ce vizează infracțiunile privind viața sexuală

LA
STRADA
MOLDOVA

Studiul privind „Analiza practicii judiciare din Republica Moldova care vizează infracțiunile privind viața sexuală” a fost realizat de Centrul Internațional „La Strada”, în cadrul Programului pentru Egalitate de Gen și Incluziune (GEI) 2025–2027, administrat de KVINFO și contribuția Fondului Parteneriatului Global pentru Eliminarea Violenței împotriva Copiilor.

Studiul a fost realizat cu suportul Consiliului Superior al Magistraturii, care a asigurat accesul echipei de cercetare la dosarele examinate în perioada 2023–2025, ce vizează articolele **171, 172, 173, 174, 175, 175¹, 206, 208¹ și 177 din Codul penal**, cu hotărâri irevocabile. De asemenea, studiul a fost realizat cu suportul Procuraturii Generale, care a asigurat accesul unui membru al echipei de cercetare la materialele cauzelor penale privind infracțiunile sexuale soluționate prin încetare și/sau clasare.

Rezultatele studiului, interpretarea factologică, concluziile și recomandările din această publicație reprezintă opinia echipei de cercetare și nu reflectă în mod obligatoriu poziția Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei sau al Fondului Parteneriatului Global pentru Eliminarea Violenței împotriva Copiilor.

Echipa de cercetare:

Stella BLEȘCEAGA
Elena COBZAC
Sergiu BURSACOSVCHI
Livia MITROFAN
Elena BOTEZATU

Drepturi de autor:

A.O. Centrul Internațional „La Strada”
MD-2012, CP 259
Chișinău, Republica Moldova
Tel.: (+373) 22 23 49 06
E-mail: office@lastrada.md
www.lastrada.md

CUPRINS:

INTRODUCERE	6
I. CADRUL DE CERCETARE.....	8
1.1. Scopul și obiectivele cercetării.....	9
1.2. Metodologia de cercetare.....	10
1.3. Considerații etice	11
1.4. Limitele cercetării.....	12
II. ANALIZA CADRULUI LEGAL NAȚIONAL PRIN PRISMA REGLEMENTĂRIILOR	
INTERNAȚIONALE.....	13
2.1. Standardele internaționale ce vizează infracțiunile privind viața sexuală	14
2.2. Evoluția cadrului normativ național în materie penală și	
procesual penală.....	15
2.3. Legea nr. 316/2022: modificări și impact asupra practicii judiciare.....	17
III. ANALIZA STATISTICĂ A DOSARELOR PENALE ANALIZATE	18
3.1. Analiza statistică a cauzelor privind infracțiuni contra vieții sexuale	
analizate, finalizate prin încetare sau clasare.....	19
3.2. Analiza statistică a dosarelor penale cu hotărâri judecătorești definitive	
și irevocabile	23
IV. INVESTIGAREA ȘI URMĂRIREA PENALĂ A INFRACTIUNILOR PRIVIND VIAȚA	
SEXUALĂ	28
4.1. Modalitățile de identificare și sesizare a cazurilor	29
4.2. Calitatea actului de pornire a urmăririi penale în cazurile cu ordonanțe de	
încetare și/sau clasare a procesului penal.....	36
4.3. Administrarea probelor (biologice, digitale, declarații, expertize,	
declarațiile martorilor etc.).....	37
4.3.1. Expertizele psihologice (psihiatrico-psihologice) în cauzele penale cu	
ordonanțe de încetare și/sau clasare a procesului penal.	37
4.3.2. Asigurarea serviciilor specializate și/sau integrate pentru victimele	
violentei sexuale	44
4.3.3. Expertiza biologică	45
4.3.4. Expertiza medico-legală.....	47
4.3.5. Probele digitale	49
4.3.6. Audierea victimelor în cadrul urmăririi penale.....	50
4.3.7. Înregistrarea audio-video a declarațiilor victimelor – temei legal și	
aplicare practică în cadrul cauzelor penale examinate în instanță cu	
hotărâri definitive și irevocabile.....	57

4.3.8. Alte probe.....	59
4.4. Respectarea termenelor rezonabile ale investigațiilor și urmăririi penale.....	60
4.5. Protecția drepturilor victimelor la etapa de investigație și urmărire penală.....	63
4.6. Cauzele încetării și clasării urmăririi penale (art. 275 CPP).....	66
4.7. Alte deficiențe identificate la etapa de urmărire penală.....	68
V. EXAMINAREA JUDICIARĂ A CAUZELOR PRIVIND INFRAACȚIUNILE SEXUALE .	82
5.1. Termenele de judecare a cauzelor (fond, apel, recurs).....	83
5.1.1. Examinarea cauzelor în instanța de fond:.....	83
5.1.2. Situații care au prelungit examinarea în faza de apel.....	85
5.2. Protecția victimei pe parcursul procesului penal: garanții generale și specifice.....	85
5.2.1. Victime vulnerabile și minore.....	85
5.2.2. Audierea minorilor victime în cadrul judecării cauzei. Excepții de la prezența victimei în sala de judecată.	87
5.2.3. Asistența juridică a victimelor.....	89
5.2.4. Publicarea și depersonalizarea hotărârilor judecătorești definitive și irevocabile.	91
5.3. Soluțiile instanțelor de judecată.....	92
5.4. Controlul instanțelor de apel.....	96
5.5. Pedepse complementare și măsuri de siguranță în cazul suspendării executării pedepsei	99
5.6. Acțiunea civilă și repararea prejudiciului (moral/material)	99
5.7. Alte aspecte problematice evidențiate în practica judiciară.....	102
5.8. Stereotipurile identificate în rândul instanțelor judiciare și impactul lor asupra cauzelor examinate.....	103
5.9. Bune practici identificate în jurisprudență.....	105
CONCLUZII	108
RECOMANDĂRI:	112

INTRODUCERE

Violența sexuală constituie una dintre cele mai grave încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului, afectând direct demnitatea, integritatea fizică și psihică, autonomia personală și dreptul la viață privată al victimei. Într-un stat de drept, răspunsul sistemului de justiție penală la infracțiunile contra vieții sexuale trebuie să fie prompt, eficient și centrat pe victimă, asigurând investigarea efectivă a faptelor, sancționarea proporțională a făptuitorilor și prevenirea revictimizării pe parcursul procedurilor penale.

Republica Moldova, în calitate de stat parte la principalele instrumente internaționale relevante, inclusiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), are obligația pozitivă de a asigura un cadru normativ adecvat și mecanisme funcționale de aplicare, astfel încât victimele infracțiunilor sexuale să beneficieze de protecție reală, acces efectiv la justiție și repararea prejudiciului.

Un moment de referință pentru consolidarea acestui răspuns instituțional îl constituie **intrarea în vigoare, la 09 ianuarie 2023, a modificărilor legislative operate prin Legea nr. 316/2022**, care a introdus ajustări importante în Codul penal și Codul de procedură penală, orientate spre consolidarea drepturilor victimelor și alinierea cadrului național la o abordare modernă în materia infracțiunilor privind viața sexuală, centrată pe lipsa consimțământului și pe protecția procesuală sporită a victimei.

Anterior reformei, art. 171 din Codul penal incrimina violul ca „raport sexual săvârșit prin constrângerea fizică sau psihică a persoanei, sau profitând de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința”. Prin modificările legislative din 2022, incriminarea a fost reformulată în sensul actelor sexuale **neconsimțite**, iar Codul penal a fost completat cu **art. 132²**, care definește actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual ca fiind neconsimțită atunci când este însoțită de constrângere fizică ori psihică (aplicată victimei ori altei persoane) sau când se profită de incapacitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

În paralel, art. 172 din Codul penal reglementează acțiunile cu caracter sexual neconsimțite care nu se încadrează în sfera violului, fiind avute în vedere alte modalități de obținere a satisfacției sexuale decât penetrarea vaginală, anală sau orală cu orice parte a corpului ori obiect. Totodată, legislația prevede circumstanțe agravante relevante, raportate la vulnerabilitatea victimei (vârsta, dependența, subordonarea, dizabilitatea, relația apropiată cu agresorul) și la modalitatea de comitere deosebit de traumatizantă.

Conform datelor **Biroului Național de Statistică**¹ privind infracțiunile de viol înregistrate trimestrial în perioada 2023–2025, se constată menținerea unui nivel ridicat și relativ constant al cazurilor, cu vârfuri semnificative în trimestrul III al fiecărui an (102 în 2023, 77 în 2024 și 93 în 2025), ceea ce indică persistența

¹ Banca de date statistice a Biroului Național de Statistică

fenomenului și necesitatea consolidării răspunsului instituțional în prevenire, investigare și sancționare efectivă.

În acest context, prezentul studiu analizează practica organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată în perioada **2023–2025**, evidențiind tendințele, progresele și vulnerabilitățile persistente în investigarea, urmărirea penală și soluționarea cauzelor privind infracțiunile contra vieții sexuale, inclusiv prin prisma respectării drepturilor victimelor, administrării probelor și aplicării garanțiilor procesuale.

Totodată, evaluările internaționale recente confirmă necesitatea consolidării reformei pentru o aplicare deplin compatibilă cu standardele moderne. În raportul său de țară din **octombrie 2023**, **GREVIO**² a salutat introducerea conceptului de act sexual neconsimțit în legislația Republicii Moldova, însă a constatat că definirea lipsei consimțământului rămâne, în continuare, puternic dependentă de existența constrângerii fizice ori psihice sau de incapacitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința. În consecință, GREVIO a subliniat necesitatea unei clarificări normative și operaționale, astfel încât investigarea și urmărirea penală să se bazeze pe noțiunea de **consimțământ liber exprimat**, iar lipsa rezistenței fizice sau pasivitatea victimei să nu fie interpretate ca acceptare.

Relevanța temei este confirmată și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (**CtEDO**)³, care a consolidat standardul potrivit căruia violența sexuală intră sub protecția art. 3 și art. 8 din Convenție, iar statul are obligația pozitivă de a preveni, investiga și sancționa efectiv astfel de infracțiuni, cu o atenție sporită asupra vulnerabilității victimei și a riscului de stereotipizare. În mod particular, cauza **I.C. c. Republicii Moldova (2025)** evidențiază aceste exigențe, Curtea constatând încălcarea **articolelor 3 și 8** și reiterând necesitatea unui răspuns penal efectiv, inclusiv în cazurile care implică victime vulnerabile, cum sunt persoanele cu dizabilități.

2 Raportul de evaluare al GREVIO privind măsurile legislative și de altă natură care pun în aplicare prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) de către Republica Moldova adoptat la 26 octombrie 2023.

3 **Ghidul CEDO - protecția minorilor**; I.C. c. Republica Moldova, Hotărârea din 27 februarie 2025 – Curtea a constatat încălcarea art. 3 și art. 8 CEDO, ca urmare a lipsei unei investigații efective într-o cauză de violență sexuală comisă asupra unei persoane cu dizabilități, subliniind obligația autorităților de a ține cont de vulnerabilitatea sporită a victimei și de riscul de revictimizare în procedurile penale.

CADRUL DE
CERCETARE

01

1.1. Scopul și obiectivele cercetării

Prezenta cercetare – **„Analiza practicii judiciare din Republica Moldova ce vizează infracțiunile privind viața sexuală”** are ca domeniu de aplicare examinarea practicii organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată din Republica Moldova în cauzele privind infracțiunile contra vieții sexuale, cu accent pe protecția drepturilor victimelor și pe impactul modificărilor legislative introduse prin Legea nr. 316/2022. Studiul în cauză vizează cauze penale soluționate în perioada 2023–2025, cu accent pe impactul modificărilor legislative introduse prin Legea nr.316/2022 (adoptată la 17 noiembrie 2022), în vigoare din 09 ianuarie 2023.

Scopul studiului este de a analiza impactul modificărilor legislative intrate în vigoare la 09 ianuarie 2023 (Legea nr.316/2022) asupra modului de investigare, urmărire penală și examinare judiciară a cauzelor privind infracțiunile contra vieții sexuale, din perspectiva realizării efective a drepturilor victimelor. În același timp, studiul urmărește și identificarea lacunelor din practica aplicării legii, inclusiv dificultățile de calificare juridică a faptelor, administrarea probelor și exercitarea drepturilor de către victime, precum și formularea unor recomandări concrete pentru îmbunătățirea intervenției instituționale, într-o abordare centrată pe victimă.

În particular, cercetarea evaluează modul în care modificările legislative recente au influențat următoarele aspecte:

- **investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor cu caracter sexual**, inclusiv: modalitățile de identificare și sesizare a cazurilor, colectarea, administrarea și conservarea probelor (inclusiv probelor digitale, după caz), durata și eficiența urmăririi penale, profilul victimelor și gradul de respectare a drepturilor acestora, profilul agresorilor și analiza relației dintre agresor și victimă, cauzele încetării și clasării urmăririi penale, date privind cauzele expediate în instanță cu rechizitoriu;
- **examinarea cauzelor de către instanțele de judecată**, inclusiv utilizarea procedurilor simplificate (de exemplu, procedura specială prevăzută de art. 364¹ CPP) și impactul asupra duratei proceselor;
- **realizarea efectivă a drepturilor victimelor**: accent pe accesul la despăgubiri (daune morale/materiale), asistență juridică garantată de stat și măsuri de protecție, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată;
- **identificarea provocărilor persistente în practica de investigare, urmărire penală și judiciară** ulterioare modificărilor legislative operate prin Legea 316/2022 și formularea unor propuneri orientate spre îmbunătățirea intervenției instituționale în astfel de cauze, cu accent centrat pe victimă.

Pentru atingerea scopului, studiul a avut în vedere următoarele **obiective specifice**:

- analiza aplicării cadrului legal național în materia infracțiunilor sexuale, în raport cu standardele internaționale relevante (CEDO – jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Convențiile Lanzarote, Istanbul, Budapesta etc.);
- examinarea practicii judiciare privind procedura de judecată, inclusiv frecvența și condițiile de utilizare a procedurii simplificate prevăzute de art. 364¹ Cod procedură penală (CPP);

- evaluarea gradului de respectare a drepturilor victimelor pe parcursul procesului (în faza de urmărire penală și în faza judiciară), incluzând informarea cu privire la drepturi, protecția specială a victimelor minore sau vulnerabile și acordarea asistenței juridice din oficiu;
- identificarea dificultăților în exercitarea acțiunii civile de către victime în cadrul procesului penal și în recuperarea prejudiciilor (daune morale și materiale);
- analiza duratei procedurilor penale (urmărire penală și judecată) și a efectelor concrete ale modificărilor legislative din 2023 asupra celerității și calității actului de justiție;
- evidențierea practicilor pozitive (ex. metode de investigare care protejează victima, utilizarea tehnologiilor precum înregistrarea audio-video a declarațiilor) și a vulnerabilităților persistente, în special în cauzele cu victime minore, persoane cu dizabilități intelectuale/psihice sau victime ale abuzului și exploatării sexuale online (AESCO).

1.2. Metodologia de cercetare

Pentru atingerea scopului și obiectivelor cercetării, a fost aplicată o metodologie mixtă, combinând atât metode cantitative, cât și calitative, pentru a obține o imagine cât mai cuprinzătoare. Principalele surse de date și metode au inclus:

- analiza cadrului normativ național relevant (Codul penal, Codul de procedură penală și alte acte normative incidente) și a standardelor internaționale aplicabile (precum Convențiile Consiliului Europei – Lanzarote, Istanbul, Budapesta – și jurisprudența CEDO pertinentă);
- analiza surselor deschise, a datelor de pe portalul instanțelor judecătorești, a datelor statistice, dar și a altor date și cercetări realizate în domeniu;
- studierea materialelor din dosarele penale privind infracțiuni contra vieții sexuale în format depersonalizat (anonimizat), cu respectarea strictă a normelor de confidențialitate și protecție a datelor cu caracter personal. Analiza detaliată a acestor materiale a permis identificarea tiparelor de practică, precum și extragerea de exemple concrete și studii de caz ilustrative, relevante cercetării.

Pentru realizarea studiului, au fost analizate materialele din 347 dosare, dintre care:

- 235 dosare penale, care în perioada 01 ianuarie 2023 – octombrie 2025 au fost finalizate prin adoptarea unor ordonanțe de încetare a urmăririi penale sau prin clasarea procesului penal;
- 112 dosare penale cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, pronunțate în perioada 2023–2025.

Cauzele analizate au vizat infracțiuni contra vieții sexuale prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova, inclusiv infracțiunile reglementate la art. 171–175¹, art. 177 și art. 208¹ din Codul penal.

Pentru fiecare dosar analizat au fost extrase și sistematizate într-o bază de date principalele variabile relevante pentru cercetare, inclusiv tipul infracțiunii, profilul

victimelor și al făptuitorilor, relația dintre victimă și făptuitor, modul de sesizare a organelor de drept și soluțiile pronunțate de instanțele de judecată.

Cazurile analizate au avut un caracter reprezentativ din punct de vedere teritorial, fiind selectate din instanțe situate în diferite regiuni ale Republicii Moldova, în vederea identificării eventualelor diferențe de practică judiciară.

Cercetarea a combinat metode de analiză cantitativă și calitativă a datelor. Analiza cantitativă a presupus prelucrarea statistică a informațiilor extrase din cauzele penale analizate, inclusiv realizarea de distribuții și indicatori statistici privind tipologia infracțiunilor, profilul victimelor și al făptuitorilor, precum și soluțiile pronunțate de instanțele de judecată. De asemenea, au fost realizate comparații teritoriale și temporale, inclusiv prin raportare la modificările legislative introduse prin Legea nr. 316/2022.

Analiza calitativă a constatat în examinarea în profunzime a motivărilor hotărârilor judecătorești, elaborarea de sinteze narative ale practicii judiciare, selectarea unor spețe reprezentative și identificarea unor tipare de argumentare, inclusiv a stereotipurilor de gen sau a altor percepții care pot influența procesul de interpretare și aplicare a normelor juridice. Totodată, analiza a urmărit evidențierea unor practici judiciare pozitive care contribuie la protecția efectivă a victimelor.

1.3. Considerații etice

Cercetarea a presupus respectarea principiilor etice privind păstrarea confidențialității persoanelor vizate în dosarele analizate, în conformitate cu cerințele legale privind protecția datelor cu caracter personal și confidențialitatea procedurilor judiciare. Toate dosarele au fost examinate exclusiv în format anonimizat, prin aplicarea chestionarelor standardizate de analiză a dosarelor, diferențiate în funcție de categoria victimelor (majore/minore). Accesul la dosare a fost asigurat doar pentru membrii echipei de cercetare, care au semnat clauze de confidențialitate.

Toate datele incluse în raport au fost depersonalizate. Studiile de caz și exemplele prezentate în cercetare au scopul de a evidenția anumite practici de examinare a cauzelor, fiind excluse elementele individuale care ar putea conduce la identificarea victimelor sau a altor participanți la proces.

1.4. Limitele cercetării

Prezenta cercetare prezintă anumite limitări metodologice care trebuie luate în considerare la interpretarea rezultatelor.

În primul rând, analiza a inclus exclusiv cauze în care au fost pronunțate hotărâri judecătorești definitive în perioada 2023–2025, precum și cauze finalizate prin adoptarea unor ordonanțe de încetare a urmăririi penale sau prin clasarea procesului penal în aceeași perioadă. În consecință, un număr semnificativ de dosare privind fapte comise după 09 ianuarie 2023 nu sunt încă reflectate în eșantionul analizat, deoarece acestea nu au ajuns încă la un nivel de finalitate procedurală care să permită includerea lor în analiză.

În al doilea rând, cercetarea se bazează pe analiza materialelor disponibile în dosarele penale anonimizate și pe hotărârile judecătorești publicate, ceea ce poate limita accesul la anumite informații relevante privind contextul complet al cauzelor sau dinamica probatoriului.

Totodată, deși eșantionul analizat include cauze provenite din instanțe situate în diferite regiuni ale Republicii Moldova, rezultatele cercetării reflectă exclusiv dosarele examinate în perioada analizată și nu pot fi aplicate automat tuturor cauzelor de acest tip aflate pe rolul instanțelor.

ANALIZA CADRULUI LEGAL
NAȚIONAL PRIN PRISMA
REGLEMENTĂRIILOR
INTERNAȚIONALE

02

2.1. Standardele internaționale ce vizează infracțiunile privind viața sexuală

Cadrul juridic internațional aplicabil infracțiunilor sexuale, în special celor comise împotriva copiilor și a persoanelor vulnerabile, impune statelor obligația de a asigura un răspuns penal efectiv, proporțional și disuasiv, precum și un proces penal adaptat nevoilor victimei, centrat pe protecție și prevenirea revictimizării.

Convenția de la Lanzarote⁴ stabilește standarde obligatorii privind incriminarea exploatarei și abuzului sexual asupra copiilor, inclusiv atunci când faptele sunt comise în „cercul de încredere”, precum și cerințe privind sancțiunile, protecția victimei și responsabilitatea statului de a preveni repetarea abuzului. Convenția subliniază necesitatea adoptării unor măsuri menite să reducă vulnerabilitatea copilului în procesul penal și să asigure condamnarea infractorilor în mod proporțional cu gravitatea faptelor.

Convenția de la Budapesta⁵ este relevantă în special pentru formele moderne de violență sexuală facilitate de tehnologiile informației (abuz sexual asupra copilului, ademenire, extorcare sexuală, pornografie infantilă). Eficiența urmăririi penale depinde de identificarea rapidă a autorului și conservarea probelor electronice (mesaje, conturi, adresa IP, date de trafic), care pot fi șterse sau pierdute într-un timp foarte scurt. În acest context, implementarea instrumentelor Convenției de la Budapesta și ale Protocolului adițional II (cooperare directă cu furnizorii de servicii, proceduri accelerate și mecanisme de urgență), împreună cu consolidarea capacităților naționale prevăzută de Planul de Acțiuni al Consiliului Europei pentru RM 2025–2028⁶, este esențială pentru asigurarea unui răspuns penal efectiv, prompt și disuasiv, în acord cu obligațiile statului de protecție a victimelor.

Convenția de la Istanbul⁷ (relevantă în special pentru victimele adulte, dar aplicabilă și minorilor în contextul violenței sexuale) consacră principiul conform căruia actele de natură sexuală trebuie analizate prin prisma consimțământului exprimat liber și voluntar, nu prin stereotipuri privind rezistența fizică sau comportamentul victimei. Convenția impune, de asemenea, obligația statului de a evita revictimizarea în procedurile judiciare, de a trata faptele cu maximă seriozitate și de a aplica sancțiuni „eficiente, proporționale și disuasive”.

Jurisprudența CEDO demonstrează o evoluție constantă, începând cu anii '80–'90, către recunoașterea violenței sexuale ca o formă gravă de tratament inuman și degradant, cu accent pe lipsa consimțământului, vulnerabilitatea victimei și obligația statului de a preveni, investiga și sancționa eficient formele moderne de violență sexuală, inclusiv cele facilitate prin tehnologiile informaționale.

4 Mai multe detalii despre Convenția Lanzarote (25.10.2007) pot fi găsite la: <https://www.coe.int/en/web/children/>

5 <https://rm.coe.int/16802fa41f>

6 <https://rm.coe.int/ap-rm-ro-2025-2028/1680b477f1>

7 Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice **Istanbul, 11.V.2011** (Convenția de la Istanbul). Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul la 31 ianuarie 2022. În conformitate cu articolul 78 alineatul (2) din convenție, Republica Moldova își rezervă dreptul de a nu aplica dispozițiile prevăzute la articolul 30 alineatul (2) și la articolul 59 din convenție. Această rezervă este valabilă pentru o perioadă de cinci ani de la data intrării în vigoare a convenției în ceea ce privește Republica Moldova și poate fi reînnoită.

Evoluția cadrului normativ național a fost influențată în mod semnificativ de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului⁸, inclusiv de cauzele împotriva Republicii Moldova, privind violența sexuală, violența bazată pe gen și obligațiile pozitive ale statului de a proteja victimele și de a investiga eficient astfel de infracțiuni. În acest context, hotărârile Curții au reiterat, în mod constant, că lipsa unei anchete efective, tolerarea stereotipurilor de gen sau ignorarea vulnerabilității victimei constituie încălcări ale art. 3 și art. 8 din Convenție.

În ansamblu, cadrul legislativ și jurisprudențial oferă premise solide pentru protecția victimelor infracțiunilor sexuale. Provocarea majoră rămâne însă aplicarea coerentă și consecventă a acestor standarde în practica judiciară, aspect care constituie obiectul central al analizei prezentului studiu.

Prin urmare, standardele internaționale converg către aceeași exigență: evaluarea faptelor trebuie să fie centrată pe consimțământ și vulnerabilitate, iar procedurile judiciare trebuie să fie adaptate pentru a asigura protecția victimei și eficiența sancționării, fără a transfera implicit responsabilitatea asupra victimei.

2.2. Evoluția cadrului normativ național în materie penală și procesual penală

Cadrul normativ național al Republicii Moldova include incriminări relevante (art. 171–175/1, 208/1 din Codul penal) și instrumente procedurale care permit investigarea, urmărirea și sancționarea infracțiunilor sexuale, la fel, și asigurarea protecției, asistenței și retribuirii victimei. Totuși, din perspectiva evoluției legislative și a aplicării practice, se conturează diferențe importante între cauzele cu victime minore și cele cu victime adulte, atât în dreptul penal material, cât și în cel procesual penal.

În privința victimelor minore, legislația penală urmărește protecția sporită a copilului prin norme ce incriminează: violul cu agravante (art. 171 alin. 2 și 3 CP); acțiunile cu

8 Jurisprudență CEDO relevantă

- **Ghidul CEDO - protecția minorilor, inclusiv împotriva violenței sexuale;**
- I.C. c. Republica Moldova, Hotărârea din 27 februarie 2025 – Curtea a constatat încălcarea art. 3 și art. 8 CEDO ca urmare a lipsei unei investigații efective într-o cauză de violență sexuală comisă asupra unei persoane cu dizabilități, subliniind obligația autorităților de a ține cont de vulnerabilitatea sporită a victimei și de riscul de revictimizare în procedurile penale.
- E.B. c. Republica Moldova, Hotărârea din 23 ianuarie 2024 – Curtea a reiterat că pasivitatea autorităților, stereotipurile de gen și evaluarea formală a declarațiilor victimei în cauze de violență sexuală constituie încălcări ale obligațiilor pozitive ale statului prevăzute de art. 3 CEDO.
- M.C. c. Bulgaria, Hotărârea din 4 decembrie 2003 – Hotărâre de referință prin care Curtea a stabilit că lipsa consimțământului, și nu existența constrângerii fizice, este elementul central în evaluarea infracțiunilor de viol, impunând statelor obligația de a investiga toate actele sexuale neconsimțite în mod efectiv.
- V.C.L. și A.N. c. Regatul Unit, Hotărârea din 16 februarie 2021 – Deși cauza vizează traficul de copii, Curtea a reafirmat principiul evaluării vulnerabilității copilului victimă și obligația statului de a adopta o abordare informată de traumă în procedurile penale.
- Söderman c. Suediei [MC], Hotărârea din 12 noiembrie 2013 – Curtea a extins obligațiile pozitive ale statului în materie de protecție împotriva abuzurilor sexuale, inclusiv în sfera vieții private și în contexte care implică utilizarea tehnologiilor.
- K.U. c. Finlandei, Hotărârea din 2 decembrie 2008 – Cază de referință privind abuzul sexual facilitat prin mijloace informatice, Curtea subliniind obligația statului de a dispune de instrumente procedurale eficiente pentru identificarea autorilor infracțiunilor sexuale comise în mediul online.
- **E.S. și alții c. Slovaciei (15 septembrie 2009)** – CEDO a constatat încălcarea art. 3 și 8, reținând că autoritățile nu au asigurat **protecția imediată și efectivă** a mamei și copiilor victime ale violenței domestice și abuzului sexual, prin refuzul de a dispune **îndepărtarea agresorului din domiciliu**, transferând în mod disproporționat sarcina protecției asupra victimelor.

caracter sexual neconsimțite (art. 172 alin. 2 și 3 CP); actele și acțiunile cu caracter sexual asupra persoanelor sub 16 ani (art. 174 și 175 CP); hărțuirea sexuală cu bună știință a unui minor (art. 173 alin. 2 CP); ademenirea minorului în scopuri sexuale (art. 175¹ CP); încălcarea inviolabilității vieții personale (art. 177 alin. 3 CP); infracțiuni conexe, precum pornografia infantilă (art. 208¹ CP).

În plan procesual, cadrul național permite aplicarea unor garanții speciale pentru copii victime, inclusiv reguli privind audierea adaptată și evitarea contactului direct cu inculpatul atunci când există risc de traumă. Tendința normativă modernă este orientată spre reducerea și/sau excluderea audierilor repetate, valorificarea depozițiilor administrate în condiții speciale; limitarea expunerii minorilor în ședințele publice; protecția vieții private și asigurarea interesului superior al copilului.

Evoluția legislativă a generat, de asemenea, nevoia de ajustare a modului în care instanțele interpretează consimțământul minorului, vulnerabilitatea, influența relațiilor de dependență (cercul de încredere) și caracterul disuasiv al pedepsei. În practică, au rămas sensibile anumite dificultăți, inclusiv tendința de a aplica suspendarea condiționată în cauze privind minori, în special în conformitate cu art. 174–175¹ CP; aplicarea insuficientă a pedepselor complementare (interdicții de activitate cu copii), deși există un temei general în art. 65 CP.

În cauzele cu victime adulte, cadrul penal material se aplică preponderent prin art. 171–172, 173, 177 CP, iar accentul probator trebuie să fie orientat spre analiza lipsei consimțământului și a modului în care făptuitorul a exploatat situația victimei (constrângere, dependență, imposibilitate de apărare, intoxicație, vulnerabilitate psihică și/sau fizică etc.).

În plan procesual, deși victimele adulte beneficiază de aceleași garanții generale privind protecția, în practică s-a constatat o expunere mai mare la proceduri intruzive, cum ar fi audieri repetate; întrebări stereotipice privind conduita victimei, consumul de alcool sau întârzierea sesizării; confruntări realizate fără măsuri suficiente pentru prevenirea intimidării sau retraumatizării. Evoluția cadrului normativ național și alinierea treptată la standardele europene impune o schimbare de accent: de la evaluarea „comportamentului victimei” la evaluarea conduitei agresorului și a contextului vulnerabilității victimei, inclusiv în cazurile în care violența fizică nu este „vizibilă”, dar consimțământul lipsește în mod real.

În ansamblu, evoluția cadrului normativ național indică o direcție de armonizare cu standardele Consiliului Europei, însă persistă provocări de aplicare practică și de uniformitate, în special în ceea ce privește interpretarea consimțământului; evaluarea vulnerabilității (copii, persoane cu dizabilități, victime izolate); individualizarea pedepsei și utilizarea suspendării condiționate; aplicarea pedepselor complementare pentru prevenirea recidivei; protecția procesuală efectivă împotriva revictimizării în ședințele de judecată.

2.3. Legea nr. 316/2022: modificări și impact asupra practicii judiciare

Legea nr. 316/2022, intitulată oficial *„pentru modificarea unor acte normative în vederea asigurării drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie”*, a introdus modificări substanțiale atât în Codul penal, cât și în Codul de procedură penală, marcând un pas important în alinierea legislației Republicii Moldova la standardele internaționale în materie de protecție a victimelor.

Un element central al reformei îl constituie redefinirea infracțiunii de viol, prin extinderea noțiunii la „acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite și acțiunea cu caracter sexual neconsimțit” (art. 132/2 CP), eliminând cerința dovedirii constrângerii fizice sau psihice explicite (art. 171–172 CP). Această abordare reflectă o schimbare de paradigmă, centrată pe lipsa consimțământului, în concordanță cu standardele moderne de drept penal internațional. Aceste modificări legislative au fost ghidate de tratatele internaționale relevante la care Republica Moldova este parte, precum Convenția de la Lanzarote, ratificată prin Legea nr. 263/2011, și Convenția de la Istanbul din 11 mai 2011, ratificată de Republica Moldova la 14 octombrie 2021, prin legea de ratificare adoptată de Parlament, în vigoare din 01 mai 2022. Aceste tratate impun standarde ridicate de protecție a victimelor violenței sexuale și de gen.

Modificările legislative din 2022–2023 se înscriu într-un cadru normativ mai larg, care include Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, ce recunoaște violența sexuală ca formă distinctă de violență și instituie mecanisme de protecție și intervenție timpurie, precum și Legea nr. 137/2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor, care consacră dreptul victimelor la asistență, consiliere și compensație financiară din partea statului. Cu toate acestea, analiza practicii judiciare relevă că transpunerea efectivă a acestor drepturi în realitate rămâne inegală, în special în ceea ce privește accesul la servicii de suport și mecanismele de compensare.

ANALIZA STATISTICĂ A DOSARELOR PENALE ANALIZATE 03

3.1. Analiza statistică a cauzelor privind infracțiuni contra vieții sexuale analizate, finalizate prin încetare sau clasare

În perioada de timp 01.01.2023–octombrie 2025, a fost finalizată urmărirea penală în 235 de cauze penale, prin adoptarea unei ordonanțe de încetare a urmăririi penale sau prin clasarea procesului penal. În cadrul acestor cauze, au fost vizate 245 de persoane suspecte sau recunoscute vinovate de comiterea faptei infracționale, iar 248 de persoane au fost recunoscute ca victime.

Din cele 235 dosare penale pornite pentru comiterea infracțiunilor cu caracter sexual, cele mai multe au fost deschise în zona de centru a țării – 90 cauze penale. Tot aici au fost înregistrate și cele mai multe sesizări privind infracțiunile comise asupra minorilor – 57 cazuri, ceea ce reprezintă mai mult de o treime din sesizările parvenite pe faptul comiterii infracțiunilor sexuale împotriva minorilor. În zona de nord a țării au fost pornite 65 de cauze penale, dintre care cele mai multe sesizări vizau infracțiuni asupra persoanelor adulte – 38 de cazuri. În mun. Chișinău s-au înregistrat 58 de cauze penale, iar în zona de sud – 22 de dosare penale. În această zonă a țării, sesizările privind infracțiunile asupra minorilor au fost de aproximativ 3 ori mai numeroase decât cele privind victimele adulte (16 persoane minore, 6 persoane adulte) – a se vedea Figura nr. 1.

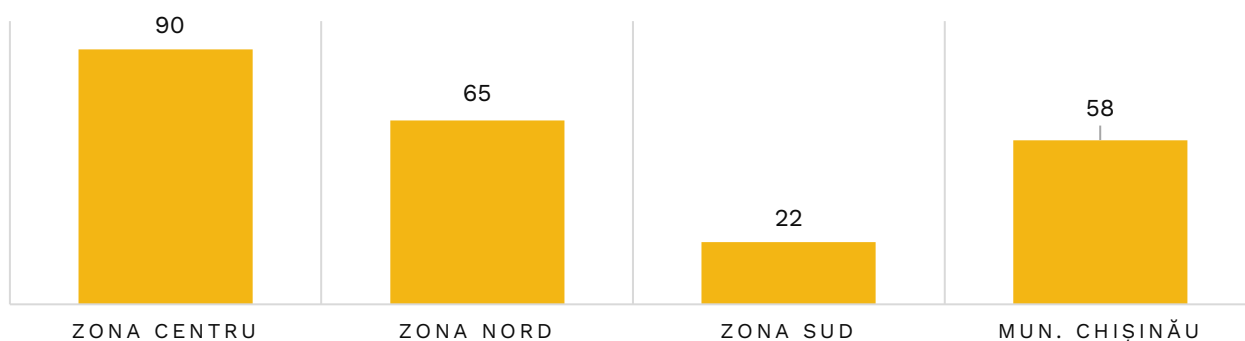

Figura nr. 1 Distribuția geografică a dosarelor analizate și finalizate prin adoptarea unor ordonanțe de încetare a urmăririi penale sau prin clasarea procesului penal

Distribuția geografică a cauzelor analizate indică o concentrare mai mare a dosarelor în zona centrală a țării și în municipiul Chișinău, care cumulează 63% din totalul cazurilor. Această situație poate fi explicată, în primul rând, prin densitatea mai mare a populației și concentrarea instituțiilor de aplicare a legii în aceste regiuni, ceea ce conduce la o rată mai mare de raportare și investigare a infracțiunilor. Totodată, diferențele teritoriale pot reflecta și variații în nivelul de raportare a faptelor, accesul la mecanisme de sesizare și practicile instituționale ale organelor de urmărire penală.

Analiza datelor evidențiază faptul că infracțiunile de viol (art. 171 Codul penal) reprezintă categoria cea mai frecvent sesizată de organele de urmărire penală, fiind identificate 117 victime, dintre care 51 minore și 66 adulte (a se vedea Figura nr. 2). Această distribuție indică faptul că infracțiunea de viol afectează atât victime adulte, cât și minore, fiind una dintre cele mai grave și frecvente forme de violență

sexuală investigate de organele de drept.

Un număr semnificativ de cauze vizează infracțiunile sexuale comise împotriva minorilor, în special actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani (art. 174 din Codul penal), în care au fost identificate 60 de victime minore. De asemenea, și alte infracțiuni, precum acțiunile cu caracter sexual neconsimțite (art. 172 din Codul penal) sau ademenirea minorului în scopuri sexuale (art. 175¹ din Codul penal), vizează preponderent victime minore, ceea ce confirmă vulnerabilitatea sporită a copiilor și adolescenților în raport cu infracțiunile cu caracter sexual.

În același timp, anumite infracțiuni sunt întâlnite mai frecvent în raport cu adulți, cum este cazul încălcării inviolabilității vieții personale (art. 177 din Codul penal), unde majoritatea victimelor sunt persoane adulte. Totodată, numărul relativ redus al cazurilor de pornografie infantilă (art. 208¹ din Codul penal) sau de ademenire a minorului în scopuri sexuale (art. 175¹ din Codul penal) nu reflectă neapărat incidența reală a acestor fapte, ci poate fi influențat de dificultatea identificării și probării acestor infracțiuni.

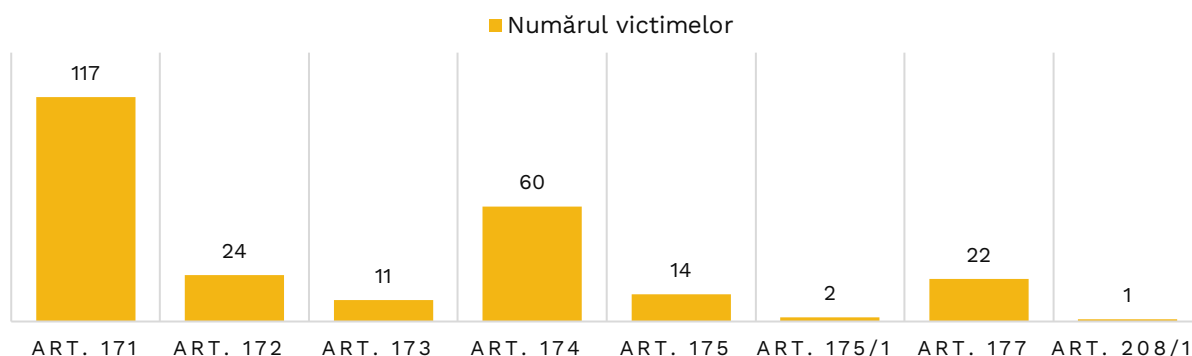

Figura nr. 2 Distribuția victimelor în funcție de tipul infracțiunii

Pe cauzele penale inițiate, statutul de victimă a fost acordat unui număr de 248 de persoane, dintre care 231 sunt victime de sex feminin – 134 minore și 97 adulte – și 17 de sex masculin, dintre care doar una este majoră, 16 fiind minore. Altfel spus, victimele minore în cazul infracțiunilor vizate au constituit o pondere de peste 60% (a se vedea Figura nr. 3).

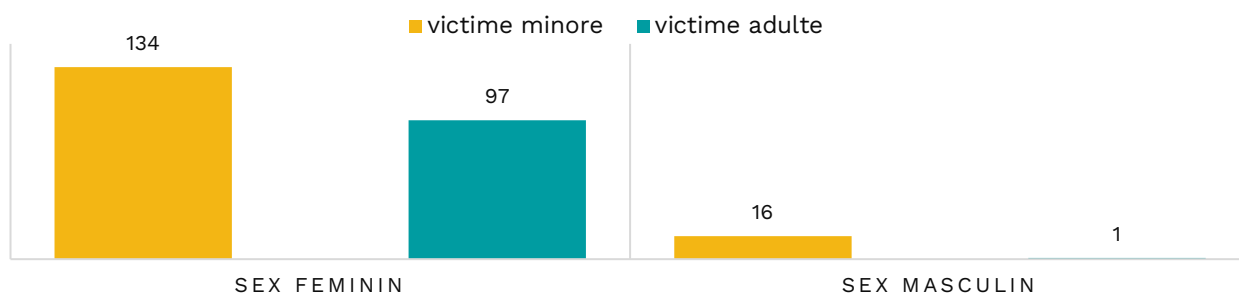

Figura nr. 3 Distribuția dosarelor analizate și finalizate prin încetarea urmăririi penale sau clasarea procesului penal, în funcție de vârsta și sexul victimelor

Distribuția victimelor în funcție de grupa de vârstă evidențiază faptul că minorii reprezintă categoria cea mai vulnerabilă în cazul infracțiunilor cu caracter sexual (a se vedea Figura nr. 4). Cel mai mare număr de victime se înregistrează în rândul persoanelor cu vârsta de până la 14 ani (73 persoane), ceea ce reprezintă aproximativ 30% din totalul victimelor analizate.

De asemenea, un număr semnificativ de victime se regăsește în grupele de vârstă 14–16 ani (49 persoane) și în categoria 16–18 ani (28 persoane), ceea ce confirmă că minorii reprezintă majoritatea victimelor acestui tip de infracțiuni.

În ceea ce privește adulții, cele mai multe se încadrează în categoria de vârstă 21–35 ani (37 persoane), urmate de categoria 35–55 ani (33 persoane). Numărul victimelor scade semnificativ în grupele peste 55 ani: 9 persoane au între 55 și 65 ani, iar 2 au peste 65 ani.

Aceste date evidențiază vulnerabilitatea sporită a minorilor în raport cu infracțiunile cu caracter sexual și subliniază necesitatea consolidării mecanismelor de prevenire și protecție a copiilor și adolescenților.

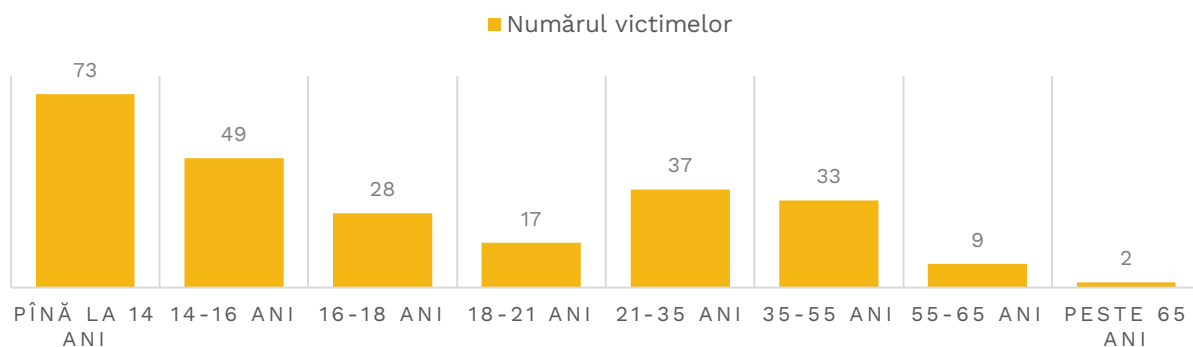

Figura nr. 4 Distribuția victimelor în dosarele finalizate și analizate prin încetarea urmăririi penale sau clasarea procesului penal, pe grupe de vârstă

În total, statutul de bănuít/învinit sau de suspect (s-a constatat comiterea faptei de către persoane care nu pot fi puse sub învinuire din cauza că nu au atins vârsta de tragere la răspundere penală), a fost atribuit pentru 245 persoane, dintre care 144 sunt minori și 101 sunt majori. În rândul acestora, 8 persoane sunt de sex feminin și 237 – de sex masculin. Ponderea persoanelor de sex masculin, în privința cărora a fost dispusă cel puțin pornirea urmăririi penale, este de aproximativ 97%.

Clasificarea suspectilor și a persoanelor puse sub bănuire/învinuire după vârstă a permis stabilirea următoarelor categorii:

- 14 persoane nu au atins vârsta de 14 ani;
- 15 persoane au vârsta între 14 și 16 ani;
- 24 de persoane au vârsta între 16 și 18 ani;
- 33 de persoane au vârsta între 18 și 21 ani;
- 66 de persoane au vârsta între 21 și 35 ani;
- 64 de persoane au vârsta între 35 și 55 ani;
- 21 de persoane au vârsta între 55 și 65 ani;
- 8 persoane au peste 65 de ani.

Un aspect extrem de important pentru investigarea acestor categorii de infracțiuni este relația între victimă și făptaș (a se vedea Figura nr. 5). În 65 de cazuri, făptașul și victima sunt membri de familie, rude sau persoane apropiate; în alte 53 de cazuri sunt necunoscuți; în 21 de cazuri sunt parteneri sau foști parteneri; în 16 cazuri sunt colegi, făptașul fiind persoană ierarhic superioară sau persoană în autoritate; iar în alte 93 de cazuri se înregistrează alte tipuri de relații, majoritatea locuind în aceeași localitate și cunoscându-se anterior.

Analiza datelor pe segmentul dat a permis a stabili că, în proporție de 79% dintre cazuri, victima cu făptașul se cunoșteau, contrar stereotipurile potrivit cărora făptașul ar fi o persoană străină în cazul infracțiunilor cu caracter sexual.

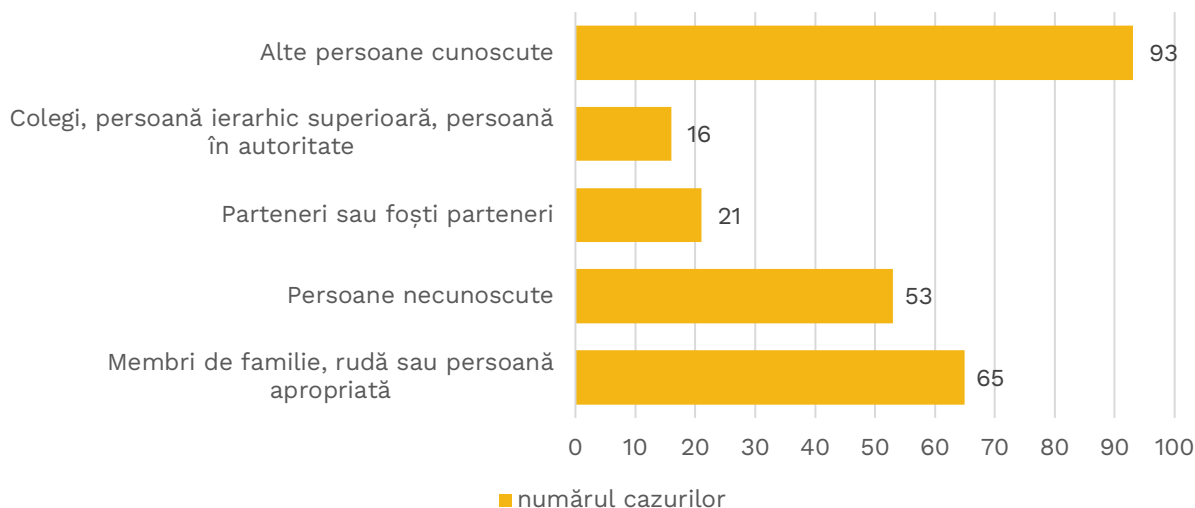

Figura nr. 5 Relația dintre victimă și făptuitor în cauzele analizate

Referitor la modalitatea primului contact dintre victimă și făptuitor, analiza datelor relevă că, în majoritatea cazurilor, acesta a avut loc într-un context de proximitate socială sau relațională. Astfel, în 55 de cazuri, victimele și făptuitorii locuiau în vecinătate sau aveau relații de comunicare frecventă. În 42 de cazuri, persoanele s-au cunoscut în mediul online, iar în alte 42 de cazuri, primul contact a avut loc în cadrul familiei sau gospodăriei. În 27 de cazuri, contactul inițial s-a produs în instituții de învățământ, în 22 de cazuri prin intermediul prietenilor sau cunoștințelor comune, iar în 20 de cazuri, la întâmplare. Alte 5 cazuri vizează modalități diverse de stabilire a contactului, precum la locul de muncă sau prin intermediul unor persoane aflate în poziții de autoritate. Doar în 36 de cazuri, victima și făptuitorul erau persoane necunoscute.

Analiza primului contact confirmă concluziile anterioare, potrivit cărora, în cazul infracțiunilor cu caracter sexual, relația dintre victimă și făptuitor este, de regulă, una preexistentă, cel puțin la nivel de cunoaștere vizuală, iar comiterea faptei este facilitată de contexte de apropiere socială și de acces direct la victimă.

3.2. Analiza statistică a dosarelor penale cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile

În contextul prezentei cercetări, au fost analizate materialele a 112 dosare soluționate prin hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, pronunțate în perioada 2023–2025. Cazurile analizate au vizat **126 de persoane trimise în judecată** și **116 victime**, pentru săvârșirea următoarelor infracțiuni, prevăzute la art. 171 CP, art. 172 CP, art. 173 CP, art. 174 CP, art. 175 CP, art. 175¹ CP, art. 177 CP și art. 208¹ CP (a se vedea Figura nr. 6).

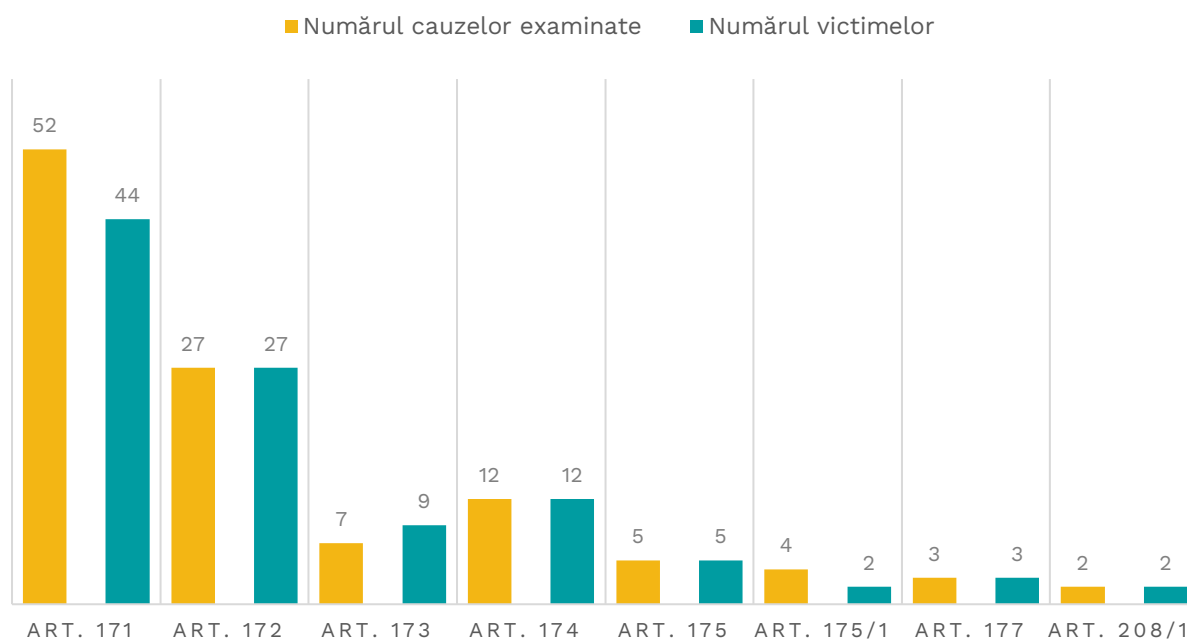

Figura nr. 6 Distribuția numărului de cauze în funcție de categoria infracțiunii (Codul Penal)

Din numărul total de 116 victime vizate, 108 sunt de sex feminin, iar 8 – de sex masculin. Dintre acestea, 68 victime sunt minore (5 băieți și 63 fete), iar 48 de victime sunt adulte (45 femei și 3 bărbați). Din perspectiva vulnerabilităților sociale, 41 de victime minore provin din familii social vulnerabile, 3 victime sunt persoane cu dizabilități, iar 2 victime prezintă retard mintal. Distribuția victimelor minore pe categorii de vârstă evidențiază următoarea structură (a se vedea Figura nr. 7).

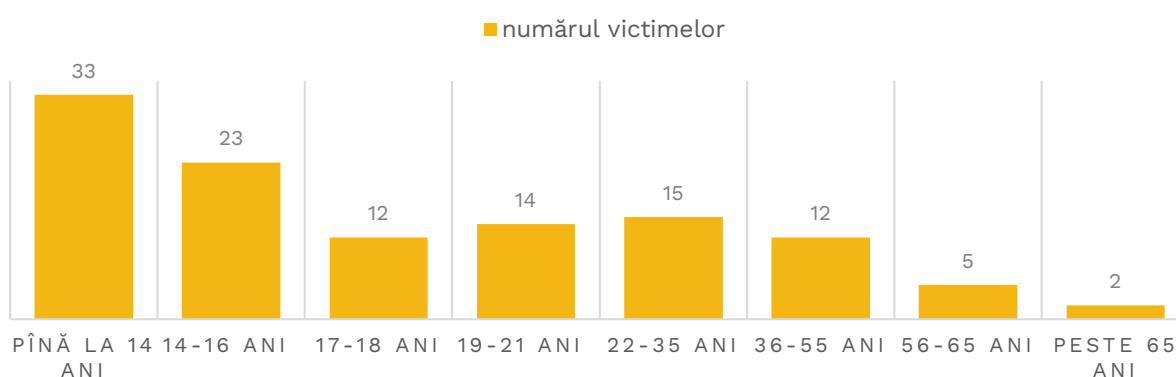

Figura nr. 7. Distribuția victimelor pe categorii de vârstă, în dosarele cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile

Datele analizate indică faptul că minorii reprezintă o categorie majoritară și deosebit de vulnerabilă în cadrul infracțiunilor cu caracter sexual. Aproape jumătate dintre victimele minore identificate (33 persoane, respectiv aproximativ 48,5%) au avut vârsta de până la 14 ani, ceea ce confirmă că această categorie de vârstă este cea mai expusă riscului de victimizare. Vulnerabilitatea sporită a copiilor din acest grup poate fi explicată prin nivelul redus de dezvoltare emoțională și cognitivă, capacitatea limitată de a recunoaște și raporta abuzul, precum și prin dependența accentuată față de adulți.

Categoria de vârstă 14–16 ani reprezintă al doilea grup ca pondere (23 victime), ceea ce reflectă expunerea crescută a adolescenților la situații de abuz sau exploatare sexuală, inclusiv în contexte de manipulare, constrângere sau relații de putere inegale. De asemenea, 12 victime aveau vârsta între 16 și 18 ani, ceea ce indică faptul că fenomenul victimizării sexuale se menține și în rândul adolescenților mai mari, deși într-o proporție mai redusă comparativ cu categoriile de vârstă mai mici.

În ceea ce privește victimele adulte, analiza arată o predominanță covârșitoare a femeilor (45 din 48 de victime), confirmând caracterul profund genderizat al infracțiunilor cu caracter sexual. Victimele adulte au avut vârste cuprinse între 18 și 72 de ani, ceea ce demonstrează că aceste infracțiuni pot afecta persoane din toate categoriile de vârstă.

Distribuția pe grupe de vârstă arată că cele mai multe victime adulte se regăsesc în categoria 21–35 ani (15 persoane), urmată de grupa 18–21 ani (14 persoane) și 35–55 ani (12 persoane). Aceste date sugerează că victimizarea este mai frecvent raportată sau identificată în rândul adulților tineri și de vârstă activă, posibil în contextul relațiilor intime, profesionale sau sociale.

Totodată, analiza evidențiază o vulnerabilitate sporită a persoanelor cu dizabilități, 8 victime adulte fiind persoane cu dizabilități, inclusiv cu retard mintal moderat sau sever. În două cazuri, victimele prezentau deficiențe de auz și vorbire, ceea ce poate amplifica riscul de victimizare și poate crea dificultăți suplimentare în accesul la mecanisme de protecție și raportare a abuzului.

În ceea ce privește profilul făptuitorilor, analiza celor 112 cauze penale arată că în aceste dosare au fost implicate 126 de persoane în calitate de făptuitori. În 5 dintre cauze au fost identificați 9 făptuitori minori, iar 120 de persoane erau adulte. Din totalul făptuitorilor, **123 erau bărbați/băieți și 3 erau femei**, cu vârste cuprinse între 14–65 ani (a se vedea Figura nr. 8).

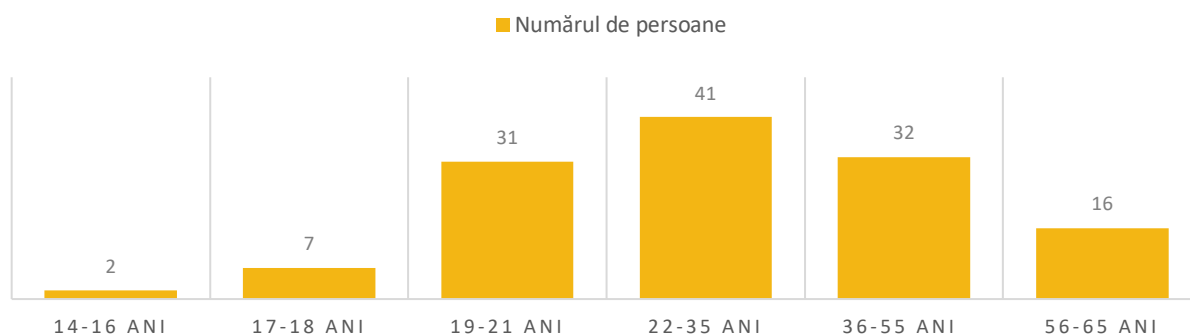

Figura nr. 8 Distribuția făptuitorilor din cauzele penale analizate, în dosarele cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile

Similar cauzelor privind infracțiuni contra vieții sexuale finalizate prin încetare sau clasare, și în cauzele cu hotărâri definitive și irevocabile, analiza relației dintre făptuitor și victimă evidențiază faptul că, în majoritatea situațiilor, făptuitorul era o persoană cunoscută victimei sau familiei acesteia. Această tendință se remarcă atât în cazul victimelor minore, cât și în cazul victimelor adulte (a se vedea Figura nr. 9).

În cazul victimelor minore, cea mai mare pondere o reprezintă situațiile în care făptuitorul era membru al familiei, identificate în 29,4% din cazuri (20). În această categorie se regăsesc tatăl biologic sau vitreg (12 cazuri), fratele (2 cazuri), socrul (1 caz) și alte rude apropiate (5 cazuri). Aceste date indică faptul că o parte semnificativă a infracțiunilor sexuale împotriva minorilor se produce în mediul familial sau în cadrul relațiilor de încredere apropiate.

În 22,1% din cazuri (15), făptuitorul provenea din cercul consătenilor, vecinilor sau al altor persoane cunoscute victimei, ceea ce sugerează că victimizarea se produce frecvent în mediul social apropiat al copilului. De asemenea, în 4,4% din cazuri (3) făptuitorul era o persoană cunoscută prin intermediul rețelelor de socializare, evidențiind riscurile interacțiunilor online ale minorilor. Doar în 14,7% din cazuri (10) făptuitorul era o persoană necunoscută anterior victimei, întâlnită pe stradă sau în alte contexte sociale.

În cazul victimelor adulte, în 25% dintre cazuri (12) făptuitorul era membru al familiei sau rudă apropiată, inclusiv soț, concubin sau fost partener (7 cazuri), nepot–bunică (3 cazuri) și ginere (2 cazuri). Cea mai mare pondere se regăsește însă în situațiile în care făptuitorul provenea din cercul consătenilor, vecinilor, prietenilor sau al altor persoane cunoscute victimei, categorie identificată în 52,1% din cazuri (25). Această categorie include și situații particulare, precum un caz în care făptuitorul era co-deținut al victimei într-o celulă de penitenciar și un caz în care acesta era cadru universitar. Doar în 20,8% din cazuri (10) făptuitorul era o persoană necunoscută anterior victimei.

Per ansamblu, analiza acestui segment relevă că, în 81,3% din cazuri, victima și făptuitorul se cunoșteau anterior, ceea ce contrazice stereotipul potrivit căruia infracțiunile cu caracter sexual ar fi comise preponderent de persoane străine.

Aceste constatări evidențiază faptul că victimizarea are loc, de cele mai multe ori, în contexte de relații sociale sau personale preexistente, subliniind necesitatea consolidării mecanismelor de prevenire, identificare și intervenție atât în mediul familial, cât și în cel comunitar.

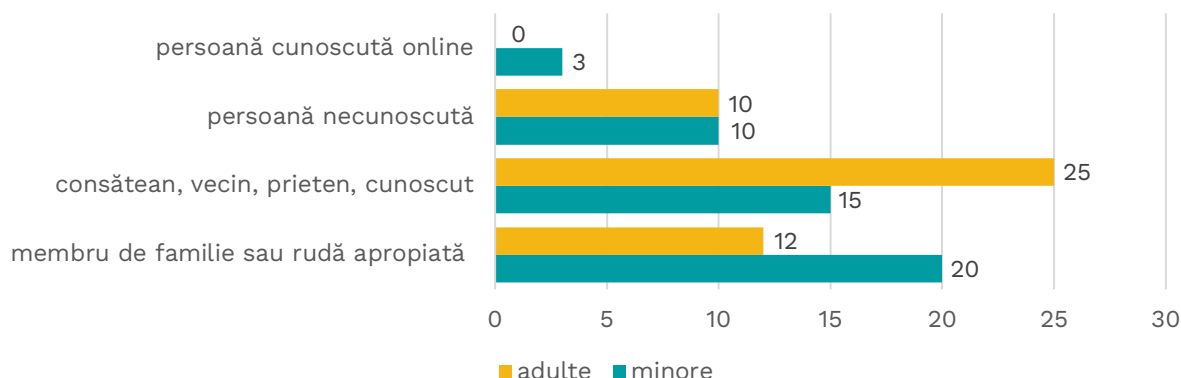

Figura nr. 9 Relația făptuitor-victimă în cauzele cu victime minore și adulte

În majoritatea cauzelor analizate (222 de cauze din 345, aproximativ 64,35%), sesizarea inițială are loc imediat după faptă, prin apel la 112, ceea ce permite intervenție promptă și conservarea probelor.

Cât privește repartizarea dosarelor analizate conform soluțiilor aplicate, din totalul celor 112 cauze, au fost identificate următoarele soluții: achitare – 3 cauze (2,7%), toate ulterior casate de instanțele de apel; încetarea procesului penal din motivul prescripției – 4 cauze (3,6%) (*fapte comise și cauze parvenite în instanță înainte de modificările art. 60 CP*); încetarea procesului prin împăcarea părților – 3 cauze (2,7%) (în cauze încadrate pe art.177 și art.173 CP); condamnare – 102 cauze (91,1%) (a se vedea Figura nr. 10).

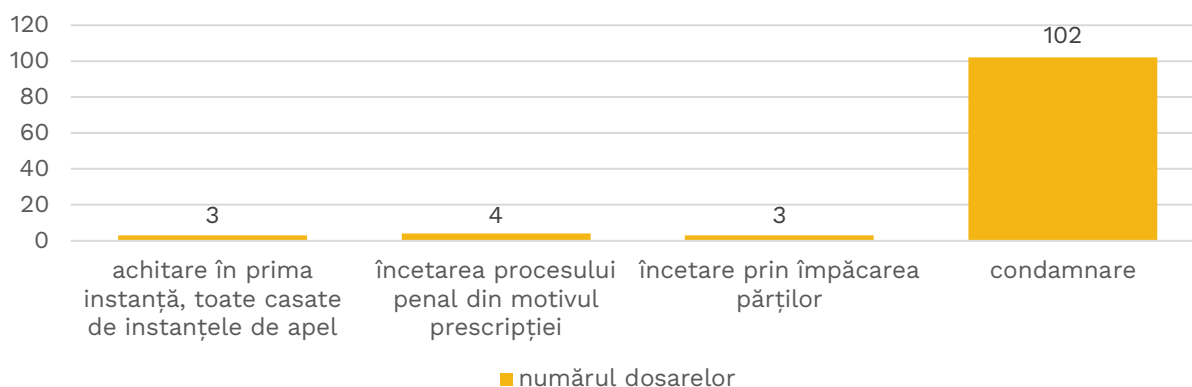

Figura nr. 10 Repartizarea dosarelor analizate conform soluțiilor aplicate

Se evidențiază o aplicare neuniformă și, adesea, excesiv de tolerantă a politicii de sancționare, în special prin utilizarea frecventă a suspendării condiționate (art. 90 CP) în formele de bază ale infracțiunilor sexuale, mai ales în cauzele cu victime minore. De exemplu:

- art. 174 CP – 83,3% pedepse suspendate;
- art. 175¹ CP – 100% pedepse suspendate;
- art. 208¹ C P – 100% pedepse suspendate.

Această tendință este problematică, deoarece poate reduce caracterul efectiv, disuasiv și proporțional al răspunsului penal, poate crea percepția de impunitate și poate afecta încrederea victimelor în sistemul de justiție, în special atunci când infracțiunea vizează copii sau alte persoane vulnerabile.

Totodată, diferențierea este relativ stabilă doar pentru formele agravante, prevăzute la art. 171, alin. (3) și art. 172 , unde s-a aplicat uniform executarea pedepsei (100%). În schimb, pentru alin. (1)–(2) persistă oscilații majore, ceea ce indică necesitatea unor criterii clare și uniforme de individualizare a pedepsei.

INVESTIGAREA ȘI URMĂRIREA PENALĂ A INFRACTIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

04

4.1. Modalitățile de identificare și sesizare a cazurilor

În majoritatea cauzelor analizate (**222 din 345, aproximativ 64,35%**), sesizarea inițială are loc imediat după comiterea faptei, prin apel la 112. Acest lucru permite intervenție promptă și conservarea probelor. Urmează plângerea formală ulterioară, fiind însoțită de avertizarea privind art. 311–312 din Codul Penal (denunț calomnios / declarații mincinoase).

Per ansamblu, datele analizate indică o reacție relativ promptă a autorităților la sesizările de urgență, dar evidențiază, repetat, necesitatea optimizării procedurilor de sesizare și documentare inițială. Aceasta ar contribui la prevenirea revictimizării, la asigurarea informării efective a victimelor și la aplicarea unei abordări sensibile la traumă, cu precădere în cauzele ce implică victime minore.

Constatările arată că identificarea infracțiunilor sexuale comise asupra copiilor, în majoritatea cazurilor, cu o întârziere semnificativă, ceea ce relevă existența unei probleme de natură sistemică. De regulă, cauzele ajung în atenția autorităților nu prin raportarea directă a victimei, ci ca urmare a unor intervenții colaterale: implicarea serviciilor sociale, psihologilor, conflicte familiale, migrație, examinări medicale sau sesizări formulate de terți. Această realitate reflectă limitele mecanismelor actuale de prevenire și identificare timpurie a abuzului sexual asupra minorilor.

Victimele minore se află într-o stare accentuată de vulnerabilitate, determinată de dependența emoțională și materială față de agresor, care este frecvent un membru al familiei sau persoană de încredere. Frica de represalii, rușinea, sentimentul de vinovăție indus, lipsa informațiilor privind propriile drepturi și neîncrederea în organele de drept contribuie în mod decisiv la neraportarea faptelor. În acest context, teama de stigmatizare și de revictimizare în cadrul procedurilor penale constituie un obstacol suplimentar în calea accesului efectiv la justiție.

Raportarea tardivă a infracțiunilor sexuale nu este determinată de lipsa gravității faptelor, ci de factori psihologici, sociali și relaționali specifici abuzului asupra copiilor. În numeroase situații, dezvăluirea are loc abia după împlinirea vârstei majoratului, momentul în care victima dobândește autonomie personală, acces la informații și capacitatea de a solicita sprijin în afara mediului familial abuziv.

Analiza celor 72 de cauze examinate în baza art. 174 din Codul Penal indică că concubinajului minorilor, începând de la vârsta de 14 ani, este frecvent normalizată la nivel comunitar, inclusiv prin acceptarea explicită a părinților, care permit relații cu persoane mai în vârstă, invocând motive financiare.

Aceste lacune confirmă necesitatea consolidării mecanismelor de identificare timpurie și a unei intervenții multidisciplinare eficiente. Totodată, ele evidențiază insuficiența educației sexuale a copiilor, ca instrument de prevenire a abuzului sexual. O educație adecvată, adaptată vârstei, oferă copilului capacitatea de a recunoaște situațiile de risc și de a delimita comportamentele acceptabile de cele abuzive. Aceasta ar permite solicitarea de sprijin la timp, contribuind la reducerea victimizării prelungite și la dezvoltarea unei culturi a respectului pentru integritatea corporală și demnitatea umană.

Modificările legislative, introduse prin art. 60 din C. P., care stabilesc că termenul de prescripție începe să curgă de la împlinirea vârstei de 18 ani de către victimă, reprezintă un progres semnificativ în protecția drepturilor copilului și în alinierea cadrului normativ la realitățile fenomenului. Aceste modificări reflectă recunoașterea expresă a specificului infracțiunilor sexuale comise asupra minorilor și a dificultăților inerente raportării acestora în timp util. Cu toate acestea, eficiența practică a acestor modificări rămâne limitată în absența unor mecanisme funcționale de identificare timpurie, prevenire și intervenție multidisciplinară. Extinderea termenului de prescripție, deși necesară, nu poate suplini deficiențele structurale existente în domeniul detectării precoce, al raportării și al sprijinului acordat victimelor, dacă nu este dublată de măsuri instituționale și profesionale coerente.

Modalitățile de identificare și sesizare a cazurilor finalizate cu ordonanțe de încetare și clasare a cauzei

Marea majoritate a dosarelor penale pe faptul comiterii infracțiunilor privind viața sexuală au fost inițiate în baza plângerii victimelor. Acestea, fiind avertizate asupra consecințelor unui denunț calomnios, au relatat circumstanțele comiterii faptelor ilegale și, în cea mai mare parte, datele persoanelor care le-au comis. Plângerea victimei a fost constatată în **155** din cele **235 de cazuri**, reprezentând o pondere de 65,67%.

Totuși, acest indicator urmează a fi interpretat dualist. Studiarea dosarelor penale a permis constatarea că, în aceste cazuri, pe lângă plângerea sau denunțul victimei, există și un apel telefonic prealabil. În Republica Moldova, este înrădăcinată percepția potrivit căreia, pe astfel de categorii de dosare penale, organul de urmărire penală se asigură suplimentar, solicitând de la victimă depunerea unei plângeri scrise, de regulă olograf și efectuată personal de victimă, deși art. 276 din Codul de procedură penală nu condiționează pornirea urmăririi penale de depunerea unei plângeri. Astfel de plângeri sunt identificate și în cazul dosarelor penale pornite pe faptul comiterii unor infracțiuni în privința minorilor, scrise fie de minori înșiși, fie de reprezentanții acestora.

O altă modalitate frecvent întâlnită în practică este autosesizarea organului de urmărire penală sau a procurorului care efectuează urmărirea penală, atunci când se stabilește existența unei alte infracțiuni cu caracter sexual comise în privința victimei pe primul caz. Din numărul total al dosarelor studiate, în 38 de cazuri, pornirea urmăririi penale a avut la bază actul de autosesizarea al ofițerului de urmărire penală sau al procurorului, ceea ce reprezintă o pondere de 16,10%.

În practică, informațiile privind comiterea unor infracțiuni conexe sunt, de regulă, obținute din declarațiile victimelor, cu condiția ca audierea să fie realizată într-un mod complet, structurat și de calitate. Procedura de autosesizare, atunci când este aplicată corespunzător, trebuie să fie însoțită de copii ale probelor administrate în dosarul inițial, ceea ce permite, încă din faza incipientă, identificarea preliminară a încadrării juridice, stabilirea măsurilor procesuale prioritare și formularea versiunilor de investigație.

Un exemplu ilustrativ îl constituie un caz documentat în nordul Republicii Moldova, în care minora C. M., în vârstă de 13 ani și 8 luni, victimă a infracțiunii prevăzute de art. 171 din Codul penal, a relatat, în cadrul audierii efectuate, conform art. 110¹ din Codul de procedură penală, că anterior a întreținut un act sexual consimțit cu o altă persoană. Ca urmare a adresării unor întrebări suplimentare, a fost posibilă identificarea persoanei vizate, determinarea locului și perioadei comiterii faptei, precum și a circumstanțelor relevante. Totodată, s-a constatat că actul sexual consimțit a avut loc înainte de infracțiunea de viol, într-o perioadă în care minora nu împlinise vârsta de 14 ani. Aceasta a declarat că l-a indus în eroare pe făptuitor cu privire la vârsta sa.

Procurorul de caz s-a autosesizat, a pornit urmărirea penală pe fapta nouă constată, iar pentru a evita victimizarea secundară a părții vătămate a ridicat și a examinat, din cadrul dosarului pe viol, procesul-verbal de audiere a victimei minore, pentru a fi utilizat la instrumentarea celui de al doilea dosar.

Evident, există un număr semnificativ de cazuri care implică infracțiuni prevăzute la art. 174 din Codul penal, în care victima rămâne însărcinată. În aceste situații, organul de urmărire penală este sesizat de către medici sau de alte terțe persoane, în **33 cazuri** sau 13,86% din spețe.

În perioada supusă studiului, în doar **10 cazuri**, urmărirea penală a fost pornită în baza apelului telefonic, fiind înregistrate situații în care persoane necunoscute comunică despre existența unei infracțiuni și refuzul (*motivat de frică și neîncredere*) victimei de a sesiza organele de drept.

În marea majoritate a cazurilor de comitere a infracțiunilor cu caracter sexual, urmărirea penală a fost pornită de către organele de urmărire penală ale Ministerului Afacerilor Interne, în 224 de cazuri, în timp ce în 11 cazuri aceasta a fost inițiată direct de către procuror.

Modalitatea de sesizare a organelor de urmărire penală în cauzele penale cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile

Analiza cauzelor examinate de instanțele judecătorești arată că majoritatea dosarelor au fost inițiate ca urmare a sesizării imediate a autorităților de către victime, rude sau martori, predominant prin apel la serviciul de urgență 112, cu o pondere de **peste 60%**. În **67 de cauze**, sesizarea inițială a fost realizată prin apel la 112, fapta fiind semnalată imediat după comiterea acesteia.

Totodată, practica relevă că în 66 de cauze (peste 90%), sesizarea prin apel la 112 a fost ulterior formalizată fie prin plângeri scrise, depuse de victimă, de reprezentantul legal al acesteia sau de un alt terț denunțător, fie prin consemnări în procesul-verbal de constatare a infracțiunii. Aceste plângerile scrise au inclus, în

mod constant, declarația pe proprie răspundere și avertizarea privind răspunderea penală pentru denunț fals, în conformitate cu art. 311–312 din Codul penal, dispoziții destinate descurajării sesizărilor calomnioase.⁹

Această succesiune procedurală permite, în mod obiectiv, intervenția rapidă a autorităților (de exemplu, prinderea în flagrant a agresorului sau conservarea imediată a probelor biologice). În același timp, analiza practicii evidențiază riscuri de revictimizare, întrucât victimele sunt adesea nevoite să reitereze relatarea faptelor într-un interval foarte scurt, uneori chiar la fața locului. În unele cauze, s-a constatat că victimele au fost supuse testării alcoolscopice (Dräger) imediat după sesizare. Această măsură, în lipsa unor indicii concrete, poate accentua starea de vulnerabilitate și stres.

În 4 cauze, sesizările au venit din partea rudelor apropiate (mamă, bunici), pe faptul dispariției copilului de acasă. Ulterior, după consilierea minorilor de către psihologi specializați (din cadrul instituțiilor de învățământ, primăriilor), s-a constatat și existența unei bănuieli rezonabile privind comiterea unei infracțiuni contra vieții sexuale împotriva copilului. **Într-un caz** (nr. CP1-368/21, Jud. Hîncești), bunicul a sesizat poliția cu privire la dispariția nepotei. *După 2 zile, victima a fost găsită și a relatat Primarului și asistenței sociale, care a consultat-o psihologic, că moșul (fratele mamei decedate) o viola pe parcursul anilor, periodic de la vârsta de 10 ani, i-a făcut poze intime și a amenințat-o că, dacă va spune cuiva, le va arăta rudelor cele petrecute. Victima i-a scris cumnatei despre abuzuri, însă aceasta nu a crezut-o și a blocat comunicarea.*

În alt caz (cauza nr.1-29/2024, Jud. Bălți), a bătut alarma profesoara de la școală. *Văzând pozele neobișnuite ale minorului de pe rețelele de socializare, care îl înfățișau alături de o persoană cu mult mai în vârstă, mama a fost întrebată dacă cunoaște despre relația minorului de 13 ani cu această persoană. În rezultat, după ce minorul a dispărut de acasă 2 zile, a fost alertată poliția, iar ulterior, în baza investigațiilor efectuate, declarațiilor martorilor, rezultatelor altor acțiuni de urmărire penală, a fost pornit un proces penal în baza art. 175/1 și 208/1 din Codul penal.*

Au fost identificate și **5 cauze** în care poliția a fost sesizată de către Comisia multidisciplinară din cadrul primăriei, psihologul școlar sau instituția medicală, în special în situațiile în care s-a constatat că minore sub 16 ani erau însărcinate. În aceste cazuri intervenția organelor de drept a fost declanșată în temeiul obligațiilor legale de raportare.

Într-un caz, asistentul comunitar social al DGASPF, mun. Bălți, a sesizat poliția cu privire la acte de viol comise asupra unei beneficiare a Centrului de plasament temporar pentru copii aflați în situații de risc „Drumul spre casă”, Bălți, cu vârsta de 14 ani.

În unele cazuri, infracțiunile cu caracter sexual, în special cele prevăzute de art. 174 din Codul penal au fost stabilite în rezultatul declanșării investigațiilor pentru faptele de violență în familie art. 201/1 din Codul penal în raport cu victima minoră

⁹ **Art. 311–312 CP RM** sancționează faptele de denunțare calomnioasă și declarațiile mincinoase. În toate dosarele analizate, plângerile formale conțineau mențiunea avertizării petiționarului despre incidența acestor prevederi, pentru descurajarea sesizărilor false.

(1-92/24, Jud. Edineț), și în raport cu mama sa, care locuia împreună cu fiul și victima minoră de 15 ani, însărcinată (1r-300/24 CA Nord).

Într-un caz (1-322/22, sentința din 14 aprilie 2023, Jud. Soroca), data comiterii faptei fiind aprilie–iulie 2022, s-a stabilit că tatăl biologic, pe lângă infracțiunea de violență în familie asupra soției și a celor 8 copii, a mai comis și acțiuni de viol repetate (3 episoade) asupra fiicei minore de 15 ani.

Într-un alt caz distinct, s-a constatat că plângerea inițială de viol, formulată de o minoră, a fost refuzată de poliție, *fiind primită abia ulterior, în prezența unui membru de familie*. Această situație ridică probleme serioase privind accesul efectiv la justiție și asigurarea protecției imediate a copilului victimă.

Exemplu de caz: cauza nr. 1-233/22, Jud. Strășeni

În noaptea de 06 aprilie 2022, orele 22.00, în mun. Strășeni, în stradă, inculpatul T. P. a apucat-o de gât pe E. G., care mergea pe stradă. I-a pus mâna la gură, a târât-o în ograda unei gospodării părăsite, unde prin constrângere fizică și psihică, amenințând-o cu moartea, a întreținut cu ea un raport sexual forțat obișnuit și în formă perversă.

Partea vătămată a declarat că în seara în care a sesizat telefonic poliția despre comiterea infracțiunii, a redactat o plângere, însă angajații poliției au refuzat să o primească, în pofida faptului că a insistat de două ori. Abia a doua zi, prezentându-se la poliție împreună cu tatăl său și adresându-se șefului de poliție, plângerea a fost înregistrată. Această împrejurare este confirmată de data pornirii urmăririi penale – 08 aprilie 2022.

Refuzul organelor de poliție de a primi și înregistra plângerea formulată de victimă în seara sesizării constituie o încălcare a obligației legale de primire și înregistrare imediată a sesizărilor privind infracțiunile, afectând dreptul victimei la acces efectiv la justiție și la protecție promptă. În cazul descris, întârzierea nejustificată a pornirii urmăririi penale a compromis caracterul operativ al investigației, cu potențial de prejudiciere a administrării probelor și de amplificare a riscului de revictimizare. Această conduită procedurală este contrară standardelor de diligență impuse autorităților în cauze ce implică infracțiuni grave și, cu atât mai mult, victime vulnerabile, putând atrage nulități procedurale sau constatări de încălcare a drepturilor procesuale ale părții vătămate.

În cazurile victimelor adulte, majoritatea sesizărilor au avut loc imediat, apelând 112, sau a doua zi după comiterea faptei.

Într-un alt caz identificat, sesizarea a fost făcută de către o rudă, prin apel la 112. Victima adultă a depus plângere în aceeași zi, către echipa de intervenție sosită la fața locului.

Exemplu de caz: cauza 1-12/2024, Jud. Bălți (Sîngerei)

Din declarațiile victimei rezultă că aceasta a sesizat în repetate rânduri autoritățile locale (primarul satului și inspectorul de poliție din localitate) cu privire la faptul că, pe parcursul mai multor ani, ar fi fost supusă violenței sexuale repetate din partea ginerelui său, acesta exercitând concomitent violență psihică și fizică. Victima a indicat că nu a primit un răspuns efectiv sau măsuri de protecție din partea autorităților, exprimând o stare constantă de frică față de presupusul făptuitor, descris ca fiind o persoană agresivă și cu antecedente.

Din dosar lipsesc date care să indice dacă cele relatate anterior de victimă ar fi fost investigate sau documentate de autoritățile competente. Totodată, la dosar a fost anexată o caracteristică pozitivă eliberată de primar, în care se menționează că nu ar exista plângeri împotriva făptuitorului, deși datele din cazierul contravențional indică sancționări repetate pentru diverse fapte, inclusiv pentru huliganism nu prea grav, iar cazierul penal relevă antecedente și conflicte anterioare cu legea.

Deși victima a reiterat aceste circumstanțe în cadrul audierilor și confruntărilor cu învinuitul, iar acesta a susținut constant că raporturile sexuale au fost benevole, cauza penală a fost pornită și învinuirea a fost înaintată exclusiv în baza art. 171 alin. (2) lit. c) din Codul penal, pentru un singur episod de viol, presupus comis la data de 06 octombrie 2023.

Potrivit Sentinței judecătoreiei Bălți (Sîngerei), G.I. a fost condamnat la 10 ani de închisoare, iar ulterior, CA Bălți i-a micșorat pedeapsa la 7 ani de închisoare cu executare.

Autosesizarea organelor de urmărire penală și cauze conexe

Analiza practicii judiciare relevă existența unui număr semnificativ de cauze inițiate prin autosesizarea organelor de urmărire penală, ca urmare a informațiilor obținute în alte dosare penale. În astfel de situații, victima minoră nu a fost audiată separat în cauza ulterioară, fiind utilizate declarațiile și actele procedurale administrate anterior, fapt ce a generat dificultăți privind recunoașterea statutului procesual al victimei și informarea efectivă a reprezentantului legal.

Au fost identificate și cazuri de abuz sexual asupra minorilor descoperite indirect, ca urmare a autosesizării procurorului în alte cauze penale. În aceste situații, urmărirea penală a fost pornită după constatarea sarcinii victimei minore, în urma sesizării de către instituția medicală. Inițial, cauzele au fost pornite în baza art. 174 CP (act sexual consimțit cu un minor), iar ulterior, în urma raportului de expertiză judiciară genetică, a fost stabilită paternitatea făptuitorului față de copilul născut de victimă. Totodată, din declarațiile victimei minore, administrate în condiții speciale, au fost identificate și alte fapte de abuz sexual în privința altor persoane, cauzele corespunzătoare fiind instrumentate separat.

Exemplu de caz: cauza nr. 1-162/24, Jud. Edineț, sediul Central, în privința la 2 persoane, în baza art. 174 alin. (1) din Codul penal

Urmărirea penală a fost inițiată după ce victima cu vârsta de 15 ani a rămas însărcinată, ca urmare a sesizării organelor de drept de către instituția medicală. Inițial, cauza a fost pornită în baza art. 174 alin. (1) din Codul penal, privind actul sexual cu un minor.

Victima a declarat că sarcina a rezultat dintr-un raport sexual avut la vârsta de 15 ani cu unul dintre inculpați, raport pe care l-a perceput ca fiind consimțit și pe care îl considera posibilul tată al copilului.

Organul de urmărire penală s-a autosesizat cu privire la comiterea unei alte infracțiuni de viol, care a fost determinată de declarațiile victimei minore, audiată în calitate de parte vătămată într-un dosar penal distinct.

În cadrul audierii victimei minore, efectuate în condițiile art. 110¹ din Codul de procedură penală, s-a constatat că situația de fapt era semnificativ mai gravă decât cea reținută inițial. Victima a relatat că, începând cu vârsta de aproximativ 12 ani, a fost supusă în mod repetat unor acte de violență sexuală și fizică din partea tatălui vitreg. Relația ulterioară cu persoana cercetată inițial pentru fapta prevăzută la art. 174 alin. (1) din Codul penal a fost descrisă de victimă nu ca o relație liber consimțită în sens real, ci ca o formă de evadare dintr-un mediu de violență domestică și abuz sexual, caracterizat prin control, intimidare și lipsa unor alternative reale.

Această situație a impus o analiză distinctă a faptelor, din perspectiva vârstei victimei, a capacității sale reale de a exprima un consimțământ valabil, a existenței unei stări accentuate de vulnerabilitate, precum și a obligației organelor de urmărire penală de a se autosesiza și de a investiga din oficiu orice indiciu privind săvârșirea unor infracțiuni sexuale asupra minorilor, independent de percepția subiectivă a victimei. Soluția pronunțată de instanța de judecată, prin aplicarea unor pedepse de doi ani și respectiv trei ani de închisoare, cu suspendarea condiționată a executării pe termene de probă de trei și doi ani, ridică semne de întrebare sub aspectul proporționalității sancțiunii în raport cu gravitatea faptelor reținute. Lipsa contestării hotărârii instanței de apel pe căile de atac prevăzute de lege a condus la definitivarea unei soluții care generează reflecții critice privind modul de individualizare a pedepsei în cauze ce implică infracțiuni sexuale comise asupra minorilor.

Practică similară a fost stabilită și în alte cauze analizate, fapte ce evidențiază rolul esențial al primei audieri a victimei minore, realizate în condițiile art. 110¹ CPP. O audiere complexă, empatică și lipsită de stereotipuri, care să permită exploatarea contextului complet al vieții copilului, este determinantă nu doar pentru stabilirea corectă a încadrării juridice, ci și pentru identificarea tuturor făptuitorilor implicați

în comiterea infracțiunilor sexuale. Într-un alt caz analizat, declarațiile victimei au condus la pornirea a patru cauze penale distincte împotriva a patru făptuitori, despre care anterior nu existau date sau suspiciuni.

Totodată, aceste situații ridică semne de întrebare privind funcționalitatea mecanismelor de prevenire și protecție a copilului la nivel comunitar. Stabilirea faptului că un copil a fost violat și agresat fizic pe parcursul a mai multor ani de către tatăl biologic sau vitreg, iar ulterior a început să concubinizeze, la vârsta de 13–14 ani, cu o persoană semnificativ mai în vârstă (10–20 de ani diferență), fără ca acest lucru să fie observat sau raportat de familie, cadre didactice, personal medical, asistenți sociali, autorități locale sau alte persoane cu responsabilități legale, evidențiază lacune grave în sistemul de identificare timpurie și intervenție.

4.2. Calitatea actului de pornire a urmăririi penale în cazurile cu ordonanțe de încetare și/sau clasare a procesului penal

Un aspect care determină în mod esențial calitatea oricărui dosar penal îl constituie pornirea corectă a urmăririi penale, în baza normei sau normelor ce reflectă complet circumstanțele stabilite la momentul începerii urmăririi penale. Unul dintre cele mai relevante aspecte ale etapei de pornire a urmăririi penale constă în promptitudinea cu care, în majoritatea cazurilor, sunt inițiate dosarele privind infracțiunile contra vieții sexuale. În practică, acestea sunt pornite, de regulă, într-un interval scurt — de la câteva ore până la câteva zile de la sesizare — ceea ce favorizează în mod decisiv conservarea și acumularea unui probatoriu complet și pertinent.

Cu titlu ilustrativ, poate fi menționată cauza penală privind un pretins act sexual neconsimțit comis la ora 04:00 a zilei de 05 septembrie 2024. În acest caz, urmărirea penală a fost pornită la ora 09:10 în aceeași zi, respectiv la aproximativ cinci ore de la comiterea faptei, iar presupusul făptuitor a fost reținut și pus sub învinuire în cursul aceleiași zile. Cu toate acestea, deși în urma modificărilor operate prin legea din 09 ianuarie 2023, calificarea inițială a faptelor este, în general, realizată mai riguros, cu o descriere mai detaliată a infracțiunilor și cu distincții normative mai clare, analiza practicii a relevat și situații nejustificate, în care cauzele penale sunt pornite sub o încadrare juridică de o gravitate inferioară, incompatibilă cu faptele descrise în ordonanța de pornire sau de punere sub învinuire, ceea ce denotă aplicări neuniforme ale noilor standarde legale.

Astfel, la 23 iunie 2023, a fost pornită urmărirea penală pentru infracțiunea prevăzută de art. 175 alin. (1) din Codul penal, în privința cet. B.V., care, la 12 iunie 2023, ar fi atins cu mâinile umerii, pieptul și spatele fiicei sale biologice T.C., în vârstă de 14 ani, dar și ai fiicei sale vitrege G.A., în vârstă de 10 ani. Or, subiectul pasiv al infracțiunii prevăzute de art. 175 din Codul penal poate fi exclusiv o persoană cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, astfel încât pornirea urmăririi penale în temeiul acestei norme în raport cu o victimă care nu se încadrează în acest interval de vârstă este, prin ea însăși, eronată din punct de vedere juridic. Mai mult, începând cu 9 ianuarie 2023, art. 175 din Codul penal a fost modificat prin introducerea agravantei „asupra unui membru de familie”, circumstanță care exclude aplicabilitatea

alin. (1) al acestui articol în asemenea situații și impune analiza încadrării juridice prin prisma altor norme penale speciale incidente.

Prin urmare, pornirea urmăririi penale în baza art. 175 din Codul penal, fără verificarea riguroasă a criteriului de vârstă a victimei și a relației dintre victimă și făptuitor, generează un risc major de calificare eronată a faptei și, implicit, de compromitere a legalității și eficienței întregului demers procesual.

Un alt aspect important vizează calificarea juridică a faptelor. Analiza nu a evidențiat diferențe regionale semnificative în ceea ce privește modul de calificare a faptelor la etapa urmăririi penale. Totuși, a fost identificată o eroare frecvent întâlnită în toate zonele analizate, care constă în calificarea faptelor în situațiile în care există mai multe acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual. În asemenea cazuri, faptele ar trebui, de regulă, calificate ca infracțiuni distincte, și nu ca o infracțiune prelungită, așa cum s-a constatat în mai multe dosare.

4.3. Administrarea probelor (biologice, digitale, declarații, expertize, declarațiile martorilor etc.)

Potrivit art. 93 din Codul de procedură penală, probele constituie elemente de fapt obținute în condițiile legii, care servesc la constatarea existenței infracțiunii, identificarea făptuitorului, stabilirea vinovăției și clarificarea altor împrejurări relevante pentru soluționarea justă a cauzei. În acest cadru, legea procesual-penală pune la dispoziție o gamă largă de mijloace de probă, inclusiv declarațiile participanților la proces, rapoartele de expertiză judiciară, constatările medico-legale, documentele, înregistrările audio-video și alte mijloace tehnico-științifice.

4.3.1. Expertizele psihologice (psihiatrico-psihologice) în cauzele penale cu ordonanțe de încetare și/sau clasare a procesului penal

Într-una din cauzele analizate, a fost sesizată comiterea unei presupuse infracțiuni asupra a două victime minore, una în vârstă de 10 ani și cealaltă de 14 ani. În cursul urmăririi penale, deși victima, audiată în condițiile art. 110¹ Cod de procedură penală, a declarat că nu a fost înțeleasă corect de părinți la momentul sesizării poliției și că suspectul nu a comis faptele pretinse, iar interacțiunea acestuia cu copiii s-a manifestat doar printr-un comportament uneori mai sever și distant, aceste împrejurări fiind confirmate ulterior și de părinți, care au precizat că au solicitat doar verificarea unui posibil comportament ilegal, procurorul de caz a dispus totuși efectuarea unei expertize complexe psihiatrico-psihologice. Or, dispunerea expertizei psihiatrice în privința minorei a constituit un exces de formalism, în absența oricăror indicii obiective care să justifice o asemenea măsură și nici expertiza psihologică nu era necesară în forma sa complexă, având în vedere caracterul său excesiv de birocratic și durata îndelungată a procedurii, specifică practicii naționale. Pentru clarificarea circumstanțelor relevante era suficientă o evaluare psihologică simplă, soluție la care, în final, a recurs și procurorul. Rezultatele acesteia au confirmat lipsa oricărei influențe psihologice negative asupra victimei minore.

Disponerea unei expertize psihologice în privința victimei nu constituie o măsură prohibită, însă recurgerea la aceasta este admisibilă exclusiv în cazurile prevăzute de art. 143 alin. (1) pct. 5) Cod de procedură penală. Cauza analizată, la fel ca un număr semnificativ de dosare privind infracțiuni cu caracter sexual, evidențiază deficiențe sistemice în domeniul expertizării victimelor, în special al celor minore, sub aspectul evaluării impactului psihologic pretins al faptei asupra părții vătămate.

Un prim aspect ce impune clarificare constă în faptul că, din considerente nejustificate, în majoritatea cauzelor se dispune efectuarea unor expertize complexe psihiatrico-psihologice, deși, de regulă, lipsesc temeiurile pentru acestea. În practică, victimele nu se află la evidența medicului psihiatru, manifestă un comportament adecvat, nu prezintă indicii de patologie psihiatrică, au un nivel de dezvoltare psihică corespunzător vârstei, nu au antecedente de traumatisme cranio-cerebrale și nu au urmat tratamente sau internări în instituții psihiatrice. Aceste elemente pot fi, de obicei, constatate chiar și printr-o evaluare primară, fără a fi necesară intervenția unei expertize psihiatrice. În aceste condiții, disponerea unei expertize psihiatrice în lipsa unor indicii obiective și a unui temei legal reprezintă o ingerință nejustificată în drepturile persoanei și o încălcare gravă a garanțiilor procedurale ale victimei.

Pe de altă parte, un exemplu de caz în care disponerea unei expertize complexe psihiatrico-psihologice a fost pe deplin justificată, îl constituie dosarul penal pornit pe faptul pretinsei săvârșiri a unui act sexual neconsimțit de către concubinul mamei, M.M., în vârstă de 37 de ani, asupra fiicei sale vitrege, minora G.F., în vârstă de 12 ani, care suferea de retard mental. Expertiza a confirmat existența afecțiunii psihice la victimă și a stabilit, indirect, inexistența caracterului infracțional al faptelor imputate. Prezența retardului mental fusese indicată anterior de mama victimei, care avea și calitatea de reprezentant legal, ceea ce a constituit un temei obiectiv pentru disponerea expertizei complexe. Existența tulburării psihice a permis explicarea caracterului incoerent și contradictoriu al relatărilor victimei, care se aflau în contradicție cu declarațiile martorilor oculari, contribuind astfel la clarificarea situației de fapt.

În cazul infracțiunilor contra vieții sexuale, expertiza psihologică este relevantă pentru determinarea existenței sau inexistenței unui impact psihotraumatizant asupra victimei ca urmare a pretinsei fapte. Concluziile afirmative ale unei asemenea expertize constituie o probă cu forță probatorie ridicată, dificil de contestat de către apărare, și pot confirma existența faptei infracționale asupra victimei, indiferent de modul în care aceasta a fost comisă.

Cel de al doilea aspect constă în numirea nemotivată, în toate cazurile de violență sexuală, a efectuării unei expertize psihologice (psihiatrico-psihologice), deși acest lucru nu este solicitat de către părți. Rezultatul expertizei nu ar da o plus valoare cazului, iar lipsa experților psihologici acreditați în R. Moldova poate condiționa tergiversarea procesului penal pentru unul sau mai mulți ani, ceea ce poate afecta grav valoarea de convingere a probatoriului acumulat.

În cazul victimelor minore, în special a celor cu vârsta de la 12 la 14 ani, expertizele psihologice pot fi recomandabile. Totuși, practica urmăririi penale din ultimii ani

demonstrează o tendință de dezvoltare prematură a copiilor, nivelul de dezvoltare psihologică a acestora depășește vârsta la care se află. În schimb, în cazul victimelor care au atins majoratul, în special al victimelor care au trecut de vârsta de 25-30 ani, numirea unei evaluări psihologice oferă rezultate mult mai relevante pentru caz. Evaluarea psihologică se efectuează în termen scurt, dosarul se remite într-un termen mic în judecată, iar valoarea probelor și plenitudinea declarațiilor oferite este net superioară.

În legătura cu necesitate numirii expertizei psihologice în privința victimelor minore, intervine pct.5) al alin. (1) al art. 143 Cod de procedură penală, care reglementează numirea expertizei atunci când este necesar să se stabilească următoarele aspecte: starea psihică sau fizică a părții vătămate și/sau a martorului, dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, în cazul în care declarațiile vor fi utilizate ulterior, în mod exclusiv sau în principal, în soluționarea cauzei.

Interpretarea eronată a normei date de către ordonatorii de expertiză este invocată la numirea expertizei psihiatrice (psihiatrico-psihologice) pe cazurile de violență sexuală.

În plus, dispunerea expertizei psihologice este adesea justificată de ordonatorii acesteia prin faptul că baza probatorie a cauzei se constituie preponderent din declarațiile victimei, care urmează să fie utilizate, în mod exclusiv sau determinant, la baza soluției judiciare. Ca și în cazul altor tipuri de expertize, întrebările adresate expertului și circumstanțele ce se urmăresc a fi elucidate trebuie formulate cu maximă rigoare și corectitudine, întrucât, având în vedere că ordonanța de dispunere a expertizei este adusă la cunoștința victimei, unele formulări pot avea un efect profund traumatizant, atunci când ele exprimă, direct sau indirect, o suspiciune nejustificată față de veridicitatea relatărilor acesteia.

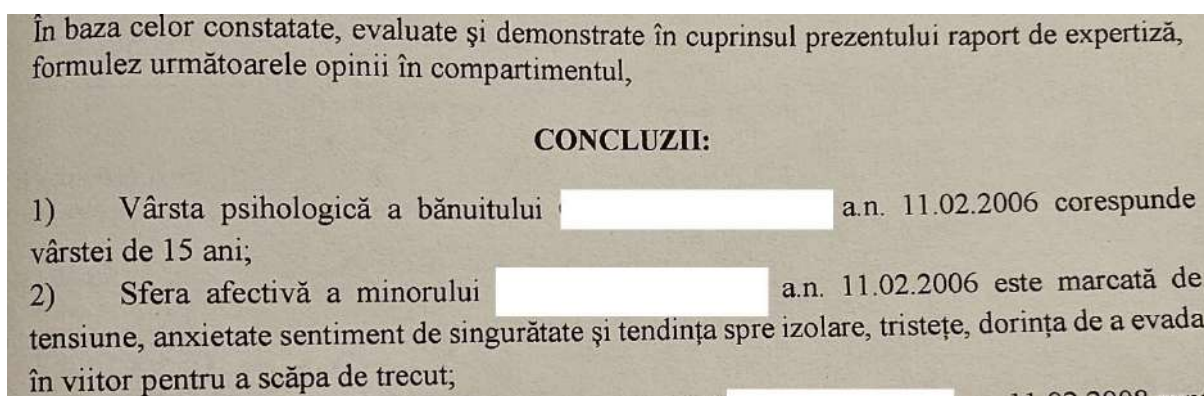
Într-un dosar privind pretinsa întreținere a unui act sexual cu consimțământ, a fost dispusă o expertiză psihiatrică, pe care victima a refuzat-o. Analiza ordonanței de numire a expertizei a relevat că întrebările adresate expertului erau formulate necorespunzător în raport cu statutul și protecția victimei. În cauză au fost adresate doar trei întrebări:

Extras – întrebări adresate expertului

1. Care este starea psihică și fizică a părții vătămate?
2. Are tendința de a minți sau de a inventa referitor la împrejurările produse de ea?
3. Luând în considerare cele declarate de către victimă, poate fi ușor manipulată partea vătămată de alte persoane?

Nu intră în competența expertului psiholog aprecierea stării fizice a părții vătămate. Aspectele ce țin de dezvoltarea fizică aparțin domeniului medico-legal, iar solicitarea expertului de a se pronunța asupra veridicității declarațiilor victimei este, prin ea însăși, neadecvată și susceptibilă de a produce revictimizare, întrucât pune la îndoială relatarea persoanei care a apelat la autorități pentru protecție.

Un alt aspect deosebit de problematic îl reprezintă utilizarea concluziilor privind „vârsta psihologică” a suspectului în cauzele de infracțiuni sexuale, care, în anumite situații, a determinat încetarea urmăririi penale sau a procesului penal, pe motiv că persoana nu ar fi subiect al infracțiunii, întrucât nu ar fi atins vârsta răspunderii penale. Astfel, într-unul dintre cazurile analizate, raportul de expertiză psihologică a reținut că vârsta psihologică a minorului este de 15 ani, deși vârsta cronologică era de 17 ani. Această concluzie a fost utilizată ulterior pentru fundamentarea unei soluții de încetare, fără a lua în calcul criteriul legal al vârstei biologice, element definitoriu al subiectului infracțiunii (a se vedea Imaginea nr.1).

Imagine nr. 1 Extras din dosarele analizate

La moment, aprecierea acestei situații diferă între actorii justiției: unii stabilesc vârsta suspectului exclusiv în baza actelor de naștere sau de identitate, în timp ce alții, în special partea apărării, iau în considerare constatările expertului, care stabilește un nivel de dezvoltare al persoanei sub vârsta sa reală.

Analiza dosarelor examinate de instanțele judecătorești relevă o rată scăzută de dispunere a expertizelor psihologice, inclusiv în cauze care implică minori, victime ale violenței sexuale repetate sau persoane aflate într-o stare accentuată de vulnerabilitate psihică. Această lacună afectează nu doar calitatea și completitudinea probatoriului, ci și capacitatea autorităților de a evalua în mod corespunzător impactul infracțiunii asupra victimei și de a adapta măsurile de protecție, asistență și sprijin psihologic.

În cauzele care privesc infracțiuni cu caracter sexual, în special atunci când victimele sunt minori sau persoane aflate într-o stare accentuată de vulnerabilitate, administrarea probelor nu se poate limita doar la constatări medico-legale sau la declarații, ci trebuie să includă și evaluarea impactului psihologic al faptei asupra victimei.

Expertiza psihologică judiciară reprezintă un instrument probatoriu esențial pentru înțelegerea consecințelor infracțiunii, a capacității victimei de a percepe

și de a relata faptele, precum și a necesităților sale de protecție și sprijin. Analiza dosarelor relevă însă că durata efectuării expertizelor psihologice judiciare este excesivă, variind, în practică, între trei și șase luni. Această realitate explică, cel puțin parțial, de ce, în marea majoritate a cauzelor (aproximativ 98%), sunt utilizate preponderent rapoarte de evaluare psihologică, a căror durată de realizare este, de regulă, de până la două-trei luni.

Deși aceste evaluări pot furniza date utile privind starea psihologică a victimei, ele nu pot substitui integral concluziile unei expertize judiciare psihologice, în special în cauzele complexe, în care sunt necesare aprecieri aprofundate și cu valoare probatorie deplină.

Un factor determinant al întârzierii expertizelor psihologice îl constituie deficitul sever de experți *judiciari psihologi*. În prezent, în Republica Moldova activează un număr extrem de redus de astfel de specialiști, estimat la unul-doi experți, ceea ce generează blocaje procedurale și întârzieri semnificative în administrarea probelor.

În cauzele privind infracțiuni sexuale, numirea expertizei psihiatrice/psihiatrico-psihologice asupra victimei nu este automată, ci reprezintă o măsură excepțională, care trebuie justificată prin necesitate probatorie și indicii obiective. Expertiza se dispune doar atunci când starea psihică a victimei este relevantă pentru clarificarea unor aspecte procesuale (*capacitatea de a percepe corect evenimentele, de a le relata, de a participa la acțiuni procesuale*) sau pentru documentarea consecințelor psihice care necesită constatare judiciară¹⁰.

Expertiza psihologică/psihiatrico-psihologică poate fi oportună, în special în situații de vulnerabilitate sporită (*victime minore, persoane cu dizabilități psihosociale și intelectuale, cu tulburări mintale și de comportament, afectare cognitivă, consum de substanțe psihoactive în contextul faptei*), precum și atunci când este necesară o evaluare profesionistă a capacității victimei de a face declarații, a sugestibilității patologice ori a impactului traumatic relevant pentru cauză¹¹.

Totodată, în lipsa unor criterii clare și a unei practici unitare, există riscul ca expertiza să fie utilizată impropriu pentru a „*testa credibilitatea*” victimei, ceea ce poate genera revictimizare și deplasarea analizei de la comportamentul agresorului către „profilul” victimei, fiind contrară jurisprudenței CtEDO¹².”

În plan probator, este esențială delimitarea dintre raportul de evaluare psihologică (util pentru protecție, intervenție și asistarea victimei) și raportul de expertiză judiciară, care are valoare de mijloc de probă în proces. În multe situații, pentru nevoile de sprijin și protecție este suficientă evaluarea psihologică, iar atunci când sunt necesare clarificări tehnice fără expertizare completă, poate fi implicat specialistul (opinia acestuia neputând substitui expertiza)¹³.

10 Centrul Național de Expertize Judiciare (CNEJ), *Ghidul ordonatorului de expertize judiciare* – cap. „Expertiza psihiatrico-legală în condiții de ambulatoriu/staționar”, obiect, sarcini și întrebări tipice (nr. 27.01).

11 CNEJ, *Ghidul ordonatorului de expertize judiciare* – secțiunile privind întrebările tipice pentru aprecierea capacității de percepere/relatare, sugestibilitate, dezvoltare intelectuală și particularități psihologice (expertize psihiatrice / psihiatrico-psihologică / clinico-psihologică).

12 CtEDO a atras atenția asupra riscului de **victimizare secundară** atunci când instanțele folosesc stereotipuri, culpabilizează victima sau transformă procedurile *într-un test al credibilității ei* (ex. **J.L. c. Italia, M.G.C. c. România, Y. c. Slovenia**).

13 Codul de procedură penală: art. 87 (specialistul – opinia nu substituie concluzia expertului) și art. 93 (mijloacele de probă, inclusiv raportul de expertiză judiciară).

Ca aspect mai puțin favorabil, analiza dosarelor a evidențiat, în anumite cauze, tendința de a formula un număr excesiv de întrebări adresate experților judiciari (medico-legali, psihologi etc.), ajungând, în unele situații, la 12–14 întrebări într-o singură solicitare de expertiză. O parte semnificativă dintre acestea a fost ulterior respinsă, fie de către experți, fie de instanță, pe motiv că depășeau competența specialiștilor, întrucât vizau aspecte de apreciere juridică sau evaluarea veridicității declarațiilor victimei.

O asemenea practică afectează eficiența procesului penal prin prelungirea nejustificată a procedurilor și riscă să compromită caracterul obiectiv al expertizei, plasând expertul într-un rol incompatibil cu atribuțiile sale. În aceste condiții, se impune o delimitare mai riguroasă între sfera de competență a expertului judiciar și competențele exclusive ale organelor de urmărire penală și ale instanței.

Un alt aspect problematic evidențiat de studiu în cauză privește modul de formulare a întrebărilor în solicitările de întocmire a rapoartelor de evaluare psihologică și a expertizelor judiciare psihiatrico-psihologice. În mai multe cauze, întrebările au fost standardizate, neadaptate particularităților speței și orientate către scopuri improprii, precum verificarea dacă victima „spune adevărul”. Într-o cauză privind o victimă minoră de 12 ani, una dintre întrebările adresate expertului a fost formulată în sensul de a stabili „dacă victima a avut capacitatea de a percepe corect acțiunile presupus comise împotriva sa și de a opune rezistență”, formulare care denotă o confuzie între evaluarea psihologică și aprecierea juridică a faptelor.

Exemple de întrebări stereotipice formulate în solicitările de expertiză și respinse de experți, deoarece nu țin de competența expertizei psihiatrico-psihologice privind victima minoră¹⁴:

- *Care a fost starea emoțional-volitivă premergătoare actului sexual?*
- *Dacă pot fi apreciate critic declarațiile victimei?*
- *Putea victima să-și dirijeze acțiunile sale?*
- *Există oare la partea vătămată minoră devieri de la normalul de dezvoltare psihică pentru vârsta dată?*
- *Dacă a perceput victima pretinsul act sexual ca o condiție obligatorie pentru a i se oferi posibilitatea de a se juca în telefon sau acesta a fost o mulțumire pentru faptul că i s-a permis să se joace în telefon sau a fost agresat, sau amenințat cu aplicarea forței fizice pentru a fi supus actului sexual neconsimțit cu prezentarea în telefonul mobil a unor poze sau filmulețe cu tentă sexuală, atât până, cât și după săvârșirea actului sexual?*

O asemenea abordare este deficitară și revictimizantă, deoarece sugerează neîncredere apriorică în declarațiile copilului și reflectă prejudecăți profesionale, transferând către experți o sarcină care aparține instanței – aprecierea credibilității

¹⁴ Cauza nr. 1-12/24 S. Cimișlia, 19.08.2024.

declarațiilor în ansamblul probatoriului.

Au fost identificate întrebări de tipul: *„dacă victima suferă de boli psihice, dacă victima necesită tratament psihiatric?”*. În aceste situații, experții au refuzat să răspundă, indicând expres că: *„astfel de întrebări nu sunt compatibile cu statutul procesual al victimei; ele depășesc competența expertizei judiciare; pot conduce la stigmatizarea și retraumatizarea victimei”*.

Analiza practicii judiciare indică că proba psihologică este utilizată insuficient și, chiar atunci când este administrată, este adesea subevaluată în aprecierea ansamblului probator. În numeroase cauze, instanțele se rezumă la constatările medico-legale și la declarațiile victimei, fără a integra în mod substanțial evaluarea impactului psihologic al infracțiunii.

Absența expertizei psihologice judiciare sau substituirea acesteia cu simple rapoarte de evaluare psihologică reduce capacitatea instanței de a înțelege dinamica abuzului, efectele traumei, mecanismele de adaptare ale victimei și eventualele inconsecvențe ale declarațiilor, inerente traumelor complexe. Totodată, au fost identificate situații în care s-au dispus expertize psihiatrico-psihologice ale victimei fără o justificare riguroasă, ceea ce ridică serioase probleme sub aspectul riscului de revictimizare și al restrângerii nejustificate a drepturilor acesteia, în special în cazul minorilor. În consecință, vulnerabilitatea victimei nu este reflectată adecvat nici în calificarea juridică a faptelor, nici în individualizarea pedepsei și nici în stabilirea măsurilor de protecție. Evaluarea psihologică este tratată mai degrabă ca un element auxiliar, și nu ca un mijloc de probă esențial în cauzele ce vizează infracțiuni sexuale, în special atunci când victimele sunt minori sau persoane aflate în situații de vulnerabilitate accentuată.

Mai mult, se evidențiază persistența unor abordări probatorii stereotipice și profund vătămătoare pentru victimele infracțiunilor sexuale, manifestate inclusiv prin formularea și admiterea unor întrebări inadecvate adresate experților psihologi. Aceste întrebări, frecvent propuse de apărare și preluate fără filtrare critică de acuzare, deplasează în mod nelegitim centrul analizei de pe comportamentul făptuitorului pe conduita victimei, punând sub semnul întrebării credibilitatea acesteia prin clișee bine cunoscute în jurisprudența europeană.

Un exemplu elocvent îl constituie întrebări de tipul: *„dacă zgârietura de pe fața învinutului putea fi provocată ca rezultat al acțiunilor unui raport sexual benevol, cu pasiuni active?”*, adresate în contextul în care victima adultă a declarat, încă de la prima audiere, că a fost forțată să întrețină un act sexual, făptuitorul violând domiciliul prin spargerea geamului și pătrunderea ilegală în locuință.

Astfel de întrebări sunt irelevante din punct de vedere probator, deoarece ignoră elementele obiective ale cauzei (pătrunderea prin efracție, opoziția victimei, contextul de constrângere) și sunt profund revictimizante, întrucât sugerează implicit că violența sau urmele de apărare ar putea fi rezultatul unui act sexual consimțit, transferând asupra victimei sarcina de a-și justifica reacțiile fiziologice și comportamentale în situații de agresiune extremă.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹⁵ a condamnat constant asemenea abordări, subliniind că statele au obligația pozitivă de a organiza proceduri penale sensibile la dimensiunea de gen și la trauma victimelor infracțiunilor sexuale, fără a recurge la stereotipuri sau prejudecăți. Astfel, devine evident că întrebările stereotipice adresate experților psihologi, care sugerează existența unui consimțământ „*pasional*” în prezența indiciilor clare de violență și violare de domiciliu, nu doar că sunt inutile pentru aflarea adevărului, dar afectează grav dreptul victimei la demnitate, protecție și acces efectiv la justiție.

Prin urmare, studiul de față pornește de la premisa că admiterea unor asemenea întrebări în cadrul expertizei psihologice constituie o practică contrară standardelor CEDO, fiind necesară excluderea lor sistematică și dezvoltarea unor ghiduri clare pentru formularea întrebărilor informate de traumă și centrate pe interesele victimelor în cauzele privind infracțiunile sexuale.

La nivel regional, au fost identificate erori similare în toate cele patru zone analizate în ceea ce privește formularea întrebărilor adresate victimelor, dispunerea și motivarea expertizelor, precum și alte aspecte procedurale întâlnite în dosarele examinate. O astfel de situație a fost observată și în cazul audierii victimelor, în special atunci când victimele sunt persoane majore, iar audierea este realizată de către ofițerii de urmărire penală.

În zona de Nord a țării, au fost identificate mai multe situații în care nu a fost dispusă evaluarea psihologică sau expertiza psihologică a victimei, deși aceasta ar fi fost necesară pentru clarificarea circumstanțelor cauzei. În același timp, au fost constatate și cazuri în care expertizele psihologice au fost dispuse fără o motivare suficientă, ceea ce indică o aplicare neuniformă a acestor instrumente procedurale.

4.3.2 Asigurarea serviciilor specializate și/sau integrate pentru victimele violenței sexuale

În cauzele de violență sexuală din anumite regiuni ale țării, se atestă o practică pozitivă de asigurare a serviciilor specializate și/sau integrate pentru victimele violenței sexuale. Din anul 2023, victimele adulte ale violenței sexuale din raioanele: **Ungheni, Nisporeni, Călărași, Fălești, Telenești și Sîngerei** beneficiază de servicii multidisciplinare și integrate 24 din 24 de ore, 7 din 7 zile. În cadrul Serviciului integrat sunt acordate următoarele tipuri de servicii de asistență specializate: examinarea medicală specializată, examinarea medico-legală, prelevarea de probe biologice, colectarea materialului necesar pentru diagnosticul bolilor cu transmisie sexuală, acordarea asistenței juridice, acordarea asistenței psihoemoționale de urgență, acordarea asistenței sociale, acordarea consilierii psihologice și referirea către asistența psihologică de lungă durată, audierea și alte acțiuni procesuale.

15 1. În cauza M.C. c. Bulgariei, Curtea a statuat că accentul excesiv pus pe comportamentul victimei și pe rezistența fizică manifestată de aceasta denotă o înțelegere eronată a violenței sexuale și conduce la eșecul protecției efective oferite de art. 3 și art. 8 din Convenție.

2. În cauza E.S. c. Slovaciei, Curtea a constatat că minimalizarea declarațiilor victimei și interpretarea probelor prin prisma unor stereotipuri privind „consimțământul implicit” sau „comportamentul provocator” constituie o formă de revictimizare incompatibilă cu exigențele unui proces echitabil și ale protecției demnității umane.

3. În hotărârea I.C. c. Moldovei, Curtea a reținut că autoritățile naționale au eșuat în a asigura o anchetă efectivă tocmai prin tolerarea unor raționamente care au pus sub semnul îndoielii credibilitatea victimei, în baza unor presupuneri subiective, fără a analiza coerent ansamblul circumstanțelor violente ale faptei.

În cauzele care au implicat copii victime, practica analizată relevă utilizarea tot mai frecventă a serviciilor specializate și/sau integrate de tip *Barnahus*, care oferă un răspuns multidisciplinar, centrat pe copil, într-un singur spațiu sigur și prietenos. Aceste servicii sunt destinate copilului victimă sau martor al violenței, în special al abuzului sexual, și se desfășoară conform aceluiași principii de asistență integrată pentru copii din zona Nord (**Briceni, Ocnița, Soroca, Dondușeni, Edineț, Drochia, Rîșcani, Glodeni, Fălești, Sîngerei, Florești și mun. Bălți**). Aceste servicii presupun și coordonare eficientă între poliție, procuror, asistență socială și specialiști, cu scopul de a reduce revictimizarea, a crește calitatea probelor și a asigura protecție și recuperare rapidă.

Impactul major al acestor modele de intervenție nu este determinat de existența centrelor ca instituție în sine, ci de intervenția specialiștilor și de calitatea evaluărilor realizate într-un mediu adaptat vârstei, prietenos și sigur, conceput pentru a reduce stresul și riscul de revictimizare.

Astfel, în cazurile asistate în aceste servicii, victimele au beneficiat de evaluări psihologice profesionale și de efectuarea expertizelor judiciare în condiții adecvate, iar concluziile specialiștilor au fost valorificate în dosarele penale pentru clarificarea unor elemente relevante, precum impactul traumei, nivelul de vulnerabilitate, factorii de risc și indicii de influențare sau presiune asupra victimei. În ansamblu, această abordare interdisciplinară a contribuit atât la protecția efectivă a victimelor, cât și la consolidarea calității probatoriului și la adoptarea unor soluții mai bine fundamentate.

Practica identificată poate fi calificată drept **bună practică**, care necesită consolidare și extindere la nivel național, prin asigurarea accesului uniform la servicii integrate și specializate pentru toate victimele violenței sexuale, indiferent de regiune și de vârsta acestora.

4.3.3. Expertiza biologică

Un prim aspect care se impune a fi subliniat în analiza expertizelor biologice este caracterul lor costisitor, valoarea minimă identificată fiind de aproximativ 30.000 de lei, iar în cazul expertizelor ADN, costurile pot depăși 100.000 de lei. Cu toate acestea, aceste expertize oferă un grad foarte ridicat de precizie și o valoare probatorie deosebită, în special în cazul testelor ADN, unde nivelul de certitudine atinge aproximativ 99,9%. Din perspectivă practică, acest tip de probă are un impact major asupra strategiilor procesuale ale apărării, întrucât limitează semnificativ eficiența versiunilor alternative formulate de suspect, mai ales în situațiile în care, încă de la prima audiere, acesta neagă existența actului sexual sau chiar cunoașterea victimei.

Dacă anterior se recurgea exclusiv la efectuarea expertizelor biologice, studierea dosarelor penale a arătat că solicitarea efectuării expertizelor ADN este tot mai frecvent aplicată în practică, iar rezultatul acestora permite adoptarea unor soluții bine motivate, respectiv excluderea cazurilor de remitere în instanța de judecată a dosarelor cu risc mare de achitare.

Un exemplu elocvent ar fi cauza penală inițiată pe faptul întreținerii, la 02 ianuarie 2024, de către M. N. și B. V., ambii în stare de ebrietate alcoolică, a actelor sexuale cu cet. UE, la domiciliul acesteia. Expertiza biologică efectuată pe caz a stabilit

prezența urmelor biologice (spermă) pe hainele victimei care puteau aparține ambilor infractori.

*Potrivit concluziilor raportului de expertiză biologică, provenirea antigenului „H” care este caracteristic și victimei U.E., putea proveni atât din contul secrețiilor ei, cât și din contul spermei depistate. Antigenul „A”, care nu este caracteristic victimei, a provenit din contul spermei depistate. **Deci, conform rezultatelor primite, nu se exclude provenirea spermei, în cazul dat, de la bănuții M. N. și/sau B. V.***

Expertiza ADN, efectuată ulterior, a constatat cu certitudine că urmele biologice depistate nu parvin de la suspecți.

Așadar, la genotiparea ADN-lui detectat în m/ob.17,18,19, (m/ob 070-1,2,3) a fost obținut câte un profil genetic mixt, complet provenit de la cel puțin două persoane, dintre care minim una este de sex masculin. În aceste mixuri, se regăsește profil al unui bărbat necunoscut și cel al lui U.E. Profilele genetice ale cet. M. N. și B. V., în acest mixt, nu se regăsesc. Deci, sperma depistată în fragmentele din petele de pe pantalonii ridicați de la UE, în cazul dat, nu a provenit de la cet. M. N. și B. V.

Disponerea expertizelor ADN nu este justificată doar prin nivelul avansat al tehnologiei utilizate, dar și prin capacitatea acestora de a stabili, cu un grad ridicat de certitudine, circumstanțele esențiale ale cauzei penale. Valoarea probatorie a expertizei ADN depinde de numărul și tipul constatărilor solicitate, respectiv de analiza fiecărei urme biologice relevante, motiv pentru care ordonatorul expertizei trebuie să indice expres acele urme care pot crea o legătură directă cu suspectul. În cauza menționată, efectuarea unei expertize biologice și a uneia ADN a implicat costuri de aproximativ 100.000 de lei, însă aceste cheltuieli au permis eliminarea riscului unei învinuiri nefondate pentru infracțiuni deosebit de grave, prevăzute cu pedeapsa închisorii cu executare.

Totodată, excluderea completă a expertizei biologice nu este justificată în toate situațiile, întrucât, în anumite cauze, aceasta poate furniza probe indirecte relevante, precum stabilirea prezenței unei persoane la locul faptei, chiar dacă nu poate confirma nemijlocit actul infracțional. Expertiza ADN se impune cu precădere în situațiile în care pe hainele victimei sau la locul comiterii faptei — cu excluderea spațiilor în care suspectul ar putea întreține în mod obișnuit relații sexuale — sunt identificate urme biologice susceptibile de a fi corelate cu făptuitorul, oferind astfel un suport probator obiectiv și decisiv pentru stabilirea adevărului judiciar.

4.3.4. Expertiza medico-legală

Disponerea unei expertize medico-legale reprezintă o acțiune procesuală indispensabilă în cazul infracțiunilor privind viața sexuală, acestea fiind cel mai des numite, din considerentul că anume această categorie de expertiză confirmă aplicarea forței fizice față de victimă, demonstrează existența actului sexual, uneori chiar și a tentativei de întreținere a acestuia. Deși expertiza este solicitată cel mai des, fapt care ar trebui să asigure lipsa erorilor pe acest segment și o calitate ridicată a întrebărilor adresate de ordonatorii de expertiză, studierea dosarelor penale finisate la etapa urmăririi penale a permis constatarea că tocmai în legătură cu această expertiză apar cele mai multe erori, unele care afectează negativ victima prin revictimizare, fiind întâlnite numeroase cazuri în care victima refuză efectuarea acesteia, deși solicită continuarea investigării cazului.

La general, efectuarea expertizei medico-legale este improprie în următoarele situații:

- tentative de comitere a infracțiunilor cu caracter sexual, în special în cazul victimelor adulte;
- întreținerea unui act sexual consimțit cu o persoană care nu a atins vârsta de 16, în cazul în care victima este însărcinată;
- comiterea unui act sexual sau a unei acțiuni cu caracter sexual neconsimțit, dacă de la data comiterii infracțiunii a trecut o perioadă îndelungată și victima nu indică prezența unor urme (cicatrici, fracturi), care ar putea fi identificate și descrise de către medicul legist, având legătură cu fapta anterior comisă;
- infracțiunii prevăzute la art. 175¹ sau 177 din Codul penal.

Deopotrivă, au fost identificate cazuri când numirea expertizei medico-legale în privința victimei, pe faptul comiterii unei infracțiuni de tentativă de viol, a fost motivată pe deplin, chiar și după audierea acesteia în condițiile art. 110¹ din Codul de procedură penală și confirmării lipsei unui raport sexual. Astfel, potrivit ordonanței de pornire a urmăririi penale, la 02 mai 2024, doi minori, V.A. în vârstă de 13 ani și C. G. în vârstă de 14 ani, au comis tentativă de întreținere a unui act sexual neconsimțit cu minora C. N. în vârstă de 13 ani, care suferă de dizabilități psihice.

Deși, la prima vedere, s-ar putea considera că efectuarea unei acțiuni procesuale suplimentare — și una nu tocmai plăcută pentru o victimă minoră, în special pentru una cu dizabilități severe — ar putea genera o afectare suplimentară a victimei, dispunerea expertizei medico-legale în vederea stabilirii sau excluderii existenței unui raport sexual neconsimțit a fost pe deplin justificată. Această măsură a fost motivată chiar și în condițiile în care victima minoră și mama acesteia declarau existența doar a unei tentative de viol. Argumentul principal a fost faptul că victima, fiind afectată de dizabilități care îi limitau capacitatea de a-și exprima sau de a înțelege consimțământul, ar fi putut să nu perceapă corect acțiunile întreprinse asupra sa sau să nu le poată descrie cu exactitate. Această ipoteză s-a confirmat ulterior, întrucât declarațiile victimei s-au dovedit a fi confuze în ceea ce privește acțiunile făptuitorului, prezența martorilor și circumstanțele comiterii faptei, ceea ce a justificat necesitatea administrării unei expertize medico-legale pentru clarificarea situației de fapt.

Per a contrario, într-un caz analizat privind o tentativă de viol asupra unei minore, înregistrat în nordul țării, organul de urmărire penală a dispus efectuarea unei expertize medico-legale, deși aceasta nu era necesară sau, cel puțin, nu era justificată în raport cu obiectul și întrebările formulate. La prima examinare medico-legală minora a refuzat examinarea regiunii genitale și perianale, motivând că fapta a constat într-o tentativă de viol. Cu toate acestea, organul de urmărire penală a insistat asupra efectuării unei examinări ginecologice, deși natura faptei invocate era una de tentativă și, totodată, de la data pretinsei comiteri a infracțiunii trecuse un interval semnificativ de timp.

La dispunerea celei de-a doua expertize medico-legale, ofițerul de urmărire penală a formulat către expert întrebări improprii atât naturii cauzei, cât și momentului examinării, după cum urmează:

A se pune în sarcina experților soluționarea următoarelor întrebări:

- *Sunt prezente leziuni corporale pe corpul minorei A. G., dacă da, care este localizarea lor anatomică, mecanismul de formare, caracteristica și gravitatea lor?*
- *Sunt prezente leziuni corporale în regiunea organelor genitale ce ar indica la întreținerea unui raport sexual, dacă da, care este vechimea lor?*
- *A fost deflorată minora A.G., dacă da, care este termenul deflorării?*
- *Când a avut loc ultima dată raportul sexual, cât timp s-a scurs de atunci?*
- *Este oare dereglată integritatea anatomică a himenului, dacă da, care este vechimea producerii acestuia?*
- *Permite oare structura anatomică a himenului întreținerea raportului sexual fără lezarea himenului?*
- *Au fost depistate urme de spermă pe corpul victimei sau în căile sexuale ale acesteia?*

Pentru aprecierea corectă a relevanței întrebărilor adresate expertului, este esențial de reținut că victima împlinise vârsta de 16 ani și, deși avea statut de minor, desfășurarea unei vieți sexuale active nu constituie, prin ea însăși, o faptă sancționată de lege. De asemenea, de la data pretinsei comiteri a faptei trecuseră peste două luni, iar la momentul dispunerii expertizei repetate victima fusese deja audiată și indicase că a avut loc doar o tentativă de viol.

În aceste condiții, se ridică serioase probleme de relevanță și proporționalitate cu privire la investigarea vieții intime a victimei, în aspecte care nu au legătură cu obiectul cauzei. Totodată, nu se poate identifica utilitatea probatorie a căutării urmelor biologice pe corpul victimei după un interval atât de îndelungat, întrucât chiar și o eventuală depistare nu ar fi susceptibilă să stabilească împrejurări pertinente. Mai mult, existența unor astfel de urme nu ar putea fi corelată, în mod logic și juridic, cu o tentativă de viol, ceea ce face ca demersul probator să fie nu doar ineficient, ci și intruziv și revictimizant.

Un caz similar îl reprezintă dosarul penal instrumentat de către același organ de urmărire penală ca și cazul precedent, în care victima infracțiunii prevăzute de art. 174 din Codul penal, după nașterea copilului, a fost remisă pentru efectuarea expertizei medico-legale, expertului fiindu-i adresate două întrebări:

- 1. Sunt prezente leziuni corporale pe corpul minorei C. G., a. n. 15.04.2007, dacă da, care este localizarea lor anatomică, mecanismul de formare, caracteristica și gravitatea lor?*
- 2. Sunt prezente leziuni corporale în regiunea organelor genitale ce ar indica la întreținerea unui raport sexual, dacă da, care este vechimea lor?*

În condițiile în care toate părțile au declarat că actul sexual a fost consimțit, iar ulterior a survenit nașterea unui copil, la aproximativ un an de la data întreținerii raportului sexual, se pune în mod legitim întrebarea „ce tip de leziuni corporale ar mai putea identifica expertul pe corpul victimei, în special în regiunea genitală?”. Cauza respectivă s-a soluționat favorabil, exclusiv datorită poziției raționale a victimei minore și a reprezentantului său legal, care au refuzat examinarea, evitând astfel o ingerință inutilă și revictimizantă. Într-un asemenea context, dispunerea unei expertize medico-legale nu este necesară, întrucât mijloace de probă cu valoare probantă ridicată sunt actele medicale ale minorei, care consemnează datele privind sarcina și permit stabilirea aproximativă a momentului în care a avut loc raportul sexual. Analiza cauzelor examinate în instanțe arată că în 98 % din cauze au fost efectuate rapoarte de constatare medico-legală și expertize medico-legale, durata acestora variind între o zi și o lună.

4.3.5. Probele digitale

În condițiile dezvoltării tehnologiilor informaționale și a accesului liber la gadgeturi, care permit stocarea unui volum impresionant de informații, probele digitale intervin ca un minim obligatoriu de verificare în cadrul tuturor categoriilor de infracțiuni, nu doar cele din domeniul cibernetic.

Informația stocată în telefon, calculator, pe cloud, permite stabilirea adevărului, precum și răsturnarea situațiilor și a versiunilor bine probate. Pe parcursul întregului studiu au fost constatate situații în care convorbirea dintre doi minori a permis stabilirea faptului că, în acțiunile inculpatului, lipsesc elementele infracțiunii, deoarece acesta a fost dus în eroare de către victimă asupra vârstei acesteia. În alte cazuri, în care inculpatul cunoștea vârsta victimei cu care a întreținut un act sexual, convorbirea a permis identificarea obiectului infracțiunii, constând în poze și materiale video cu minori în ipostaze intime, ceea ce a permis constatarea cu certitudine a comiterii faptei de către suspect. De asemenea, aceste date au facilitat identificarea locului aflării suspectului sau a victimei în momentul comiterii faptei, a influenței exercitate asupra victimei, precum și a altor persoane relevante, inclusiv martori. Probele digitale nu sunt improprii infracțiunilor privind viața sexuală, ba dimpotrivă, deja reprezintă acțiunea procesuală obligatorie de

efectuat/verificat în cadrul fiecărui dosar penal privind viața sexuală.

Drept exemplu poate servi cauza penală inițiată în baza art. 174 din Codul penal, pe faptul întreținerii unui act sexual consimțit în vara anului 2022 de către D. I., în vârstă de 22 ani cu minora O. E., în vârstă de 15 ani. În cadrul primei audieri a minorei, efectuate în condițiile art. 110¹ Cod de procedură penală, aceasta a declarat că i-ar fi comunicat suspectului, anterior întreținerii actului sexual, că avea vârsta de 15 ani, fără a fi însă clarificate circumstanțele concrete ale acestei comunicări, modul și contextul în care informația a fost transmisă. Ulterior, la audierea învinuitului, acesta a prezentat corespondența purtată prin intermediul rețelelor de socializare, din care rezultă că minora l-a indus în eroare, declarând că împlinise vârsta de 16 ani (a se vedea Imaginea nr. 2). Lipsa de atenție acordată acestor detalii esențiale a condus la punerea neîntemeiată sub învinuire a unei persoane și la efectuarea unui volum semnificativ de acte procedurale inutile.

Imaginea nr. 2 Extras din dosarele analizate

Asemenea probelor ADN, probele digitale permit explicarea unor situații, a căror demonstrare anterior era imposibilă sau se obținea cu efort enorm. În condițiile actuale, în care societatea se află în două lumi paralele, una fiind viața reală, cea de zi cu zi și cea de a doua – cea virtuală (*rețele de socializare, conversații, bloguri etc*), probele digitale reprezintă un mijloc de probă cu o valoare probantă extrem de mare, care nu poate fi modificată/influențată și, în multe cazuri, condiționează soluția adoptată de procuror.

Cu regret, analiza probelor digitale, prezente în toate cazurile, fără excepție, este utilizată foarte rar de către organul de urmărire penală, cel puțin în cauzele penale finalizate prin adoptarea unei ordonanțe în perioada 2023-2025.

4.3.6. Audierea victimelor în cadrul urmăririi penale

Analiza cauzelor penale cu ordonanțe de clasare și încetare a cauzei a evidențiat că audierea victimei, în special a victimei minore, ar trebui efectuată în cel mai scurt timp posibil de la data comiterii faptei (*de ordinul câtorva ore, zile*). Orice derogare de la această regulă poate fi justificată exclusiv prin starea victimei, necesitatea restabilirii sale psihologice sau prin consultarea prealabilă cu reprezentanții legali și, după caz, cu un psiholog. În condițiile actuale ale Republicii Moldova, audierea victimei minore, în temeiul art. 110¹ din Codul de procedură penală, se efectuează, de regulă, în decursul a câtorva săptămâni.

Tergiversarea acestui proces poate genera consecințe nefaste sub aspect probator, fapt demonstrat, de regulă, în situațiile în care victima se adresează organelor de poliție după expirarea unui termen îndelungat, de ordinul câtorva ani. În asemenea cazuri, victima nu își amintește multe circumstanțele relevante, ceea ce îngreunează colectarea probelor.

Într-o cauză examinată, petrecută în nordul țării, a fost sesizată o presupusă tentativă de viol. Potrivit materialelor cauzei, C. I. (45 de ani) i-ar fi oferit inițial minorei C. M. (16 ani) transport cu automobilul personal până la localitatea de domiciliu, după care ar fi exercitat forță fizică asupra acesteia, i-ar fi deteriorat hainele și ar fi încercat să întrețină un act sexual, fără a-și duce intenția la îndeplinire, ca urmare a rezistenței opuse de victimă, care ar fi reușit să părăsească autovehiculul.

Urmărirea penală a fost pornită chiar în ziua în care a fost înregistrată sesizarea telefonică la Inspectoratul de Poliție, iar autovehiculul utilizat de persoana bănuită a fost dat în căutare în aceeași zi, ceea ce reflectă o reacție promptă a organelor de urmărire penală în vederea conservării probelor și identificării rapide a suspectului.

Totuși, demersul de audiere a victimei a fost înaintat peste o lună de la pornirea urmăririi penale, iar însăși victima minoră a fost audiată peste două luni de la pornirea urmăririi penale. Drept rezultat, ultima nu mai ținea minte toate circumstanțele cazului, motivând lipsa răspunsurilor prin trecerea timpului.

Intervievatorul: Ai ținut minte numărul de înmatriculare a mașinii?

Partea vătămată minoră: Nu.

Intervievatorul: Dar s-a prezentat cum îl cheamă?

Partea vătămată minoră: Mi-a spus, dar am uitat.

Intervievatorul: Ți-a mai zis ceva?

Partea vătămată minoră: Nu, nu parcă. O trecut atâta timp și nu prea țin minte.

Audierea victimei în cauzele privind infracțiuni contra vieții sexuale constituie, fără îndoială, cea mai importantă acțiune procedurală a urmăririi penale. Relevanța acesteia derivă din faptul că informațiile furnizate de victimă permit calificarea corectă a faptei sau a faptelor, identificarea probelor ce urmează a fi administrate, determinarea oportunității dispunerii expertizelor și formularea adecvată a întrebărilor adresate experților, precum și aprecierea necesității aplicării sau, după caz, a neaplicării măsurilor preventive față de persoana bănuită. Totodată, o audiere realizată corespunzător contribuie la prevenirea revictimizării și la stabilirea completă a circumstanțelor cauzei. Importanța acestei acțiuni este cu atât mai mare în situațiile în care victima este minoră, întrucât calitatea și modul în care se realizează audierea influențează decisiv atât protecția copilului, cât și corectitudinea întregului demers probator.

O pregătire deficitară a acestei proceduri poate genera, pe termen lung, o activitate procesuală ineficientă, cu consecințe directe asupra respectării drepturilor părților,

precum și cu producerea unor cheltuieli nejustificate și a unor prejudicii materiale semnificative.

Un exemplu relevant îl constituie cauza privind o tânără de 19 ani, pretins violată în baia unui local de agrement, analizată și în alte secțiuni ale studiului. În acest dosar, prima audiere a victimei a fost realizată într-o manieră profund deficitară. Deși aceasta a indicat patru persoane care se aflau în imediata sa apropiere, înainte și după comiterea faptei — inclusiv prieteni și sora sa —, care au observat comportamentul său și faptul că presupusul agresor a urmat-o în camera de baie, polițistul care a efectuat audierea nu a consemnat datele de identificare ale acestor potențiali martori. În consecință, ulterior, a fost audiat doar unul dintre aceștia, deși ceilalți au însoțit victima imediat după incident, aceasta solicitând să fie scoasă din local și comunicându-le pe loc că a fost violată, în timp ce plângea. Ordonanța de scoatere a suspectului de sub urmărire penală a fost ulterior contestată de avocatul părții vătămate, care a invocat, printre temeiurile de casare, caracterul incomplet al urmăririi penale, determinat de neidentificarea și neaudierea martorilor.

În altă ordine de idei, pe unul din cazuri, a fost denunțată comiterea unei infracțiuni asupra a două victime minore, una cu vârsta de 10 ani și alta cu vârsta de 14 ani. În cadrul urmăririi penale, procurorul a efectuat acțiuni de urmărire penală doar cu victima în vârstă de 14 ani, cea de-a doua victimă fiind lăsată în afara procesului penal. Deși, la prima vedere, un astfel de comportament ar putea fi caracterizat ca neprofesionist și tendențios, în vederea ascunderii adevărului, circumstanțele stabilite treptat în cadrul urmăririi penale permit a se constata că acțiunile ofițerului de urmărire penală și ale procurorului de caz au fost corecte.

Astfel, în cadrul audierii efectuate potrivit art. 110¹ din Codul de procedură penală, victima, în vârstă de 14 ani, a declarat că nu a fost înțeleasă corect de către părinți la momentul sesizării poliției și că suspectul nu a comis acțiunile pretinse, interacțiunea acestuia cu copiii manifestându-se doar printr-un comportament uneori mai sever și distant. Aceste împrejurări au fost confirmate, la scurt timp, și de către părinții copiilor, care au precizat că au urmărit doar verificarea existenței unui eventual comportament ilegal al suspectului.

În condițiile în care probele primare și esențiale ale cauzei indicau lipsa unei infracțiuni, audierea celei de-a doua minore ar fi fost inoportună și susceptibilă de a produce un impact psihologic nejustificat, în cadrul unei proceduri complexe, cu participarea mai multor actori procesuali.

În cazul tuturor infracțiunilor, dar în special în cazul infracțiunilor cu caracter sexual, dacă victima este minoră, audierea urmează să fie efectuată o singură dată pe tot parcursul urmăririi penale. Acest indicator de calitate ar trebui respectat pe toate cauzele penale, iar intervenția repetată ar trebui să fie condiționată exclusiv de circumstanțe noi, care nu puteau fi prognozate de către persoana care efectuează urmărirea penală. Tocmai de aceea, au fost efectuate modificări ale legislației procesual-penale, care permit audierea victimei minore de către judecătorul de instrucție, astfel încât declarațiile acesteia să fie date citire în cadrul judecării cauzei penale. Aceste modificări includ, printre altele, dreptul victimei de a refuza efectuarea confruntărilor, posibilitatea scoaterii inculpatului din sala de ședință pe

durata timpul audierii victimei etc.

Acest aspect se impune în special pentru evitarea efectului victimizării repetate a victimei – excluderea cazului în care ultima ar urma să se întâlnească și să se confrunte (verbal) cu infractorul, să-și reamintească în mod repetat scenele de comitere a acțiunilor ilegale în privința ei, să fie plasată în situații de jenă, fiind nevoită să povestească aspecte intime care s-au întâmplat în viața ei, în lipsa consimțământului. Chiar dacă situații de audiere repetată a victimei se impun, admiterea acestora, din cauza persoanei care instrumentează cauza penală, este inadmisibilă. Aceste acțiuni sunt condamnabile, mai ales în cazurile în care reprezentantul statului manifestă o lipsă de respect, neîncredere și o atitudine nedemnă față de victimă, condiționând victimizarea repetată a acestora.

La prima vedere, se impune a se constata că, în cauzele de violență sexuală persistă o eroare sistemică în activitatea organelor de urmărire penală, și anume audierea repetată și nejustificată a victimelor, practică în mod eronat sub percepția că aceasta ar fi impusă de legislație.

Astfel, prioritar, victima infracțiunii este audiată prima dată în calitate de victimă în momentul depunerii plângerii sau la câteva zile de la adresarea acesteia. Ulterior, victima este recunoscută în calitate de parte vătămată, fiind audiată suplimentar, deja în calitate de parte vătămată, deși, de cele mai multe ori, acțiunea procesuală de audiere se limitează la transcrierea primelor declarații. A treia oară, victima este audiată în momentul în care acesteia îi este acordat un avocat. Cea de-a treia audiere se întâlnește, în mare parte, în cauzele penale mai vechi, când acordarea asistenței juridice garantate victimelor infracțiunilor cu caracter sexual nu era reglementată. În cazul expus infra, audierile au fost efectuate la 16 ianuarie 2025, 06 februarie 2025 și, respectiv, 10 martie 2025, exact din rațiunile expuse *supra*.

Analiza dosarelor penale a evidențiat existența unui fenomen caracterizat prin dezacorduri recurente între participanții la proces și intervievator sau psiholog, în special între procuror, apărători și specialistul care realizează audierea sau evaluarea psihologică.

Astfel, pe una din cauze, inițiate în baza art. 174 din Codul penal, în zona de Centru a țării, s-a constatat că, la 24 ianuarie 2023, minorul C. G., în vârstă de 17 ani, a întreținut un act sexual consimțit cu minora B. A. în vârstă de 14 ani. La sfârșitul audierii victimei, în condițiile art. 110¹ din Codul de procedură penală, psihologul participant a formulat următoarea concluzie, citez: „*Întrebările adresate insistent puteau a nu fi atât de insistente, iar în rest a fost totul bine*”.

De fapt, victimei minore i-au fost adresate doar patru întrebări suplimentare, iar cea care a deranjat cel mai mult, fiind ieșită din tiparul celorlalte întrebări, a fost adresată de către instanța de judecată, care a dorit să concretizeze cum s-a manifestat în realitate actul sexual, răspunsul fiind, citez: „*Gabriel a introdus penisul în vagin*”, încheiat citatul. Discrepanța de opinii aferent întrebărilor adresate de către părțile în proces față de victimele minore sunt constatate în continuu, iar apariția acestora este condiționată, în cele mai multe cazuri, de necesitatea stabilirii corecte a faptelor suspectului în cauză.

Infracțiunile cu caracter sexual, cu excepția unor circumstanțe agravante, exprimate sub forma unor consecințe și care au forma unei infracțiuni materiale, în care declarațiile victimei nu sunt fundamentale, impun constatarea unor circumstanțe ale comiterii faptei, care, aparent, ar putea genera o victimizare secundară a părții vătămate. Necesitatea intervenirii cu întrebări aparent mult prea intime poate cauza un grad ridicat de victimizare, totuși, excluderea acestor circumstanțe ar împiedica efectuarea corectă, în deplină măsură, a calificării acțiunilor ilegale, iar uneori ar putea condiționa chiar încetarea urmăririi penale.

Din considerentele menționate, uneori apar întrebări de concretizare adresate victimei, prin care i se solicită descrierea categoriei actului sexual, numărul acestora, perioada sau timpul exact al producerii, modalitatea de constrângere a consimțământului acestuia. Astfel de întrebări pot, într-adevăr, depăși limita admisibilă și pot contribui la revictimizarea victimei.

De altfel, în cazul expus anterior, luând în considerare declarațiile date în cursul audierii, s-a putut constata existența infracțiunii prevăzute de art. 174 din Codul penal și excluderea infracțiunii prevăzute la art. 175 din Codul penal, având în vedere că, la examinarea ginecologică a victimei, s-a constatat că himenul este intact, iar particularitățile anatomice ale acesteia permit întreținerea raportului sexual fără lezarea acestuia. Totuși, întrebările de concretizare trebuie gândite foarte de bine de către organul de urmărire penală sau de părțile care participă la audiere, și trebuie să fie adresate doar în caz de extremă necesitate.

Într-una din cauze, pornită pentru infracțiunea prevăzută de art. 171 alin. (1) din Codul penal, privind presupusa întreținere, de către T. A., în vârstă de 25 de ani, cunoscut al victimei V. V., în vârstă de 22 de ani, cu care se cunoșteau de peste un an, a două acte sexuale neconsimțite, unul genitalo-vaginal și unul genitalo-oral, comise într-un interval scurt de timp, cu aplicarea violenței fizice, reprezentantul organului de urmărire penală a tolerat un comportament inadecvat prezentat de apărătorul bănuitului, de natură să producă un efect de revictimizare secundară asupra părții vătămate. Fără a aprecia necesitatea efectuării confruntării, în cadrul acestei acțiuni procedurale colaboratorul de poliție a acționat eronat, categoriile de întrebări acordate victimei și modalitatea de adresare a acestora, exprimând neîncredere în declarațiile ei anterioare, după cum urmează:

Întrebarea OUP: *Ce s-a întâmplat la 15 ianuarie 2025 între dumneavoastră și T. A.?*

Răspunsul victimei: *La data de 15 ianuarie 2025, fără voința mea, a avut loc un act sexual.*

Întrebarea OUP: ***Ați fost de acord cu actul sexual?***

Răspunsul victimei: *Nu am fost de acord.*

Întrebarea OUP: *La momentul când T. A. a abuzat sexual de dvs. mai era cineva în apartament și cât era ora aproximativ?*

Răspunsul victimei: *Nu era nimeni în apartament în afară de noi, actul sexual*

împotriva voinței mele a avut loc aproximativ la ora 02.30 min.

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **Precizați, vă rog, când a avut loc actul sexual forțat, N. sau G. se aflau în apartament?**

Răspunsul victimei: *Nu*

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **Ce acțiuni ale lui T. A. dumneavoastră le înțelegeți ca violență sexuală?**

Răspunsul victimei: *Fără voința mea, cu forța, fără libertate, cu de-a sila.*

Poziția de neîncredere se amplifică în condițiile în care toate persoanele prezente la proces (bănuitul, avocatul acestuia, OUP) manifestau aceeași poziție de neîncredere, iar apărătorul victimei nu a intervenit. Aspectul de revictimizare se amplifică în momentul în care victima este impusă să povestească situații din viața ei intimă, improprii cazului și nerelevante în cazul penal din acest domeniu, precum:

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **De câte ori, lunar, în mediu aveți relații sexuale cu A. T.?**

Răspunsul victimei: *Putea să fie o lună fără relații sexuale.*

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **Actele sexuale pe parcursul unui an, au fost la inițiativa dumneavoastră sau la inițiativa lui?**

Răspunsul victimei: *Nu a fost să mă invite anume pentru act sexual, nu știu a cui inițiativă, dar în mare parte a lui.*

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **Cât timp v-ați aflat în relații sexuale cu A. T. până în ziua în care a avut loc cazul dat?**

Răspunsul victimei: *Aproximativ un an, dar era periodic, nu era un partener permanent.*

Existența unui raport sexual anterior între victimă și suspect nu exclude existența unui act sexual neconsimțit, totodată, răspunsul la întrebarea dată nu are importanță pentru soluționarea justă a cauzei penale, în schimb, plasează victima în situația de a oferi date intime despre viața sa unor persoane străine. Poziția ofensatoare a părții apărării este evidentă și din faptul că, primind un răspuns evaziv, partea care a adresat întrebarea nu formulează una de concretizare.

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **La ce dată ați depus plângerea la ofițerul de sector pe faptul violenței fizice din partea lui A.?**

Răspunsul victimei: *Inițial am fost la DI OB, apoi am fost direcționată către ofițerul de urmărire penală și menționez că altă plângere nu am depus.*

Întrebarea avocatului bănuیتului către partea vătămăată: **Până la 16 ianuarie**

2025 v-ați adresat cu vreo plângere undeva și cuiva?

Răspunsul victimei: *Am solicitat doar ambulanța și aici mi-au adresat câteva întrebări și eu am răspuns, dar nu consider că este o plângere, pur și simplu m-am adresat la ambulanță, plângerea în sine a fost la ofițerul de urmărire penală.*

Întrebarea avocatului bănuitalui către partea vătămată: **Pe data de 16.01.2025, la ce oră ați depus plângerea?**

Răspunsul victimei: *Nu știu exact ora, să fi fost aproximativ 13.00 min.*

Întrebarea avocatului bănuitalui către partea vătămată: **De ce imediat nu v-ați adresat la poliție cu plângere după cele întâmplate?**

Răspunsul victimei: *Pentru că așa ceva s-a întâmplat cu mine pentru prima dată, nu știam ce să fac, cum să reacționez în așa situație, eram în stare de șoc, capul nu gândea limpede în așa situație.*

Întrebările formulate în asemenea situații au, în mod evident, un caracter intimidant și potențial revictimizant, fiind de natură să creeze confuzii în declarațiile victimei și să le diminueze valoarea probatorie, inducând percepția că aceasta ar urmări alte scopuri decât tragerea la răspundere penală a făptuitorului, transferându-i, în mod nejustificat, o parte din responsabilitate pentru faptele comise asupra sa.

Succesul unei audieri, în special atunci când este vorba despre o victimă minoră, depinde, decisiv, de nivelul de pregătire al ofițerului de urmărire penală sau, după caz, al procurorului, care deține deja o cunoaștere preliminară a circumstanțelor cauzei, inclusiv din informațiile obținute de la părinți, rude sau alte persoane apropiate. Totodată, acesta este și cel mai bine plasat pentru a asigura calificarea juridică adecvată a faptelor. În acest context, este esențială identificarea, în prealabil, a unui set de întrebări relevante, menite să clarifice și să confirme sau să infirme existența fiecărui element constitutiv al posibilei infracțiuni.

În cazul victimelor minore, aceste întrebări trebuie comunicate din timp intervievatorului, pentru a fi formulate într-un limbaj accesibil și adaptat vârstei, cu scopul de a obține informațiile necesare și, concomitent, de a reduce la maxim riscul de revictimizare.

Studiul realizat a stabilit însă că astfel de întrebări sunt transmise foarte rar intervievatorului, iar cele adresate sunt specifice, mai degrabă, activității intervievatorului, și anume de creare a unei atmosfere de încredere și legătură cu victima minoră. Exemplul prezentat reprezintă clar lipsa pregătirii de către actorii justiției, fiind investigat un caz de viol comis asupra unei persoane care nu a împlinit vârsta de 14 ani, care ulterior s-a adevărit.

În dependență de răspunsuri, de aflat dacă cunoaște pe cineva cu numele S. D. și D. G.

Prietenii sunt din sat sau tot sunt plasați în Centru (acolo unde trăiesc)?

În ce relații se află cu prietenii noi?

A făcut schimb de jucării sau alte lucruri cu prietenii sau alte persoane (copii)?

A primit careva cadouri de la cineva din copii?

Se juca sau se plimba prin parcul de lângă Centru?

Cu cine se plimba în parc?

A avut ceva întâmplări deosebite când era în parc, ce anume s-a întâmplat, cum a fost?

Cine a fost inițiatorul celor întâmplate?

În dosarul expus supra, intervievatorul a avut o prestație deosebită, reușind pas cu pas și cu un efort destul de mare să stabilească circumstanțele cazului până în cele mai mici detalii, stabilind lipsa vinovăției unuia dintre suspecți, dar și descrierea amănunțită a tuturor circumstanțelor comiterii infracțiunii, chiar dacă victima minoră se exprima foarte greu și era clar că nu înțelege sensul unor cuvinte. Există posibilitatea ca aceasta să fi fost cu careva deficiențe de dezvoltare. Minorul, în vârstă de 10 ani, nu cunoștea nici măcar în ce lună și an s-a născut. În ce privește intervievatorul, s-a creat impresia că este un fost angajat al organelor de drept, că are studii juridice, sau o experiență bogată în audierea persoanelor victime ale infracțiunilor cu caracter sexual. În plus, întrebările acestuia nu era sugestive, lăsând minorul să lămurească pe înțelesul lui fiecare informație prezentată.

Audierea victimei, indiferent de vârsta acesteia, trebuie să se realizeze cu respectarea unor criterii esențiale, după cum urmează:

- standard absolut de calitate, în tot cursul urmăririi penale/procesului penal victima minoră se audiază o singură dată, victima adultă se audiază o dată la etapa urmăririi penale și a doua oară la etapa judecării cauzei penale;
- audierea trebuie să fie maxim de posibil laconică, în special când vorbim de victimele minore;
- informația obținută trebuie să permită calificarea clară a acțiunilor suspectului potrivit uneia sau mai multor infracțiuni;
- ofițerul de urmărire penală și procurorul trebuie să asigure excluderea cazurilor de victimizare secundară a părții vătămate, atât ca rezultat al adresării întrebărilor personale, cât și a altor participanți în proces.

4.3.7. Înregistrarea audio-video a declarațiilor victimelor – temei legal și aplicare practică în cadrul cauzelor penale examinate în instanță cu hotărâri definitive și irevocabile

Cadrul procesual-penal oferă un temei juridic expres pentru utilizarea înregistrărilor audio și video la audierea victimelor și a părților vătămate. Potrivit art. 111 din Codul de procedură penală, victima și partea vătămată sunt audiate cu respectarea regulilor aplicabile martorilor, iar în cauzele privind infracțiuni cu caracter sexual sau violență

în familie, audierea se realizează obligatoriu în prezența avocatului și, după caz, a psihologului, cu garanții sporite pentru protecția vieții intime și a demnității persoanei. În completare, art. 115 din Codul de procedură penală reglementează utilizarea înregistrărilor audio-video la audiere, stabilind obligația informării prealabile a persoanei, caracterul integral al înregistrării, interdicția înregistrărilor parțiale sau simulate și consemnarea declarațiilor în procesul-verbal. Aceste dispoziții permit valorificarea înregistrărilor audio-video ca mijloc probator, facilitând redarea fidelă a declarațiilor inițiale în fața instanței și reducând necesitatea reaudierii victimelor, cu un impact direct asupra prevenirii revictimizării și asupra asigurării unei proceduri sensibile la traumă.

Deși aplicarea nu este încă uniformă, analiza dosarelor a identificat cauze în care primele declarații ale victimelor, obținute în faza urmăririi penale, au fost înregistrate audio-video, în temeiul art.110 CPP, fapt care permite documentarea tehnică a audierilor. Utilizarea înregistrărilor audio-video prezintă un dublu avantaj: pe de o parte, permite redarea fidelă a depozițiilor inițiale fără audierea repetată a victimei, prevenind revictimizarea; pe de altă parte, constituie un mijloc probator solid, care, în mai multe cauze, a contribuit la recunoașterea vinovăției de către inculpați, confrunțați cu declarații coerente, constante și credibile, consemnate într-un moment apropiat comiterii faptei.

Această practică se evidențiază ca un instrument eficient atât din perspectiva protecției victimelor, cât și a eficienței procesului penal, fiind recomandabilă extinderea și aplicarea sa sistematică, în special în cauzele ce implică victime vulnerabile.

Exemple:

Cazul 1 – Tentativă de viol în mediul familial.

Fapta: tentativă de viol comisă de ginere asupra soacrei (72 de ani).

Sesizare: apel 112.

Acțiuni la urmărirea penală:

- declarațiile victimei au fost înregistrate video;
- documentarea inițială a faptei s-a realizat imediat după sesizare.

Important: utilizarea înregistrării video a contribuit la conservarea probelor și la evitarea audierilor repetate.

Cazul 2 – Viol comis asupra bunicii de către nepot.

Context familial – victimă vârstnică.

Sesizare: apel 112.

Măsuri procedurale în aceeași zi:

- prelevarea probelor biologice;

- efectuarea expertizei medico-legale;
- audierea victimei cu înregistrare video, în prezența avocatului.

Ulterior: victima a declarat că îl iartă pe făptuitor și a solicitat să nu fie pedepsit aspru.

Important: cauza a fost:

- documentată temeinic;
- examinată în procedura prevăzută de art. 364¹ CPP;
- aplicată pedeapsa de 4 ani de închisoare, sub limita minimă a sancțiunii.

Aplicarea înregistrărilor audio-video la audierea victimelor și a părților vătămate, în temeiul art. 111 și art. 115 CPP, constituie un instrument procesual esențial pentru asigurarea protecției efective a victimelor, în special în cauzele privind infracțiunile sexuale. Utilizarea acestui mecanism permite consemnarea fidelă a declarațiilor inițiale, consolidează probatoriul și reduce riscul de revictimizare prin evitarea audierilor repetate. Cu toate acestea, practica judiciară relevă că aplicarea înregistrărilor audio-video nu este încă uniformă, fiind utilizată preponderent punctual, și nu ca regulă procedurală.

Organele de urmărire penală și instanțele ar trebui să trateze înregistrarea audio-video a audierilor drept standard procedural, iar neaplicarea acesteia să fie o excepție justificată expres în procesul-verbal, conform legii. O astfel de abordare ar contribui la creșterea calității actului de justiție, la protejarea demnității victimelor și la alinierea practicii naționale la standardele CEDO privind procedurile penale sensibile la traumă.

4.3.8. Alte probe

O categorie deosebit de importantă de probe, care, în anumite situații, poate avea un caracter determinant și dificil de răsturnat, o reprezintă actele medicale ale victimei. În cauzele privind infracțiuni cu caracter sexual raportate tardiv, în special atunci când victima sesizează autoritățile după trecerea unui interval îndelungat de timp de la comiterea faptei, documentația medicală a victimei reprezintă una dintre principalele surse de probă, capabile să ofere date obiective esențiale pentru stabilirea adevărului judiciar.

Acestea descriu existența sarcinii, nașterii, efectuării avortului, prezența unor vătămări, leziuni, boli cu transmitere sexuală, sau efectuarea unor măsuri de profilaxie în vederea prevenirii lor, control medical care aparent nu trebuia efectuat sau tratament efectuat ulterior, inclusiv legat de starea psihică a victimei etc. Importanța acestor acte și a informațiilor pe care le conțin constă în faptul că toate sunt descrise cu indicarea perioadei concrete de timp, care poate fi corelată cu cazurile vizate, și sunt efectuate de către un specialist în domeniu, ale cărui constatări nu pot fi răsturnate prin alte probe.

În multe cazuri, și în special în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 174 din Codul penal, care au ca rezultat gravitatea victimei, aceste acte medicale nu primesc atenția cuvenită. Organele de urmărire penală limitându-se, adesea, la anexarea a doar câtorva copii ale fișei medicale sau ale altor acte prezentate de către victimă, deși acestea constituie probe de bază. În mod corespunzător, ar trebui examinată integral fișa pacientului, cu anexarea copiilor acesteia la materialele dosarului penale și audierea medicului curant, care ar explica pas cu pas evenimentele care s-au produs și intervenția acestuia, evident la aspectele care au importanță pe caz. Aceste acte reprezintă sursa de informația primară și pentru medicul-legist, în cazul în care se solicită numirea expertizei medico-legale.

4.4. Respectarea termenelor rezonabile ale investigațiilor și urmăririi penale

Durata rezonabilă și promptitudinea urmăririi penale sunt elemente esențiale pentru combaterea eficientă a infracțiunilor cu caracter sexual, întrucât permit intervenția imediată a autorităților, conservarea probelor și prevenirea revictimizării, reprezentând totodată o exigență a art. 20 din Codul de procedură penală privind examinarea cauzelor într-un termen rezonabil și, în sensul art. 6 CEDO, o garanție fundamentală a dreptului la un proces echitabil.

Infracțiunile contra vieții sexuale se numără printre puținele categorii de infracțiuni în cazul cărora scurgerea timpului are un impact deosebit de nociv asupra eficienței investigației, indiferent de stadiul procedurii. Efectele negative ale întârzierii se resimt atât în faza de urmărire penală, cât și în etapa judecătii, afectând în mod direct calitatea probatoriului și capacitatea instanței de a stabili adevărul.

Analiza cauzelor penale soluționate încă în etapa urmăririi penale a permis identificarea unor perioade distincte, determinate de circumstanțe diferite, care exercită o influență specifică asupra investigării infracțiunilor de violență sexuală în Republica Moldova.

Per general, urmărirea penală în cazurile de violență sexuală se pornește într-un termen relativ scurt, de câteva ore, ceea ce permite întreprinderea tuturor măsurilor și efectuarea acțiunilor de necesare pentru conservarea probelor. Totuși, există multe excepții improprii scopului procesului penal.

Drept exemplu pozitiv poate fi prezentată cauza penală descrisă la pct. 2.1.1., urmărirea penală a fost pornită la ora 09.10 min., în termen de 5 ore de la comiterea faptei (ora 04.00), în aceeași zi fiind dispusă expertiza medico-legală și biologică, fiind ridicate mai multe probe pe caz, precum și reținut, și pus sub învinuire făptașul, situație care se apreciază foarte mult

Totodată, pentru corectitudine ar fi necesar de indicat că, sunt înregistrate suficiente cazuri în care, ordonanța de pornire a urmăririi penale este adoptată în luna următoare celei în care s-a produs fapta, sau într-un termen și mai îndelungat, chestiune de timp care poate fi explicată doar prin necesitatea excluderii unor indicatori statistici aferent dosarelor penale în gestiune. Pentru aprecierea corectă

a situației descrise, este necesar totuși de precizat că, în perioada de timp de până la pornirea urmăririi penale, careva acțiuni de urmărire penală primare se efectuează (*audierea victimei care a atins majoratul, cercetarea locului comiterii infracțiunii, audierea unor martori etc.*).

Un exemplu elocvent de tergiversare a pornirii urmăririi penale, ar fi cauza penală pornită în baza art. 174 din Codul penal, pe faptul întreținerii unui act sexual consimțit pe parcursul anului 2021, de către minorul B. L., în vârstă de 16 ani, cu minora H. V., în vârstă de 14 ani. Inspectoratul de poliție a fost înștiințat la 18 octombrie 2021, de către DASPF, despre nașterea prematură a unui copil, de către minora H. V., în vârstă de 15 ani. Sesizarea dată a fost înregistrată în Registrul nr.1 de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni a Inspectoratului de poliție, la 10 noiembrie 2021, iar urmărirea penală pe caz a fost pornită la 09 decembrie 2021.

Altfel spus, în circumstanțele în care prezența infracțiunii era evidentă din start, a fost necesar aproape o lună ca sesizarea să fie trecută la înregistrată ca proces penal și o altă lună ca să fie pornită urmărirea penală. Efectul tergiversării menționate a fost dezastruos pentru caz. În timp de câteva luni de la naștere, victima a părăsit teritoriul Republicii Moldova, stabilindu-se cu traiul pe teritoriul altui stat. Unica acțiune de urmărire penală efectuată cu participarea ei a fost audierea în calitate de parte vătămată la etapa de până la pornirea urmăririi penale. Nu s-a putut efectua expertiza psihologică a victimei, care a fost numită abia în anul 2023, deși era necesară cel puțin o evaluare psihologică. Ca rezultat, cu probe minime acumulate, inclusiv declarațiile de recunoaștere a învinutului, la 12 mai 2025, urmărirea penală a fost încetată în ordinea art. 174 alin. (2) din Codul penal: *persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă se află la un nivel apropiat de victimă în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică*, în condițiile în care evaluarea dezvoltării psihice apropiate a victimei și a învinutului a fost efectuată de către procuror, contrar prevederilor Codului de procedură penală.

Cazul expus arată impasul în care a intrat organul de urmărire penală, din cauza tergiversării procesului penal, începând cu pornirea urmăririi penale, cât și efectuarea acțiunilor necesare într-un termen scurt după aceasta, ceea ce a condus la amânarea audierii victimei cu câțiva ani și a exclus posibilitatea efectuării unei evaluări psihologice sau expertize psihologice, care ar fi fost inoportună peste câțiva ani, or nu ar reflecta adevărul, luând în considerare multitudinea de evenimente care au intervenit în viața victimei: schimbarea locului de trai, graviditatea, finalizarea studiilor.

Un caz similar este reflectat într-o altă cauză penală inițiată în baza art. 174 din Codul penal, în care urmărirea penală nu a fost pornită imediat după parvenirea informației privind graviditatea unei minore sub 16 ani – situație care, prin natura sa, presupune existența unui raport sexual – ci a fost amânată până la începutul unei noi luni calendaristice. Deși medicul de familie a sesizat organul de urmărire penală la 26 august 2022 despre graviditatea unei minore cu vârsta sub 16 ani, urmărirea penală a fost pornită abia la 1 septembrie 2022, în temeiul art. 174 alin. (1) din Codul penal.

Au fost identificate și cazuri în care pornirea urmăririi penale a fost condiționată exclusiv de expirarea unui trimestru. Un asemenea caz, înregistrat în nordul țării, evidențiază că victima indicase de la bun început identitatea suspectului și existența unei tentative de viol, iar pe corpul acesteia erau prezente vătămări corporale ușoare, constatate doar datorită inițierii imediate a procesului penal. În mod similar, plângerea victimei B. L. (n. 1977) privind tentativa de viol comisă de către G. P. (n. 1975) la 16 august 2024, depusă la poliție la 21 august 2024, a fost înregistrată imediat în Registrul nr. 1, însă urmărirea penală a fost pornită abia la 3 octombrie 2024.

Pornirea urmăririi penale într-un termen cât mai scurt influențează decisiv, în multe cauze, atât durata investigației, cât și soluția care urmează a fi adoptată. În general, termenul de efectuare a urmăririi penale este relativ redus, încadrându-se, de regulă, în limita de un an, constatare confirmată și de faptul că majoritatea dosarelor analizate au fost pornite în temeiul normelor intrate în vigoare după 9 ianuarie 2023, aplicabile și în prezent.

Această concluzie este susținută și de datele statistice analizate. Astfel, în privința infracțiunilor comise în anul 2025, procurorii au dispus încetarea urmăririi penale doar în 6 cauze, majoritatea dosarelor aflându-se încă în curs de investigare. Pentru infracțiunile comise în anul 2024, soluții de încetare a urmăririi penale sau de clasare a procesului penal au fost adoptate în 60 de dosare, iar pentru cele comise în anul 2023 – în aproximativ 100 de cauze. O cifră comparabilă, de 83 de dosare, a fost înregistrată și pentru infracțiunile comise până în anul 2022. Factorii care influențează în mod decisiv durata urmăririi penale sunt, în principal, efectuarea expertizelor psihologice și psihiatrico-psihologice, deficitul de experți autorizați, lipsa ofițerilor de urmărire penală în anumite regiuni, precum și planificarea deficitară a acțiunilor procedurale și a termenelor de realizare a acestora.

Din analiza celor 112 cauze penale cu hotărâri definitive și irevocabile, s-a stabilit că în peste 50% dintre cauze, urmărirea penală a fost finalizată într-un interval relativ scurt, cuprins între 2 luni și 1 an.

Duratele mai extinse au fost determinate, în principal, de necesitatea administrării unor probe suplimentare, expertize psihiatrice și/sau psihologice (întârziere frecventă de 1–6 luni), utilizate pentru evaluarea atât a stării psihice a victimei și a impactului traumei, cât și a învinutului minor; expertize medico-legale (inclusiv examinări fizice și probe ADN), care au fost obținute, în majoritatea cazurilor, într-un termen de până la 1 lună de la solicitare.

Într-o cauză privind violul comis de tatăl vitreg asupra fiicei vitrege minore (16 ani), faptele au fost sesizate după un episod de violență domestică, când mama a apelat poliția și victima a relatat abuzurile sexuale comise pe parcursul unei luni de la revenirea făptuitorului din străinătate. Inculpatul nu a negat raporturile sexuale, însă a susținut că acestea ar fi fost „benevole”. Organul de urmărire

penală a înaintat învinuirea pentru 3 episoade în baza art. 171 alin. (2) lit. a) și c) CP, efectuând expertize medico-legale, psihiatrico-psihologice și alte măsuri probatorii. Urmărirea penală a durat aproximativ 4 luni.

Cazul demonstrează o reacție promptă a organelor de drept și o administrare relativ completă a probelor în faza de urmărire penală, ceea ce a permis trimiterea rapidă în judecată și soluționarea accelerată a cauzei. Totodată, s-au identificat 3 cazuri, privind faptele comise până în anul 2023, cu durata urmăririi penale de până la 2 ani, iar într-un caz, durata a fost de 2 ani și 6 luni (1-497/15, sentința Jud. Chișinău, sediul Centru).

4.5. Protecția drepturilor victimelor la etapa de investigație și urmărire penală

Din păcate, poziția avocaților desemnați pentru asistarea victimelor infracțiunilor cu caracter sexual, de regulă, avocați garantați de stat este, în majoritatea cazurilor, una pasivă, limitându-se la simpla participare formală la acțiunile procesuale desfășurate cu implicarea victimei. Formularea unei acțiuni civile în interesul părții vătămate constituie mai degrabă o excepție, deși, în numeroase situații, existau temeiuri clare pentru aceasta, inclusiv în cazuri de prejudiciu material rezultat din deteriorarea bunurilor gospodărești sau a hainelor, din vătămări corporale care au impus tratament medical, precum și din prejudiciul moral cauzat prin săvârșirea faptei.

Astfel, în cadrul unui dosar penal reflectat la pct. 2.3, în care urmărirea penală a fost inițiată la cinci ore de la comiterea faptei, dosarul penal fiind pornit pe faptul întreținerii unui act sexual neconsimțit la 05 septembrie 2024 de către F. V., în vârstă de 24 ani, cu G. D., în vârstă de 19 ani, care se afla în stare de ebrietate alcoolică avansată, în camera de baie a unui local de agrement, poziția avocatului este demnă de a fi prezentată ca exemplu.

Din momentul intervenirii pe caz (*la două zile de la pornirea dosarului penal*), avocatul a solicitat copia tuturor actelor posibile a fi eliberate pe caz, la care a participat clienta sa, sau să fie aduse la cunoștință acesteia.

Din considerentul că ofițerul de urmărire penală a limitat-o în dreptul de a face cunoștință cu actele la care a participat clienta sa (*victima*), precum și a stabilit unele neajunsuri în unele acțiuni procedurale, a solicitat repetat la 16 septembrie 2024 (*la 11 zile de la comiterea faptei*):

- schimbarea ofițerului de urmărire penală, solicitând în prealabil, dacă este posibil, ca ofițerul de urmărire penală să fie de sex feminin, astfel victima s-ar simți mai confortabil și ar putea relata liber circumstanțele cauzei;
- ridicarea înregistrărilor video în volumul integral și nu doar cele ce atestau scena de până la comiterea faptei și după aceasta, fiind ridicate fragmentat;

- prezentarea copiei actelor ce atestă calitatea atribuită clienței sale;
- datele de identitate ale bănuitului pe caz, pentru pregătirea acțiunii civile în privința acestuia etc.

Din considerentul că solicitările legale ale acesteia nu se realizau, la 23 septembrie 2024, a depus o plângere pe acțiunile contrar legii ale ofițerului de urmărire penală la Procuratură. Inițial, cererile avocatului au fost respinse de către procurorul de caz, ultimul considerând nemotivată solicitarea de recuzare a ofițerului de urmărire penală.

La caz, trebuie de menționat că, avocatului victimei nu i-a fost comunicat nici măcar ce statut are suspectul pe caz, or, la 30.11.2024, ultima înaintează o nouă cerere în care solicită să-i fie comunicat dacă făptașul a fost pus sub învinuire, or, în cazul în care acesta a fost pus doar sub bănuire, expiră termenul de 90 zile în care persoana poate să dețină statutul de bănuire. Dat fiind faptul că suspectului i-a fost înaintată învinuirea chiar a doua zi după comiterea faptei (06.09.2024), nu este clar care era intenția ascunderii faptului dat de victimă. Doar ultima cerere a avocatului a fost admisă de către procuror, acesteia fiindu-i adusă la cunoștință informația pe caz. Totodată merită a fi apreciat faptul că, evaluarea psihologică pe caz a fost solicitată de către avocatul victimei, raportul de evaluare fiind prezentat de către aceasta organului de urmărire penală, care nu a solicitat nici efectuarea unei evaluări, nici efectuarea unei expertize psihologice pe caz.

Oportun ar fi ca avocații care sunt garantați de stat, să intervină cu un volum minim de asistență (acțiune civilă, prin evaluarea prejudiciului material și moral, chiar și estimativ), să intervină de rând cu ofițerul de urmărire penală și procurorul în cazurile de încercare a revictimizării părții vătămate, sau să explice suplimentar drepturilor victimei.

Analiza practicii judiciare aferente cauzelor cu hotărâri definitive și irevocabile a evidențiat că, în 100% dintre dosare, la materialele cauzei era anexată informarea scrisă privind drepturile și obligațiile prevăzute de Codul de procedură penală. Cu toate acestea, în peste 50% dintre cauze nu rezultă că informarea ar fi fost una efectivă, accesibilă și comprehensibilă pentru victimă, în special atunci când aceasta era minoră sau se afla într-o stare de vulnerabilitate accentuată.

Deși cadrul procesual-penal impune informarea victimei încă de la debutul procedurii cu privire la drepturile sale – inclusiv dreptul la avocat, la însoțirea de o persoană de încredere, la propunerea de probe, la solicitarea măsurilor de protecție și la repararea prejudiciului – practica analizată relevă un formalism predominant, limitat la completarea și semnarea unor formulare standard, fără a se demonstra că aceste drepturi au fost explicate într-un mod real și adaptat vârstei, nivelului de educație sau particularităților individuale ale victimei. Nu au fost identificate cauze în care organul de urmărire penală să fi explicat în mod clar și accesibil dreptul victimelor vulnerabile la asistență juridică garantată de stat, în special în cazul minorilor și al persoanelor cu dizabilități. În situațiile în care au fost desemnați apărători din oficiu, implicarea acestora a fost frecvent limitată la momente punctuale, precum audierea sau un termen de judecată, fără a reflecta o asistență juridică continuă, efectivă și orientată spre protejarea intereselor victimei.

Totodată, nu rezultă că victimelor le-ar fi fost explicate drepturile conexe la servicii de suport (psihologice, sociale, medicale și de protecție), prevăzute de legislația specială privind reabilitarea victimelor infracțiunilor (Legea nr. 137/2016), inclusiv dreptul la însoțire și asistență în procesul de referire către servicii.

În niciuna dintre cauzele examinate nu a fost identificată aplicarea efectivă a mecanismului de însoțire a victimei de către o persoană de încredere, deși această posibilitate este prevăzută de art. 58 și art. 60 CPP, ca garanție de protecție și suport pe parcursul acțiunilor procesuale. Lipsa acestui suport este deosebit de relevantă în cauzele cu victime minore sau vulnerabile, în care riscul de retraumatizare este ridicat.

În numeroase cauze nu rezultă că victimelor le-ar fi fost explicat dreptul de a formula acțiune civilă în procesul penal pentru repararea prejudiciului material și moral. În practică, victimele nu au fost întrebate explicit dacă doresc să formuleze pretenții civile nici în faza urmăririi penale, nici în fața instanței. Ca urmare, latura civilă a rămas nevalorificată, fiind lăsată integral la inițiativa victimei, inițiativă care nu poate fi exercitată în lipsa unei informări efective și a asistenței juridice reale. La etapa cercetării la fața locului, victimele au participat activ, indicând locul comiterii infracțiunii și probele relevante, contribuind astfel la identificarea și conservarea probatoriului. Cu toate acestea, analiza actelor procedurale relevă că, în peste 80% dintre cauze, nu există o confirmare explicită a faptului că victimelor adulte le-au fost explicate drepturile la asistență și protecție imediată, precum cazarea în siguranță, asistența psihologică sau alte măsuri de sprijin. Această omisiune evidențiază deficiențe sistemice în asigurarea unei informări efective a victimelor și în aplicarea unei abordări autentice, centrate pe nevoile și protecția acestora.

În cauzele în care victimele au participat la acțiuni procesuale sensibile (testare alcoolscoptică, cercetarea la fața locului, reconstituiri, confruntări cu bănuitul/inculpatul), lipsesc date privind explicarea drepturilor victimelor de a solicita măsuri de protecție sau de a refuza anumite acțiuni, atunci când acestea pot conduce la revictimizare sau la expunerea victimei la presiune psihologică.

Din perspectiva standardelor Curții Europene a Drepturilor Omului, simpla informare formală a victimei nu este suficientă. Curtea a subliniat constant că statul are o obligație pozitivă de a asigura o anchetă efectivă și un proces care să protejeze victimele infracțiunilor grave, în special în cauzele de violență sexuală și în cele care implică copii. Această obligație nu se limitează la respectarea unui termen rezonabil, ci impune organizarea procedurilor într-un mod care să permită participarea reală a victimei, să o protejeze împotriva intimidării și să prevină revictimizarea, inclusiv prin evitarea întrebărilor degradante, a confruntărilor inutile și prin asigurarea sprijinului psihologic și juridic adecvat.

Deși, formal, informarea despre drepturile victimei este consemnată în dosare, în practică persistă deficiențe privind efectivitatea acesteia, inclusiv lipsa explicării dreptului la asistență juridică garantată de stat, neutilizarea însoțirii de către persoana de încredere, ignorarea laturii civile și omisiunea informării despre dreptul de a refuza acțiuni susceptibile de revictimizare. Aceste carențe afectează

protecția procesuală a victimei și contravin atât garanțiilor prevăzute de CPP, cât și standardelor CEDO privind obligația statului de a asigura o protecție reală și o investigație efectivă în cauzele de violență sexuală. În cauzele cu victime minore, s-a constatat o beneficiere limitată de servicii. Doar în 3 cazuri victimele au beneficiat de servicii de adăpost, iar de servicii de consiliere psihologică au beneficiat peste 40% din victimele minore, care au fost evaluate psihologic.

În cazul victimelor adulte, sprijinul este și mai redus, doar într-o singură cauză a fost emisă ordonanță de protecție, lipsesc date privind asistența psihologică sau alte servicii de sprijin, 10 cauze conțin expertize psihiatrice -psihologice (în 6 cazuri unde victimele sunt persoane cu dizabilități mintale).

În cauza nr. 1- 272/24, judecătoria Ungheni, informarea părții vătămate minore privind drepturile sale a rămas formală, organul de urmărire penală a trimis dosarul în instanță fără a aștepta și prezenta raportul expertizei psihiatrico-psihologice dispuse asupra victimei, a solicitat expertize nejustificate privind inculpații, generând cheltuieli suplimentare, nu a reflectat în actul de învinuire circumstanța invocată de victimă privind aducerea în stare de ebrietate a acesteia, iar în instanță, reprezentantul victimei a declarat că nu formulează pretenții față de inculpați.

Nu a fost identificat niciun caz în care victima să fi fost însoțită de o persoană de încredere, deși într-o cauză ce viza o victimă cu deficiențe de auz și vorbire, o rudă îndepărtată a fost recunoscută ca reprezentant legal, îndeplinind totodată și rolul de interpret, într-un caz de viol repetat comis de aceeași persoană.

4.6. Cauzele încetării și clasării urmăririi penale (art. 275 CPP)

În analiza temeiurilor de încetare a urmăririi penale, este oportun a se porni de la cel care, în mod obiectiv, reduce la minimum impactul negativ al unui pretins caz de violență sexuală asupra victimei, și anume încetarea urmăririi penale în temeiul art. 174 alin. (2) și art. 175 alin. (3) din Codul penal, potrivit cărora persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală, dacă se află la un nivel apropiat de victimă în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică. Din totalul dosarelor penale încetate în perioada 2023 – primele zece luni ale anului 2025, urmărirea penală a fost dispusă în baza acestui temei în 7 cauze.

În cazul descris la pct. 2.3., aferent întreținerii unui act sexual consimțit între minorul B. L., în vârstă de 16 ani, și minora H. V., cu vârsta de 14 ani, cauza penală a fost încetată în ordinea art. 174 alin. (2) din Codul penal. Acest temei de încetare a urmăririi penale este unul frecvent întâlnit, fiind condiționat, în cele mai multe cazuri, de lipsa unor pretenții din partea părții vătămate și a reprezentatului legal al acesteia, în multe cazuri fiind atestată situația în care victima și făptașul formează, după comiterea faptei infracționale, o familie.

Totuși, modalitatea de aplicare a acestui temei, și anume condițiile care trebuie întrunite cumulativ, nu sunt înțelese corect de către actorii justiției. În cazul expus *supra*, procurorul și-a atribuit eronat calitatea de expert, stabilind existența unui nivel apropiat de dezvoltare fizică și psihică între învinuit și victimă.

Astfel, pentru a fi întrunite condițiile de încetare a urmăririi penale în ordinea art. 174 alin. (2) din Codul penal, este necesar de stabilit mai multe circumstanțe. În primul rând, urmează a se verifica dacă victima și infractorul sunt la un nivel apropiat în ceea ce privește vârsta, condiție care este cel mai ușor de constatat, fiind necesar de anexat la materialele cauzei penale și copii ale actelor de naștere sau a oricărui alt act de identitate. Deși legea nu reglementează corect care diferență de vârstă se prezumă a fi apropiată, practica a stabilit că aceasta ar fi de maxim 3 ani, fiind acceptată atât de către procurori, cât și instanțele de judecată.

În ceea ce privește nivelul apropiat de dezvoltare fizică, pentru constatarea acestui aspect, este necesară antrenarea unui expert, care ar constata în cadrul unui examen medico-legal al victimei și, respectiv, al făptașului, că aceștia corespund criteriului de dezvoltare fizică apropiată. O situație similară este și în cazul dezvoltării psihice apropiate, pentru care, este necesară numirea unei expertize psihologice. Și cel mai important, toate acestei criterii trebuie întrunite cumulativ. Studiarea dosarelor finalizate cu adoptarea unei ordonanțe de încetare a urmăririi penale în ordinea art. 174 alin. (2) din Codul penal, a constatat că, doar într-un singur caz, care a avut loc la nordul țării, procedura de stabilire a circumstanțelor necesare pentru încetarea urmăririi penale a fost respectată cap-coadă.

Totuși, potrivit datelor statistice acumulate, cel mai des, în 137 cazuri, temei de încetare a urmăririi penale sau de clasare a procesului penal a fost că fapta nu întrunește elementele infracțiunii. În alte 54 cazuri, drept temei a fost invocat lipsa faptei infracțiunii, în alte 16 cazuri, drept temei de încetare a constituit lipsa/retragerea plângerii de către victimă; împăcarea părților în ordinea art. 109 din Codul penal, în 12 cazuri; după cum s-a indicat *supra* urmărirea penală a fost încetată în 7 cazuri, în baza art.174 alin. (2) și art. 175 alin. (3) din Codul penal; în alte 6 cazuri, a intervenit decesul făptașului; în 2 cazuri s-au aplicat prevederile art. 55 din Codul penal; iar într-un caz, încetarea urmăririi penale a fost condiționată de faptul că acțiunea constituie o contravenție (a se vedea Figura nr. 11).

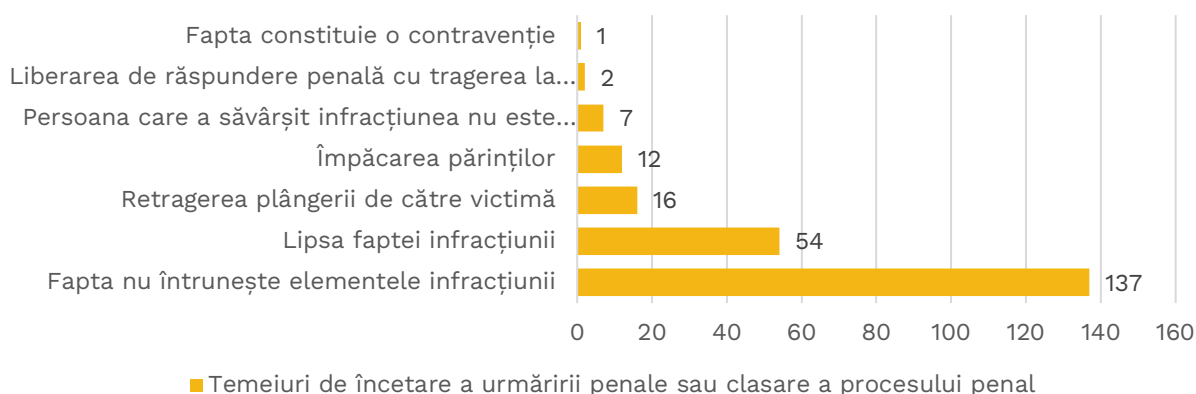

Figura nr. 11 Temeiurile de încetare a urmăririi penale sau de clasare a procesului penal

4.7. Alte deficiențe identificate la etapa de urmărire penală

- **Aspecte ce țin de calitatea actelor procesuale**

În ansamblu, modificările operate la Codul penal, intrate în vigoare la 9 ianuarie 2023, au avut un impact pozitiv asupra calității actelor procesuale, întrucât au contribuit la clarificarea criteriilor de calificare juridică a faptelor și la o motivare mai riguroasă a acestora, efect vizibil în practica recentă.

Cu toate acestea, probabil sub influența dificultăților întâmpinate în investigarea unor cauze, procurorii continuă să comită erori care, deși nu atrag nulitatea actelor adoptate, afectează în mod semnificativ calitatea acestora. Astfel, în cauza descrisă la pct. 2.3, privind întreținerea unui act sexual consimțit între minorul B. L., în vârstă de 16 ani, și minora H. V., în vârstă de 14 ani, soluționată prin încetarea urmăririi penale în temeiul art. 174 alin. (2) din Codul penal, procurorul a reținut, în partea descriptivă a ordonanței, următoarele:

Exemplu de caz:

La 15 iunie 2022, numitul B. L., născut la 06 martie 2004, a fost pus sub învinuire, incriminându-i-se comiterea infracțiunii prevăzute de art. 174 alin. (1) din Codul penal privind faptul că, în perioada dintre luna martie a anului 2021 și până în luna mai a anului 2021, B. L. cunoscând cu certitudine că minora H. V., născută la 14 ianuarie 2007, nu a împlinit vârsta de 16 ani, având scopul satisfacerii poftei sexuale, a întreținut în repetate rânduri rapoarte sexuale, altele decât violul, acte de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele cu minora H. V. la domiciliul, iar în rezultatul acestor rapoarte sexuale, ultima a rămas însărcinată și a născut la 18 octombrie 2021 un copil.

Aspectele constatate de către procuror nu doar că nu corespund materialelor cauzei penale, dar reflectă și circumstanțe ce au importanță pentru caz doar ca mijloace de probă. Astfel, procurorul de caz a reținut că învinuitul a întreținut cu victima acte sexuale consimțite prin penetrare vaginală, anală sau bucală, fapt care nu corespunde întru totul circumstanțelor cauzei penale. În primul rând, procurorul a lăsat la latitudinea părților în proces să decidă tipul de raport sexual care a fost comis, limitându-se să indice integral norma din Codul penal. Gravitatea victimei și nașterea ulterioară a copilului sunt circumstanțe care nu trebuie să se regăsească în textul de constatare a faptei sau a actului de învinuire, or, infracțiunea prevăzută la art. 174 din Codul penal este o infracțiune formală și nu necesită survenirea unei consecințe și o astfel de agravantă nu se regăsește la norma în cauză. Gravitatea victimei și nașterea ulterioară a unui copil reprezintă o probă de bază incontestabilă, care demonstrează existența infracțiunii.

De altfel, referirile la gravitatea victimei și la nașterea ulterioară a copilului se regăsesc în mod constant în actele de învinuire întocmite pentru infracțiunea prevăzută de art. 174 din Codul penal. În astfel de circumstanțe, acțiunea infracțională fiind prezentată, în mod impropriu, ca o succesiune de fapte cu un „final fericit”,

ceea ce denaturează grav natura juridică și gravitatea faptei imputate.

Un alt aspect care știrbește din calitatea ordonanțelor de încetare a procesului penal, scoaterea persoanei de sub urmărire penală cu clasarea procesului penal, îl reprezintă motivarea ordonanței în raport cu probele care demonstrează vinovăția persoanei în comiterea faptei. Ordonanța procurorului de încetare a urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărire penală cu clasarea procesului penal, se asimilează cu hotărârea judecătorească, respectiv procurorul urmează să indice probele pe care s-a bazat atunci când a adoptat ordonanța, făcând o analiză a acestora, precum și să se expună din ce considerent a respins, criticat sau nu a luat în considerare alte probe acumulate și, în special, declarațiile victimelor.

Într-o cauză inițiată la 13 martie 2024, minorul C. M. (n. 07.11.2006, 15 ani) a fost cercetat pentru întreținerea unor raporturi sexuale cu minora C. X. (n. 23.01.2009, 13 ani și aproximativ 6 luni). În cursul urmăririi penale, a fost confirmată existența raporturilor sexuale, în baza declarațiilor concordante ale ambelor părți. Întrucât persoanele implicate se aflau la un nivel apropiat în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea, cauza a fost soluționată prin încetarea urmăririi penale în temeiul art. 174 alin. (2) din Codul penal.

Cu toate acestea, analiza ordonanței de încetare a urmăririi penale relevă că procurorul a omis să aprecieze un element esențial, și anume faptul că victima minoră nu se încadra în intervalul de vârstă prevăzut de art. 174 din Codul penal (14–16 ani), întrucât vârsta acesteia era inferioară limitei minime, situație care atrage incidența art. 171 alin. (3) din Codul penal, cu agravanta comiterii faptei asupra unei persoane care nu a împlinit vârsta de 14 ani. Această chestiune putea fi clarificată în cursul urmăririi penale fie prin adresarea unor întrebări pertinente victimei și persoanei bănuite, fie printr-o expertiză psihologică, care, de altfel, a fost dispusă, însă fără a include o întrebare expresă privind nivelul de dezvoltare psihologică a victimei. Prin urmare, deși, la prima vedere, ordonanța de încetare este motivată sub aspectul întrunirii condițiilor prevăzute de art. 174 alin. (2) din Codul penal, omisiunea analizei criteriului de vârstă al victimei afectează semnificativ calitatea actului și îl expune riscului de casare în eventualitatea contestării pe acest temei.

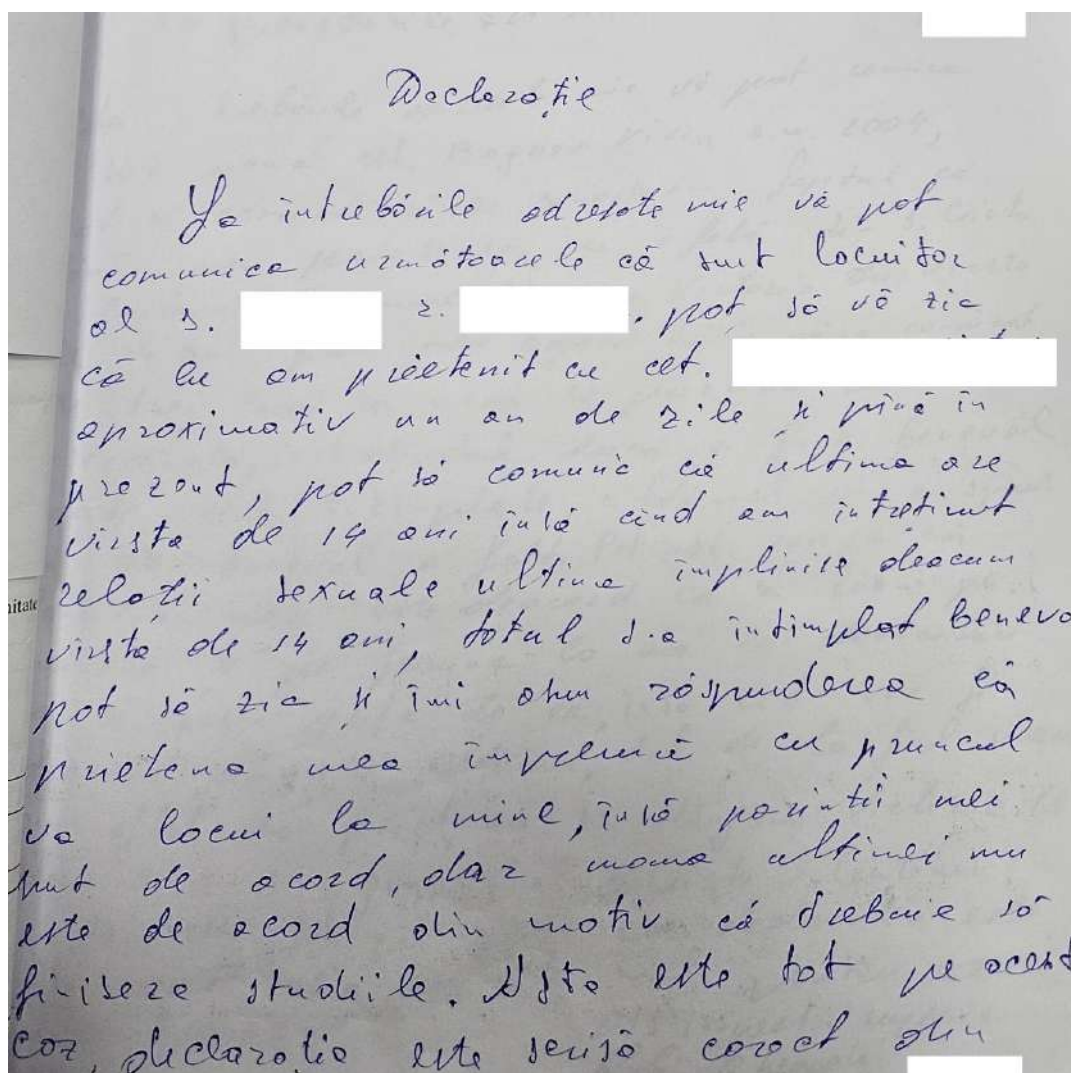
Un exemplu relevant îl constituie cauza penală inițiată în temeiul art. 173 din Codul penal, având ca obiect preținse fapte de hărțuire sexuală comise de frații C. N. și C. C. Astfel, C. N., în calitate de superior ierarhic al victimei S. M. într-o organizație, ar fi manifestat un comportament de natură sexuală neadecvat, constând în atingerea zonelor intime ale acesteia (sâni, fese). De asemenea, C. C., aflându-se în stare de ebrietate alcoolică, ar fi întreprins acțiuni similare față de victima G. C. într-un local de agrement.

Ordonanța adoptată de către procuror se limitează în a reda integral declarațiile tuturor persoanelor audiate pe caz, concluziile rapoartelor de expertiză, precum și circumstanțele stabilite în cadrul acțiunilor procesuale, care constitui 80% la sută din conținutul ordonanței, fără efectuarea oricărei analize a acestora, în condițiile în care, probele, în marea lor parte, confirmau declarațiile victimelor. Totodată, din textul ordonanței nu este clar ce s-a constatat pe caz într-un final. Motivarea în sine a ordonanței se limitează la indicarea elementelor componenței

de infracțiune, care este redat prin prisma unei analize doctrinale, fără trimitere la circumstanțele și probele pe caz. Ordonanța vizată a fost contestată de către avocatul victimelor, soluția pe caz nu este cunoscută.

O deficiență procedurală majoră identificată constituie audierea persoanei suspecte pe caz în lipsa unui apărător, asemănător procedurii de audiere a martorului, printr-un act numit convențional *declarație* sau *explicație* sau *proces-verbal de consemnare a declarațiilor*.

Astfel, pe una din cauze penale, pe un fapt de comiterea a infracțiunii prevăzute de art. 174 alin. (1) din Codul penal, care a avut loc în Sudul țării, până la pornirea procesului penal și a urmăririi penale, suspectul minor de comitere a infracțiunii a fost audiat, în prezența mamei sale, evident că în lipsa apărătorului și a psihologului pe caz, aferent circumstanțelor comiterii infracțiunii, fiind preîntâmpinat pentru survenirea răspunderii penale pentru denunț calomnios și refuzul de a da declarații sau darea declarațiilor mincinoase, potrivit art. 311 și 312 din Codul penal (a se vedea Imaginea nr. 3).

Declarație

La interviurile adresate mie vă pot
comunica următoarele că sunt locuitor
al s. [redacted] z. [redacted], pot să vă zic
că eu am prietenit cu cet. [redacted]
aproximativ un an de zile și mă în
prezent, pot să comunic că ultima are
vîrstă de 14 ani înăcînd am întreținut
relații sexuale ultima implinită ocazie
vîrstă de 14 ani, totul s-a întîmplat benevo
pot să zic și mi am răspunderea că
prietena mea implinire cu prietenul
va locui la mine, totuși părinții mei
sunt de acord, dar mama ultimei nu
este de acord din motiv că trebuie să
fi-izeze studiile. Asta este tot pe ocazie
coz, declarație este scrisă corect din

Imaginea nr. 3 Extras din dosarele analizate

Aceleași acte procedurale de audiere, sub forma unor procese verbale de consemnare a declarațiilor și explicațiilor, sunt utilizate și la audierea martorilor oculari, martorilor cheie, care inițial dau declarații importante ce confirmă vinovăția

persoanei, iar în momentul în care sunt audiați potrivit procedurii de audiere a martorilor, prezintă alte declarații, de regulă, evazive.

Din dosarele analizate cu hotărâri judecătorești irevocabile, s-a constatat că în 10 cauze au fost luate explicații de la victime în faza incipientă a urmăririi penale, inclusiv în două cauze ce vizau minori, chiar dacă declarațiile au fost consemnate în prezența reprezentanților legali. O asemenea practică ridică semne de întrebare privind compatibilitatea cu standardele de protecție ale copilului și cu principiul evitării audierilor repetate, consacrat în instrumentele internaționale și în jurisprudența CEDO. În dosarele conexe sau derivate, deși victima minoră fusese audiată anterior în condiții speciale, aceasta nu a fost recunoscută oficial ca parte vătămată, iar reprezentantul legal nu a fost informat despre drepturile procedurale, inclusiv despre asistența juridică, consilierea psihologică sau dreptul la repararea prejudiciului. Această practică afectează caracterul efectiv al garanțiilor procesuale.

În cauzele cu victime adulte, au fost identificate audieri repetate, în care s-au formulat întrebări insistente și intruzive: *„privind consumul de alcool al victimei, conduita anterioară faptei, de ce n-a strigat ajutor, de ce nu s-a adresat la poliție imediat”*. Lipsa unei intervenții ferme a organului de urmărire penală sau a instanței în fața unor astfel de întrebări a favorizat confruntarea implicită cu stereotipuri privind *„comportamentul victimei”*, care generează un impact negativ asupra demnității și credibilității acestora.

În cadrul unei confruntări într-o cauză privind un presupus viol comis în spațiu public, apărătorul inculpatului și acesta din urmă au adresat victimei, în mod repetat, întrebarea dacă *„purta lenjerie intimă”*.

Exemplu de caz: cauza 1-158/2023

C. V., condamnat prin sentința judecătorei Edineț, sediul Briceni, din 25 mai 2025, în baza art. 171 alin. (1) CP la 5 ani de închisoare. Inculpatul, anterior fiind condamnat la 10 ani închisoare pentru viol și omor, s-a eliberat din penitenciar și, la scurt timp după aceea, a pătruns în casa victimei și a violat-o.

Victima a participat la toate ședințele de judecată în prima instanță și apel și și-a menținut poziția, a fost asistată de avocat din oficiu doar la Curtea de Apel.

La urmărirea penală, avocatul învinutului a înaintat întrebări pentru expertiză psihologică a victimei, care au fost preluate de învinuire. Întrebările aveau un caracter stereotipic, punând victima într-o poziție de revictimizare, or, aceasta a declarat din prima audiere că a fost forțată să întrețină act sexual cu făptașul, care i-a violat domiciliul, intrând în casă peste geamul pe care l-a spart.

Aceste practici (confruntări și audieri repetate, fără protecție efectivă, cu întrebări stereotipice despre alcool, *„de ce nu a strigat”*, *„de ce nu a anunțat imediat”* sau *„dacă purta lenjerie”*) deplasează nejustificat analiza de la lipsa consimțământului

către comportamentul victimei, inducând o „validare” implicită a consimțământului prin absența violenței fizice și vulnerabilizând poziția procesuală a victimei adulte, mai ales atunci când aceasta este pusă să participe la confruntări și ședințe fără a fi informată că poate refuza, inclusiv în situații de dezechilibru procedural evident (inculpat asistat de avocat, victima neasistată). Analiza relevă, de asemenea, o confuzie persistentă între consimțământul declarat al victimei minore și capacitatea reală de consimțire, în special în contexte marcate de consum de alcool sau substanțe, deficiențe intelectuale, medii familiale disfuncționale, fugă de la domiciliu ș.a.

La fel, cu aspect problematic, în unul dintre cazurile analizate, s-a constatat că procesul-verbal de audiere a victimei conținea o semnătură indescifrabilă, fără indicarea numelui și a calității persoanei care a semnat documentul (cauza nr. 1-429/21 judecătoria Hîncești). Această neregulă generează dubii legitime cu privire la identitatea apărătorului sau a altui participant la audiere și relevă o deficiență procedurală, fie ca urmare a omisiunii de a consemna datele complete ale avocatului, fie ca efect al neglijenței în autentificarea actului procedural. Situația impune o rigoare sporită în documentarea asistenței juridice acordate victimelor, pentru a evita orice incertitudine privind legalitatea audierii și respectarea dreptului la apărare.

• **Problematica calificării infracțiunilor**

Modificările operate în Codul penal, care au clarificat criteriile de calificare a faptelor, precum și cele din Codul de procedură penală referitoare la garantarea dreptului victimei la apărător, la audierea victimelor minore în condițiile art. 110¹ și la posibilitatea de a refuza participarea la confruntări, au contribuit în mod semnificativ la creșterea calității actelor procesuale și a eficienței acțiunilor de urmărire penală.

La moment, persistă unele interpretări eronate referitor la calificarea faptelor ilegale, în cazul victimelor sub vârsta de 14 ani, care au fost catalogate uneori potrivit art. 174 din Codul penal, situație care nu este corectă, precum și victima infracțiunilor prevăzute la art. 174 și 175 din Codul penal, care trebuie să fie între 14 și 16 ani. La aceste două categorii de infracțiuni, sunt interpretate eronat, circumstanțele care urmează a fi întrunite cumulativ pentru existența temeiului de încetare a urmăririi penale. La fel, sunt lăsate în afara segmentului de calificare comiterea de către făptaș a mai multor acte sexuale/acțiuni cu caracter sexual, care, în comun, sunt apreciate ca fiind o acțiunea prelungită, interpretare incorectă, cel puțin din considerentul că, cu excepția unor agravante, infracțiunile cu caracter sexual sunt infracțiuni formale.

În cauzele penale cu hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, se evidențiază o problemă frecvent întâlnită la etapa pornirii urmăririi penale: în numeroase situații, încadrarea juridică inițială este formulată formal și incomplet, fără clarificarea elementelor esențiale ale faptei și fără raportarea la criteriul „bănuielii rezonabile”, prevăzut de Codul de procedură penală. Această deficiență conduce la calificări eronate, recalificări tardive și, în final, la soluții de sancționare neuniforme sau disproportionale, în special în cauzele privind infracțiuni sexuale comise asupra minorilor.

Studiul a constatat, în câteva cazuri, discrepanțe semnificative între ordonanța de pornire a urmăririi penale, rechizitoriu și încadrarea juridică finală, inclusiv descrieri incomplete ale perioadei comiterii faptelor și tratări unitare ale unor episoade distincte.

Într-o cauză penală (1-177/2023), examinată în anul 2023 la judecătoria Căușeni, urmărirea penală a fost pornită inițial în baza art. 175 alin. (1) CP, pentru fapte comise la 14 ianuarie 2023, constând în atingeri ale organelor genitale ale victimei și alte acțiuni cu caracter sexual. Victima, în vârstă de 13 ani, s-a aflat în contact cu făptuitorul în contextul unei vizite în sat (colindat la vecini). Ulterior, acțiunile făptuitorului au fost recalificate, inculpatul fiind trimis în judecată și condamnat în procedura simplificată prevăzută de art. 364¹ CPP, în baza art. 172 alin. (2) lit. a) CP – acțiuni cu caracter sexual neconsimțite, săvârșite cu bună știință asupra unui minor, instanța aplicând o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării (art. 90 CP).

Totuși, analiza materialelor cauzei indică o problemă majoră de calificare: nu rezultă că organele de urmărire penală sau instanța ar fi examinat circumstanțele relevante pentru aplicarea formei agravante prevăzute de art. 172 alin. (3) lit. a) CP, deși victima avea sub 14 ani, iar făptuitorul cunoștea cu certitudine această împrejurare. Omisiunea evaluării acestei încadrări juridice a redus în mod artificial gravitatea juridică a faptei și a permis aplicarea unei sancțiuni vădit mai blânde, fără ca soluția să fie contestată de procuror, ceea ce evidențiază riscul perpetuării unei practici de minimalizare a infracțiunilor sexuale comise asupra copiilor de vârstă foarte fragedă.

Din analiza practicii judiciare, s-au identificat un șir de spețe privind deficiențe de calificare și de investigare a tuturor acțiunilor infracționale, unele dintre care sunt următoarele:

Exemplu de caz:

Dosarul nr. 1 – 368/2021, sentința din 06 decembrie 2021, judecătoria Hîncești, sediul Central, cauza examinată în ordinea art. 364/1 CPP, G. P. fiind condamnat în baza art. 171 alin. (3) lit. b) CP – 10 ani de închisoare real. Instanța de apel, la 11 octombrie 2023, a menținut sentința, reducând cu 101 zile pedeapsa, conform art. 385 CPP.

Fapta constatată de instanță conform rechizitoriului: în perioada anilor 2018-2021, data și ora nestabilită, în mod repetat, în diverse locuri, și anume la domiciliul său din ***, la domiciliul tatălui său*** din ***, precum și pe șesul în preajma ***, având intenția satisfacerii poftelor sexuale cu minora ***, născută la ***, cu care se afla în relații de rudenie (fiind nepoată de la soră) și despre

care cunoștea cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 14 ani, prin constrângere fizică și psihică, profitând de superioritatea sa fizică și imposibilitatea acesteia de a-și exprima voința, din cauza vârstei fragede, care nu-i permitea să înțeleagă adecvat semnificația acțiunilor săvârșite asupra sa, a întreținut cu ea mai multe rapoarte sexuale forțate.

Acțiunile lui *** au fost încadrate de către organul de urmărire penală în baza art. 171 alin. (3) lit. b) din Codul penal după indicii calificativi „violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică și psihică a persoanei, profitând de imposibilitatea acesteia de a-și exprima voința, săvârșite asupra unui membru de familie, asupra unei persoane minore, cu vârsta de până la 14 ani”.

Deși atât din declarațiile victimei și ale martorilor, cât și din însăși învinuirea adusă, rezultă cu certitudine că victima a fost violată în repetate rânduri, de la vârsta de 10 ani, pe parcursul a 3 ani (cel puțin), de mai mult de 40 ori, încadrarea juridică a fost doar pe art. 171 alin. (3) lit. b) CP, pe un episod. Totodată, materialele cauzei indică că nu au fost analizate faptele invocate de victimă, precum că învinuitul a solicitat și păstrat poze intime ale victimei de la vârsta de 11 ani, acțiuni ce aparent cad sub incidența art. 208/1 CP-pornografia infantilă.

Într-un alt caz¹⁶, „victima minoră, în vârstă de 17 ani, a declarat că tatăl vitreg a solicitat de la ea, prin amenințare, fotografii cu ea dezbrăcată, (acțiunile persoanei n-au fost calificate pe art. 208/1 CP), deși din materialele cauzei rezultă că în telefonul învinuitului s-au găsit fotografii ale victimei minore cu conținut de pornografie infantilă (sânii goi și organele genitale).”

Analiza practicii evidențiază o tendință a organelor de urmărire penală de a încadra acțiunile cu caracter sexual ale făptuitorilor în temeiul art. 173 din Codul penal (hărțuire sexuală), inclusiv în contexte deosebit de grave, precum cele din mediul familial – tată biologic sau vitreg în raport cu fiice minore, inclusiv de vârstă foarte fragedă (opt ani în două cauze). Aceste dosare au fost examinate în procedura simplificată prevăzută de art. 364¹ din Codul de procedură penală, cu aplicarea pedepsei suspendate condiționat, potrivit art. 90 din Codul penal, ceea ce a avut ca efect revenirea făptuitorului în mediul familial. Această practică ridică probleme serioase de calificare juridică și de protecție efectivă a minorilor, fiind susceptibilă să diminueze gravitatea reală a faptelor și să compromită funcția preventivă și protectivă a dreptului penal.

¹⁶ Cauza nr.1-266/21 S. 27.12.2024 Jud. Orhei condamnă pe P. în baza art.201/1 alin. (1) lit.b)-2 ani art.175 alin. (2) lit.c)- 4 ani, 84 alin.(1)-5 ani.

Cauzele 1-179/22,1-131/2023,1-938/23, 1-62/22

Exemple de practică problematică – calificare juridică și individualizarea pedepsei

Într-o cauză penală analizată, s-a invocat faptul că instanța de fond, la stabilirea soluției, a ignorat circumstanțe esențiale legate de vârsta victimei și de raportul de dependență față de făptuitor. La momentul începerii acțiunilor cu caracter sexual, partea vătămată nu împlinise vârsta de 14 ani, iar inculpatul era tatăl biologic, având victima în grijă și întreținere, împrejurare de care a profitat, în mod evident, la comiterea faptelor.

Conform rechizitoriului, preluat integral de instanță, faptele au fost încadrate ca două episoade de hărțuire sexuală prevăzute de art. 173 din Codul penal, comise la 13 septembrie 2017 și 29 mai 2017. Potrivit situației de fapt reținute, inculpatul, aflându-se în stare de ebrietate, la domiciliu, a manifestat față de fiica sa minoră, în vârstă de 16 ani, un comportament fizic și verbal cu conotație sexuală, de natură să îi lezeze demnitatea și să creeze o atmosferă ostilă, degradantă și umilitoare, cu scopul de a o determina la raporturi sexuale sau la acceptarea altor acțiuni cu caracter sexual, inclusiv atingeri ale zonelor intime în timp ce victima făcea baie.

Deși plângerea inițială a victimei viza o tentativă de viol (victima relatând că tatăl a încercat să o violeze și i-a acoperit gura pentru a o împiedica să strige), ulterior, aceasta și-a modificat declarațiile, aspect care a influențat decisiv calificarea juridică reținută de organele de urmărire penală și de instanță. În final, făptuitorul a fost eliberat de răspundere penală, ca urmare a expirării termenului de prescripție.

Cauza analizată evidențiază deficiențe grave în calificarea juridică și soluționarea infracțiunilor sexuale comise asupra minorilor, în special în context intrafamiliar. Încadrarea faptelor exclusiv ca hărțuire sexuală (art. 173 C), deși existau indicii clare ale unei tentative de viol și ale unor acțiuni sexuale intruzive, a condus la minimalizarea gravității reale a conduitei inculpatului.

Modificarea ulterioară a declarațiilor victimei a fost tratată în mod formal, fără o analiză aprofundată a contextului de constrângere, dependență și teamă, nuanțe specifice relației tată-copil, ignorându-se faptul că retractările sau inconsecvențele declarațiilor minorilor sunt frecvente în cauzele de abuz sexual intrafamiliar.

Soluția de eliberare de răspundere penală, ca urmare a prescripției, reflectă efectul cumulativ al încadrării juridice necorespunzătoare a faptelor, nevalorificării vârstei fragede a victimei la debutul abuzurilor, ignorării raportului de autoritate și dependență dintre agresor și victimă, lipsei unei analize a caracterului continuat și progresiv al conduitei infracționale.

Această abordare compromite funcția de protecție a dreptului penal, afectează dreptul victimei la o anchetă efectivă și subminează încrederea publică în

capacitatea sistemului de justiție de a răspunde adecvat infracțiunilor sexuale asupra minorilor.

Un alt exemplu (dosar nr. 1-17/2023) relevă o practică judiciară deficitară, cu impact direct asupra dreptului copilului victimă de a nu fi revictimizat și asupra obligației autorităților de a asigura o reacție penală efectivă în cauze de violență sexuală.

Cauza a fost inițial pornită în baza art. 171 alin. (3) lit. b) CP (viol asupra unui copil sub 14 ani), victima având 12 ani la momentul faptei. În faza de urmărire penală, minora a fost audiată repetat (în condițiile art. 110¹ CPP) și supusă expertizelor medico-legale și psihologice, care au confirmat elemente compatibile cu violul și producerea actului sexual. În pofida acestor probe, o audiere repetată a victimei – neînsoțită de o motivare legală clară – a generat o declarație „corectivă”, în care minora a indicat că actul ar fi fost „benevol”, deși vârsta de 12 ani exclude validitatea consimțământului, iar declarațiile inițiale indicau constrângere fizică și psihică.

În mod critic, procurorul a recalificat faptele în baza art. 174 CP (act sexual cu persoană sub 16 ani) și a transmis cauza instanței, care a încetat procesul penal pe motivul împăcării părților, fără ca hotărârea să reflecte o verificare reală a condițiilor în care s-a produs această „împăcare” (lipsa evaluării riscului de influențare, presiune familială sau intimidare). Mai mult, instanța a admis examinarea cauzei cu participarea victimei minore în ședință, inclusiv după modificările care impun evitarea expunerii copilului la confruntare și audiere repetată fără justificare, iar avocatul părții vătămate a susținut încetarea procesului penal, ceea ce ridică întrebări serioase privind calitatea asistenței juridice și protecția interesului superior al copilului.

Astfel, cazul ilustrează o combinație de factori de risc major: revictimizare procedurală, valorificarea disproporționată a „declarațiilor retractate”, ignorarea probelor medico-legale și psihologice, recalificare nejustificată și încetare prin împăcare, care, în ansamblu, poate echivala cu un eșec sistemic de protecție a copilului victimă și demonstrează necesitatea unor criterii uniforme de reacție penală și control judiciar sporit în cauzele cu victime sub 14 ani.

- **Stereotipurile existente în rândul organului de urmărire penală și modul în care acestea au influențat finalizarea cauzelor cu ordonanțe de încetare/clasare a cauzelor**

Atitudinea preexistentă a faptului că însuși victima poartă o parte din vinovăție pentru comiterea faptei și sentimentul transmis de inferioritate a femeilor supuse abuzului sexual, se manifestă nu doar în dialogul cu victima, dar și atitudinea față de bunurile acesteia.

Imagine nr. 4, extras din dosarul penal

În unul din cazuri, înregistrat în Nordul țării, inițiat pe faptul tentativei de viol, de la victima minoră au fost ridicate hainele cu care aceasta era îmbrăcată. Pentru perceperea corectă a speței, este necesar de concretizat că victima a prezentat hainele ulterior audierii, în care a indicat că suspectul i-a rupt doar maioul, în rest hainele fiind intacte. Examinării au fost supuse scurta și maioul rupt. Iar în timpul examinării, colaboratorul de poliție a plasat hainele curate ale victimei pe podea, cel mai probabil din holul instituției, mai mult ca atât, a călcat cu piciorul scurta de culoare roz a victimei minore, care a fost ridicată de la victimă nemotivat.

Atitudinea nedemnă immortalizată în poza anexată la materialele cauzei penale, demonstrează nimic altceva decât disprețuire față de minor (a se vedea Imaginea nr. 4).

Un alt caz, identificat în nordul țării, relevă o conduită necorespunzătoare a ofițerului de urmărire penală, care a transmis direct părții vătămate mesajul că aceasta ar fi formulat o plângere neîntemeiată, ar fi făcut declarații neadevărate și ar urmări un scop diferit de tragerea la răspundere a persoanelor responsabile.

Prioritar este necesar de indicat că victima a fost audiată neîntemeiat pe caz de cinci ori, prima dată în momentul depunerii plângerii, la trei zile după depunerea plângerii a fost audiată suplimentar, audiere în care victima a indicat că a fost

violată nu doar de N.M., amintindu-și că, de fapt, a fost violată de către N.M. în comun cu B.V. La caz se impune de concretizat că în momentul comiterii faptei denunțate, victima era în stare de ebrietate alcoolică avansată. Ulterior a fost efectuată audierea repetată în momentul recunoașterii acesteia în calitate de parte vătămată.

Însă, în cazul dat, complexitatea erorii constă în faptul că, la 06 ianuarie 2024 persoana a fost audiată ca victimă, la 09 ianuarie 2024, în prima jumătate a zilei, persoana a fost audiată suplimentar ca victimă, și în aceeași zi, la 09 ianuarie 2024, în a doua jumătate a zilei, după ce a fost recunoscută ca parte vătămată a fost audiată încă odată. La 19 ianuarie 2024 și la 29 iulie 2024, partea vătămată a fost audiată suplimentar, unde i-au fost adresate întrebări neadecvate contextului judiciar. Trei audieri conțin exact aceleași declarații. La 29 iulie 2024, victima a fost citată pentru a i se adresa patru întrebări, acestea fiind ofensatoare, și anume:

Întrebarea OUP către victimă: **În urma comunicării expertizelor, totuși cine considerați că v-a violat?**

Răspunsul victimei: *M-a violat N., care era prezent în poiată, tot el, la data de 01 ianuarie 2024, la telefonat pe B. pe care l-am recunoscut după glas, căci N. a comunicat că, vin-o încoace finul B. N. doar pe B. îl numea așa, din care motiv am considerat că ultimul la fel a fost prezent în poiată.*

Întrebarea OUP către victimă: **Considerați că N. v-a violat?**

Răspunsul victimei: *Eu sunt sigură că N. m-a violat, din comunicarea lui N. eu am considerat că este B.*

Un caz similar este reflectat într-un alt dosar din nordul țării, în care ofițerul de urmărire penală a pus în mod direct la îndoială declarațiile victimei, solicitându-i să confirme, în mod repetat, aspecte deja expuse, transferând parțial responsabilitatea pentru fapta pretins comisă asupra comportamentului victimei și adresând întrebări care au încălcat grav dreptul acesteia la viață privată, prin conținut impropriu pentru orice cauză de violență sexuală. Toate aceste întrebări au fost formulate în cadrul unei singure audieri.

Mai mult, victima a fost supusă unor audieri repetate și nejustificate: la 5 februarie 2024 a fost recunoscută și audiată ca victimă; la 6 februarie 2024 a fost audiată suplimentar; la 8 februarie 2024 a fost recunoscută ca parte vătămată și audiată din nou, această audiere fiind marcată de întrebări cu caracter denigrator; la 13 ianuarie 2025 i-au fost din nou explicate drepturile și i-a fost desemnat un avocat din oficiu, fiind audiată în aceeași zi de două ori. Această succesiune de audieri multiple și nejustificate, independent de conținutul întrebărilor, este de natură să genereze o revictimizare gravă a părții vătămate și contravine standardelor unei proceduri sensibile la traumă.

Întrebarea OUP către victimă: *Ați declarat că persoanele care v-au răpit au spus că mergeți la saună, de ce nu ați ajuns la saună?*

Răspunsul victimei: *Ei au spus, dar m-au dus la casa ceia, au spus că la saună altă dată.*

Întrebarea OUP către victimă: *Ați declarat că ați întreținut două rapoarte sexuale cu I. G., el este în așa stare fizică bună că a făcut două rapoarte sexuale, unul după altul?*

Răspunsul victimei: *Dacă el este tânăr.*

Întrebarea OUP către victimă: *Pentru ce ați băut rachiu la F. cu persoana necunoscută?*

Răspunsul victimei: *El mi-a spus să beau, mi-a pus mâna pe pahar.*

Întrebarea OUP către victimă: *Cum ai putut să adormi, nu erai stresată după toate cele întâmplate?*

Răspunsul victimei: *Nu cunosc.*

Întrebarea OUP către victimă: *Cât timp ai stat la veceu, ai făcut atunci urinare?*

Răspunsul victimei: *Vreo cinci minute, da, m-am urinat.*

Întrebarea OUP către victimă: *De ce ai fugit afară la veceu, dar nu în cameră unde mai erau oameni?*

Răspunsul victimei: *Eu am vrut să fug de acolo.*

Întrebarea OUP către victimă: *Susțineți pretențiile înaintate anterior?*

Răspunsul victimei: *Da.*

Intervenția eronată asupra drepturilor părții vătămate poate cauza în cadrul dosarelor penale aparent inofensive, un prejudiciu enorm, creând situația în care partea vătămată să fie victimizată mai tare decât în rezultatul comiterii faptei infracționale. Acțiuni procesuale numite eronat, proceduri pe care este impusă să le efectueze victima, pot depăși efectul de victimizare cauzat în urma comiterii faptei ilegale. Cazul expus infra, demonstrează o atitudine jignitoare față de victima infracțiunii, ultima fiind nevoită să treacă prin proceduri improprii cazului.

Astfel, la 20 martie 2023, a fost pornită urmărirea penală în baza art. 177 din Codul penal, pe faptul culegerii ilegale de către cet. T. G., în vârstă de 25 ani, a materialelor ce conțineau poze și înregistrări video a minorei F. L., în vârstă de 17 ani, în timp ce întreținea acte sexuale consimțite cu ultima.

La 20 martie 2023, în lipsa oricărei argumentări, ofițerul de urmărire penală numește efectuarea unei expertize medico-legale a victimei, adresând expertului următoarele întrebări:

A numi în cadrul procesului penal expertiza medico-legală, efectuarea căreia se dispune experților legiști a mun....

- Este dereglată integritatea anatomică a himenului la minora F. L., a.n. 2005, dacă da, care este vechimea rupturilor?
- Pot permite particularitățile anatomice ale himenului întreținerea unui raport sexual fără dereglarea integrității sale?
- Sunt depistate semne ale unui raport sexual vaginal (după caz anal, bucal) la minora F. L., a.n.2005, care anume?
- Sunt depistate în vagin (după caz în rect, cavitatea bucală) la minora F. L., a.n. 2005, urme de spermă?

Luând în considerare că obiectul examinării în cadrul dosarului penal erau pozele și înregistrările video în care apare minora, care era necesitatea verificării aspectelor ce țin de viața personală a victimei, de intimitatea acesteia. Ce efect puteau să aibă asupra circumstanțelor cauzei, constatările efectuate de către medicul-legist și schimbau ele cumva decizia procurorului, categoric nu, însă drepturile victimei au fost încălcate grav.

Chiar și medicul-legist a refuzat să întreprindă acțiunile și să răspundă la întrebările adresate lui spre soluționare. Pentru corectitudinea aprecierii cazului și excluderea versiunii că victima putea să învinuiască pe cineva de comiterea unei infracțiuni, în cazul nostru fără întreținerea raportului sexual, prezint și rezultatele examinării medico-legale.

1. La examinarea medico-legală a lui F.L., s-a constatat că integritatea himenului nu e dereglată.
2. Construcția anatomică a himenului permite săvârșirea unui (or) raport (e) sexual (e), fără dereglarea integrității sale.
3. Date obiective ce ar confirma raport sexual în formă naturală și perversă (anal) la examinarea medico-legală a lui F.L. nu s-au constatat.
4. În frotiuri și tamponul cu conținut vaginal recoltat de la F.L., spermatozoizi nu s-au depistat.
5. La examinarea medico-legală a lui F.L. leziuni corporale nu s-au depistat.

Iar pentru finalizarea concluziei asupra încălcărilor majore admise pe caz în privința victimei este necesar de menționat că, în telefonul suspectului au fost depistate din start pozele și înregistrările video, iar urmărirea penală a fost încetată ca rezultat al retragerii plângerii de către victimă.

• **Diferențe de abordare în cauzele cu victime adulte și cauze cu victime minore**

În ceea ce privește etapa urmăririi penale, se conturează diferențe clare în modul de investigare al infracțiunilor privind viața sexuală atunci când victimele sunt minore, comparativ cu dosarele în care victimele sunt adulte. În primul rând, este

necesar de menționat că cerința de excludere a revictimizării părții vătămate este, în general, respectată în cazul dosarelor penale în care victimele sunt minore. Cel mai probabil, situația constatată este determinată de faptul că însăși procedura de audiere a victimei minore este mult mai complexă. Victima minoră este audiată în condițiile art. 110¹ din Codul de procedură penală, iar audierea este realizată cu participarea unui număr mare de participanți, toți fiind interesați în stabilirea unui număr cât mai mare de circumstanțe relevante de la victimă.

Audierea este efectuată inclusiv cu participarea procurorului, care, în condițiile Republicii Moldova, are, de regulă, mai multă experiență decât ofițerii de urmărire penală, în rândul cărora există o fluctuație mare de cadre și unde sunt prezenți, în mare parte, specialiști tineri și mai puțin experimentați. La audiere participă, de asemenea, doi avocați, ambii fiind interesați în stabilirea circumstanțelor cauzei și conștienți că aceasta reprezintă unica posibilitate de a adresa întrebări victimei. Totodată, sunt implicați interviuatori specializați în astfel de audieri, familiarizați cu aspectele specifice acestor categorii de infracțiuni (existența consimțământului, aplicarea forței fizice sau psihice, realizarea laturii obiective a infracțiunii etc.), precum și judecătorul. Aspecte de revictimizare a părții vătămate, după cum s-a indicat *supra*, au fost constatate în unele cazuri, deși audierea repetată a victimei sau efectuarea confruntării cu aceasta nu este dictată de careva circumstanțe ale cazului.

În cazul victimelor adulte, pe unele dosare penale, s-a constatat că anumite întrebări suplimentare adresate victimei erau inutile sau puteau avea un potențial revictimizant, fiind evidențiată uneori o atitudine de neîncredere față de declarațiile victimei. Totodată, în cadrul audierilor, victimele adulte au făcut adesea referire la probe suplimentare sau la martori, care confirmau circumstanțele relatate și susțineau soluția adoptată în cauză. Chiar și în situațiile în care acestea și-au modificat declarațiile, au fost prezentate explicații suplimentare coerente, care nu puteau fi ușor contraargumentate.

De asemenea, în cauzele care implică victime minore s-a conturat impresia că urmărirea penală era realizată într-un termen mai scurt, iar acțiunile de urmărire penală erau desfășurate cu o periodicitate mai constantă și cu intervale mai reduse între ele.

Un alt aspect important ține de evaluarea psihologică a victimei. În dosarele penale cu victime minore, în toate cazurile a fost dispusă o evaluare psihologică, fie sub forma unei evaluări psihologice propriu-zise, fie sub forma unei expertize psihologice. În schimb, în cazul victimelor adulte au fost identificate mai multe dosare în care acest demers nu a fost realizat, deși, în anumite situații, ar fi fost necesar pentru clarificarea circumstanțelor cazului.

În ceea ce privește ordonanțele de încetare a procesului penal sau de scoatere a persoanelor de sub urmărire penală, acestea au fost, în general, mai bine motivate în dosarele care implică victime adulte. Cel mai probabil, această situație se explică prin faptul că poziția victimei adulte este, de regulă, mai clar formulată și mai bine argumentată, iar stabilirea existenței sau inexistenței consimțământului ori a caracterului ilegal al acțiunilor este relativ mai facilă.

EXAMINAREA JUDICIARĂ A CAUZELOR PRIVIND INFRACTIUNILE SEXUALE

05

5.1. Termenele de judecare a cauzelor (fond, apel, recurs)

5.1.1. Examinarea cauzelor în instanța de fond

Durata examinării cauzelor în primă instanță a fost, în mare parte, eficientă, în special în dosarele soluționate prin procedura simplificată, prevăzută de art. 364¹ CPP. Pentru faptele comise, începând cu anul 2023, se constată o reducere semnificativă a termenelor:

- 63 de cauze au fost soluționate în termen de până la 6 luni;
- dintre acestea, într-un caz, cauza a fost examinată în 7 zile de la intrarea dosarului în instanță;
- în peste 30 de cauze, examinarea s-a realizat în termen de până la 3 luni.

Cu toate acestea, analiza practicii evidențiază un risc procedural important: în cauzele soluționate într-un termen extrem de scurt, partea vătămată poate să nu dispună de timp efectiv pentru formularea acțiunii civile, solicitarea asistenței juridice, exercitarea drepturilor procesuale în mod real, și nu doar formal. În contrast, cauzele examinate în procedură generală (59 cauze) au avut, de regulă, o durată mai mare:

- în majoritatea cazurilor, examinarea în fond a durat până la 1 an;
- în 9 cauze (faptele fiind comise înainte de 09 ianuarie 2023), durata examinării a ajuns până la 3 ani, din cauza absenței martorilor, schimbării completului de judecată, necesității efectuării unor expertize suplimentare.

S-a stabilit că, în cazurile faptelor comise până în anul 2023, durata procesului a fost una exagerat de îndelungată, într-un caz, de exemplu, examinarea în instanța de fond a durat 8 ani.

Exemplu de caz: 1-497/15, Jud. Chișinău (sediul Centru), sentința din 24 ianuarie 2023

Cauza analizată prezintă un caracter particular prin faptul că acțiunile de urmărire penală au fost desfășurate în perioada 2012–2015, într-un context în care partea vătămată nu a beneficiat de informare efectivă cu privire la drepturile sale procesuale și nici de măsuri adecvate de protecție, inclusiv în situația în care aceasta se afla deținută în aceeași instituție penitenciară cu inculpații. Examinarea cauzei în instanță a avut o durată excesivă, de aproximativ opt ani, ceea ce a amplificat vulnerabilitatea victimei și riscul de revictimizare.

În perioada 2015–2016, dosarul s-a aflat în gestiunea unui judecător care a audiat partea vătămată în două ședințe, a audiat martori și a dispus prelungirea măsurilor preventive. Ulterior, cauza a fost redistribuită, ca urmare a concediului de maternitate, iar partea vătămată a fost audiată repetat, în alte două ședințe,

ceea ce a contribuit la prelungirea procesului și la repetarea relatărilor privind faptele de natură sexuală. Pe parcursul judecății, apărătorii inculpaților au formulat întrebări care au pus sub semnul îndoielii credibilitatea victimei și au sugerat lipsa veridicității declarațiilor, determinând reiterarea detaliată a circumstanțelor faptelor și expunând victima la potențial impact negativ asupra demnității și stării psihice.

Sentința a fost pronunțată abia în anul 2023. În privința a trei inculpați, procesul penal a fost încetat, ca urmare a intervenirii termenului de prescripție. Doi inculpați au fost condamnați la cinci ani de închisoare, iar ulterior, în privința unuia dintre aceștia, procesul a fost încetat din cauza decesului. Deși durata urmăririi penale (aproximativ doi ani) a fost relativ extinsă, componenta determinantă a disfuncției a fost termenul excesiv al examinării judiciare, care a depășit orice standard rezonabil de celeritate.

Totodată, partea vătămată nu a formulat acțiune civilă, iar instanța nu a clarificat în mod efectiv, în cadrul audierilor, existența unor pretenții materiale sau morale, confirmând că latura civilă a cauzei nu a fost abordată ca un element esențial al protecției victimei.

Un alt caz ce reprezintă un alt exemplu relevant de durată excesivă a procedurii judiciare și de impact direct asupra eficienței răspunsului penal în cauzele privind hărțuirea sexuală îl vizează V.C., în baza art. 173 CP în concurs cu art. 324 alin. (2) CP, finisat prin Decizia CSJ din 16 aprilie 2025¹⁷. Deși urmărirea penală a fost desfășurată într-un interval relativ scurt (12 iunie 2013–25 septembrie 2013), examinarea cauzei în instanța de fond s-a extins pe aproape 9 ani (02 octombrie 2013–19 decembrie 2022), iar controlul judiciar în apel și recurs a continuat până în 2025. Consecința practică majoră a acestor întârzieri a fost intervenirea prescripției pentru infracțiunea de hărțuire sexuală (art. 173 alin. (1) CP), astfel încât inculpatul a fost găsit vinovat, însă liberat de pedeapsă, ceea ce reduce efectul disuasiv al sancțiunii și transmite un mesaj de toleranță implicită față de fapte de natură sexuală în mediul academic.

Acest exemplu evidențiază riscuri sistemice: tergiversarea procedurilor poate conduce la impunitate în infracțiuni sexuale mai puțin „grave” ca sancțiune, dar cu impact semnificativ asupra demnității victimei și asupra mediilor instituționale (universitate), iar lipsa unei reacții prompte favorizează menținerea făptuitorului în aceeași funcție, cu posibilitatea de repetare a comportamentului și de perpetuare a unui climat de intimidare. În paralel, chiar dacă dosarul a inclus și o condamnare pentru corupere pasivă (art. 324 alin. (2) lit. c) CP), omisiunea aplicării de către instanțele de fond și apel a pedepsei complementare obligatorii (interdicția de a exercita o anumită activitate), a permis ca persoana să-și continue activitatea didactică timp de 12 ani, până la Decizia CSJ din 16 aprilie 2025, ceea ce afectează încrederea publicului în capacitatea sistemului de justiție de a proteja efectiv

¹⁷ https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25863

victimele și de a preveni abuzurile în raporturile de autoritate.

5.1.2. Situații care au prelungit examinarea în faza de apel

Au fost identificate situații procedurale care, prin natura lor, au prelungit semnificativ durata examinării în faza de apel, în special în cazurile în care instanța de apel a fost nevoită să examineze cauza în fond, cu audierea părților. În acest context, au fost constatate trei cazuri de achitare pronunțate de Judecătoria Drochia (sediul Dondușeni) și Judecătoria Anenii Noi (sediul Bender) pe art. 175 CP, precum și de Judecătoria Hîncești pe art. 174 CP, hotărâri care au fost ulterior casate de instanța de apel (CA Nord). În urma reexaminării, într-un caz, procesul a fost încetat din cauza decesului făptuitorului, iar în două cazuri persoanele au fost condamnate.

Analiza relevă diferențe importante în funcție de curtea de apel competentă:

- la Curtea de Apel Nord, aproximativ 95% dintre cauze au fost soluționate în recurs, în termen de până la 3 luni, iar în aproximativ 5% dintre cauze, durata a fost de până la 6 luni;
- la Curtea de Apel Centru și Sud, examinarea a durat frecvent până la 1 an, fiind influențată de factori administrativi, precum demisia judecătorilor și repartizarea repetată a cauzelor.

5.2. Protecția victimei pe parcursul procesului penal: garanții generale și specifice

5.2.1 Victime vulnerabile și minore

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), victimele infracțiunilor sexuale sunt tratate ca persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate inerentă, iar în cazul copiilor și al persoanelor cu dizabilități ori tulburări psihice, această vulnerabilitate devine accentuată, impunând statului obligația de a asigura o protecție efectivă împotriva traumatizării secundare, intimidării și revictimizării în cadrul procedurilor penale. În această logică, procedurile trebuie adaptate, iar administrarea probelor trebuie organizată în așa fel încât să se evite expunerea repetată a victimei la confruntări inutile și să se mențină echilibrul între protecția victimei și dreptul la apărare.

În dosarele analizate au fost identificate cazuri care evidențiază în mod clar faptul că victimele adulte vulnerabile (*persoane cu dizabilități auditive sau mintale, persoane cu tulburări severe de comunicare, persoane vârstnice care locuiesc singure ori sunt imobilizate la pat*) devin ținte facile pentru infractori, care exploatează izolarea, incapacitatea de a cere ajutor și dificultatea de a relata coerent faptele. Un exemplu elocvent îl constituie cauzele 1-239/2020 și 1-62/23 (Jud. Orhei, sediul Central), în care inculpatul, aflat în recidivă, a agresat sexual, în mod repetat, aceeași victimă cu dizabilitate auditivă și imposibilitate de comunicare verbală, inclusiv la scurt timp după eliberarea din detenție, ceea ce confirmă un risc real, previzibil și ridicat de revictimizare. În aceeași logică, au fost constatate și alte situații grave: *victime cu retard mintal sever private de libertate și agresate sexual de mai multe persoane*, victime cu retard mintal mediu, în privința cărora apărarea a invocat

„consimțământul”, precum și victime vârstnice (65–72 ani), unele imobilizate, agresate prin pătrunderea făptuitorilor în locuință și violarea domiciliului. Aceste exemple demonstrează că vulnerabilitatea victimei este un factor determinant al pericolului social al faptei și impune o reacție penală fermă, proporțională și disuasivă, precum și măsuri reale de protecție post-infracțiune.

Exemple de caz: 1-239/2020, 1-62/23, Jud. Orhei, sediul Central

Fapta: Inculpatul V. N., anterior condamnat în anul 2015 pentru infracțiuni similare de viol, cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, a comis, în stare de recidivă, mai multe infracțiuni de viol prevăzute de art. 171 alin. (2) lit. a) din Codul penal, asupra aceleiași victime vulnerabile. Victima este o persoană cu dizabilitate auditivă și cu tulburări de exprimare verbală, neputând comunica prin vorbire.

În noaptea de 10/11 mai 2020, inculpatul a pătruns prin fereastră în locuința victimei și a comis infracțiunea de viol, fiind condamnat la 4 ani de închisoare cu executare. Ulterior, la 08 aprilie 2023, la mai puțin de o lună după eliberarea din detenție, acesta a acționat prin aceeași metodă, pătrunzând din nou în locuința aceleiași victime și comițând trei acte sexuale neconsimțite.

În ambele episoade, inculpatul a intrat în gospodăria victimei, știind sigur că aceasta locuia singură și nu se putea exprima verbal. Aceste circumstanțe evidențiază un grad sporit de vulnerabilitate al victimei, pericolul real de revictimizare și caracterul deosebit de grav al faptelor comise.

Cazul analizat evidențiază un model de revictimizare repetată asupra aceleiași victime cu vulnerabilitate accentuată (dizabilitate auditivă și imposibilitate de comunicare verbală), comisă de un inculpat aflat în recidivă, care a exploatat în mod deliberat izolarea și incapacitatea victimei de a solicita ajutor. Repetarea faptelor într-un interval relativ scurt, inclusiv după executarea unei pedepse privative de libertate, confirmă existența unui risc real și previzibil de recidivă, ceea ce impune o reacție penală fermă și măsuri efective de protecție a victimei, orientate spre prevenirea contactului repetat cu agresorul și reducerea riscului de noi agresuni. În cauzele ce vizau membri de familie condamnați la pedepse condiționate, inculpații au fost obligați doar să nu-și schimbe domiciliul fără acordul organului de probațiune, rămânând, în fapt, în aceeași locuință cu victima. Această practică ridică semne grave de încălcare a principiului nerevictimizării și afectează încrederea victimelor în justiție¹⁸.

18 Dosarul nr. 1-179/2023, Judecătoria Soroca, sediul Florești; Dosarul nr. 1r-300/24, 1-809/2020

5.2.2. Audierea minorilor victime în cadrul judecării cauzei. Excepții de la prezența victimei în sala de judecată

Audierea minorilor victime s-a realizat, în general, cu respectarea noilor prevederi procedurale introduse în anul 2023. Potrivit art. 110¹ din Codul de procedură penală, în forma modificată prin Legea nr. 316/2022, toți copiii victime au fost audiați în condiții speciale, adaptate vârstei și nevoilor acestora, de regulă, în spații speciale (camere de audiere specializate, inclusiv în cadrul Centrului *Barnahus*, sau prin utilizarea sistemelor de înregistrare audio-video).

Analiza practicii judiciare arată că, în peste 90% dintre cauzele în care victima minoră a fost audiată în faza de urmărire penală în condițiile art. 110¹ CPP, instanțele de judecată nu au dispus audierea repetată a copilului în ședința de judecată, pentru a evita expunerea repetată la traumă și riscul de revictimizare. În aceste situații, probele au fost valorificate prin citirea declarațiilor și vizionarea înregistrărilor audio/video realizate în momentul urmăririi penale, în conformitate cu art. 371 CPP, care permite utilizarea declarațiilor administrate anterior, atunci când audierea în instanță trebuie evitată, în special în cazul minorilor.

Au fost identificate doar situații izolate în care minorii au fost audiați din nou în ședință închisă. Astfel de cazuri au apărut, în mare parte, atunci când:

- victima și-a modificat în mod semnificativ declarațiile față de cele inițiale, înregistrându-se contradicții, care au impus clarificări directe;
- victima sau familia acesteia a solicitat încetarea procesului penal, invocând împăcarea cu făptuitorul sau iertarea acestuia, ceea ce a necesitat verificarea circumstanțelor reale ale unei asemenea poziții.

În acest context, instanțele au manifestat prudență și spirit critic în evaluarea declarațiilor victimelor minore privind pretinsa „iertare” a făptuitorului. În hotărârile pronunțate, *judecătorii au subliniat că, potrivit legii, împăcarea părților nu este admisibilă în cazul infracțiunilor sexuale*, urmărirea penală fiind pornită, inclusiv din oficiu, iar retragerea plângerii nu produce efecte juridice în asemenea cauze, cu atât mai mult atunci când victima este minoră. Declarațiile de acest tip au fost analizate în corelare cu întregul probatoriu, instanțele exprimând rezerve cu privire la autenticitatea lor, având în vedere posibilitatea exercitării unor presiuni familiale sau a influenței agresorului asupra unei victime aflate într-o situație de vulnerabilitate accentuată.

Exemplu de caz: dosarul nr.1-121/24, Jud. Orhei, sediul Central, în procedura art. 364/1 CPP)

Victima, minoră în vârstă de 16 ani, a fost supusă în mod repetat (trei episoade) infracțiunii de viol de către tatăl vitreg, persoană care a crescut-o de la vârsta de 9 luni. Faptele au fost comise în contextul exercitării unui control și al unor amenințări cu violența, îndreptate atât împotriva victimei, cât și a mamei acesteia.

Victima a fost audiată în faza de urmărire penală în condițiile art. 110¹ din Codul de procedură penală, cu respectarea garanțiilor procedurale aplicabile minorilor, nu a fost audiată repetat în ședința de judecată, declarațiile sale fiind valorificate prin intermediul probelor administrate anterior.

Ulterior pronunțării unei sentințe de condamnare la 10 ani de închisoare, *victima, împreună cu reprezentantul său legal*, a formulat cerere și recurs tipizat, solicitând aplicarea unei pedepse mai blânde, motivând că l-a iertat pe inculpat. Acțiune civilă n-a fost înaintată, deși partea vătămată a fost asistată de avocat, care a solicitat, în pledoarii, o pedeapsă mai blândă pentru inculpat. *Recursurile au fost respinse. Sentința de condamnare la pedeapsă cu închisoare de 10 ani a fost menținută de Curtea de Apel Nord.*

Cazul analizat evidențiază o aplicare corectă a garanțiilor procesuale pentru victimele minore, prin audierea victimei în faza de urmărire penală în condițiile art. 110¹ CPP, cu evitarea audierilor repetate în ședința de judecată și valorificarea declarațiilor prin probe administrate anterior, ceea ce a redus riscul de revictimizare. Totodată, instanțele au asigurat o reacție penală fermă și proporțională față de gravitatea faptelor (viol repetat comis de tatăl vitreg, în context de control și amenințări), menținând condamnarea la 10 ani de închisoare, în pofida solicitărilor ulterioare ale victimei și ale reprezentantului legal, și anume de aplicare a unei pedepse mai blânde, pe motivul „iertării” inculpatului.

O constatare importantă este că instanțele au tratat cu prioritate interesul superior al copilului și obligația de protecție efectivă, fără a transforma poziția victimei (iertare/solicitare de clemență) într-un criteriu determinant pentru diminuarea pedepsei, consolidând astfel dimensiunea preventivă și descurajantă a sancțiunii în cauzele de violență sexuală intrafamilială. În același timp, cazul relevă o lacună practică frecventă: neînaintarea acțiunii civile chiar și în situații în care victima beneficiază de asistență juridică, ceea ce confirmă necesitatea consolidării reprezentării victimei și a abordării proactive privind repararea prejudiciului.

Totodată, din cauzele analizate rezultă că, în special în dosarele parvenite în instanță până la modificările din 2023, victimele minore, cu vârsta de 16–18 ani, au fost audiate în ședința de judecată în prezența inculpatului, fără dispunerea unor măsuri de siguranță (care, de regulă, nici nu au fost solicitate), iar în cauzele intrafamiliale s-a constatat frecvent modificarea declarațiilor atât de către minore, cât și de către victime adulte; în schimb, în situațiile în care declarațiile au fost înregistrate audio-video, victimele nu au îndrăznit să-și schimbe depozițiile, deși au menționat ulterior că l-au iertat pe abuzator și nu doresc aplicarea unei pedepse aspre.

În ceea ce privește victimele adulte, se constată o diferențiere clară în funcție de procedura de judecare: în peste 80% dintre cauzele examinate în procedura simplificată (art. 364¹ CPP), victimele nu au participat la ședințele de judecată, iar

declarațiile lor au fost valorificate preponderent în baza materialelor acumulate în faza de urmărire penală. În schimb, în cauzele examinate în procedura generală, victimele adulte au fost audiate, de regulă, în instanța de fond și, în anumite dosare, și în faza de apel.

5.2.3. Asistența juridică a victimelor

Cadrul normativ național consacră un set extins de garanții pentru victimele infracțiunilor cu caracter sexual, inclusiv dreptul la consultarea și asistarea de către avocat pe tot parcursul procesului penal, indiferent dacă victima este sau nu recunoscută formal ca parte vătămată (art. 58 alin. (4) CPP), precum și dreptul la protecție imediat după identificare (art. 58 alin. (5) CPP). Totodată, art. 111 CPP introduce o garanție specială: în cazul infracțiunilor sexuale și al violenței în familie, victima/parte vătămată urmează a fi audiată în prezența unui avocat și, după caz, a psihologului. Cu toate acestea, practica analizată demonstrează o disonanță între norma legală și aplicarea ei efectivă: prezența avocatului la audierea victimei în faza urmăririi penale a fost identificată în doar aproximativ **25%** din cauze, iar în unele dosare, victima adultă nu a beneficiat de asistență juridică nici la depunerea declarației, nici în timpul confruntării și nici în instanță. În aceste condiții, dreptul la avocat rămâne adesea unul formal, fără efect practic asupra protecției victimei, asupra exercitării drepturilor procesuale (inclusiv acțiunea civilă) și asupra prevenirii revictimizării.

Din perspectiva standardelor CEDO, investigațiile privind violența sexuală, în special împotriva copiilor sau a victimelor vulnerabile, trebuie să fie efective și să includă garanții reale de protecție, astfel încât procedurile să nu amplifice suferința victimei și să nu compromită accesul la justiție. Curtea a subliniat, constant, obligația statului de a organiza procesul penal cu diligență sporită, oferind victimelor posibilitatea reală de participare și protecție împotriva tratamentelor degradante și a revictimizării procedurale. În acest context, simpla desemnare formală a unui avocat din oficiu, în special în etapa recursului, fără o explicare clară și verificabilă a drepturilor și fără implicare efectivă, nu răspunde cerinței de protecție reală; totodată, desemnarea automată a avocatului în toate cauzele, fără criterii și fără o justificare bazată pe vulnerabilitate, poate conduce la cheltuieli publice nejustificate și la transformarea asistenței juridice într-o măsură pur administrativă, în loc să fie un instrument real de suport și garantare a drepturilor victimei.

În cauzele cu victime ale infracțiunilor sexuale, obligația statului este dublă: (1) să asigure cadrul legal și posibilitatea reală de asistență juridică și (2) să garanteze că protecția este efectivă, nu formală. În același timp, desemnarea automată a avocatului din oficiu în orice cauză, fără criterii și fără solicitarea/consimțământul victimei, poate genera costuri nejustificate și poate reduce calitatea intervenției, dacă devine o simplă bifare administrativă. Dreptul victimei de a beneficia de asistență juridică, inclusiv gratuită, în condițiile legii, reprezintă un element esențial pentru asigurarea echității procesului penal, în special în cauzele care implică victime vulnerabile sau persoane care nu își pot permite un avocat. Analiza practicii judiciare indică însă variații semnificative în eficiența implicării avocaților desemnați din oficiu sau aleși de victime.

În majoritatea cauzelor cu **victime minore**, a fost desemnat și a participat un avocat din oficiu la audierea realizată în condiții speciale, în conformitate cu art. 110¹ CPP, care prevede participarea apărătorului în scopul garantării intereselor copilului. De asemenea, în unele cauze, și victimele majore au beneficiat de asistență juridică (din oficiu), atât în faza de urmărire penală, cât și pe parcursul judecății, în special atunci când acestea aveau dizabilități sau se aflau în situații de vulnerabilitate.

Cu toate acestea, implicarea avocatului din oficiu s-a dovedit, în majoritatea cazurilor, preponderent formală. În numeroase dosare, apărătorul a asistat pasiv la audierea victimei, fără a formula întrebări, cereri sau obiecții în interesul acesteia. În etapa judecării, prezența avocatului nu s-a concretizat constant în demersuri procedurale relevante, precum solicitarea de probe, formularea de cereri privind măsurile de protecție sau susținerea laturii civile.

Doar în câteva cauze a fost identificată o implicare activă și substanțială a avocatului victimelor, aceste situații reprezentând, din păcate, **excepția și nu regula**.

Exemple pozitive notabile:

Cazul 1

Într-un caz, avocatul din oficiu al victimei (o persoană cu retard mintal moderat) a înaintat acțiunea civilă în numele acesteia, solicitând 100.000 de lei drept despăgubiri morale. Cererea a fost admisă, instanța acordând integral suma respectivă. Acest exemplu evidențiază importanța crucială a rolului avocatului în valorificarea drepturilor victimelor, drepturi pe care victimele nu ar putea să le exercite singure.

Cazul 2

În alt caz, avocatul victimei a contestat sentința în ceea ce privește latura civilă și cuantumul pedepsei aplicate inculpatului, considerându-le necorespunzătoare gravității faptei. Deși astfel de apeluri formulate de partea vătămată sunt rare, ele demonstrează că victima, prin intermediul avocatului, poate avea un cuvânt de spus nu doar asupra daunelor, ci și asupra modului de individualizare a pedepsei.

Deși cadrul legal garantează asistență juridică pentru victimele vulnerabile, analiza practicii relevă un nivel calitativ inegal al acestei asistențe. În numeroase cauze, intervenția avocatului din oficiu se limitează la o prezență formală, fără demersuri procedurale efective în interesul victimei. Această realitate subliniază necesitatea consolidării rolului activ al apărării prin instruirea și sensibilizarea avocaților din oficiu, în special în cauzele ce vizează infracțiuni sexuale.

În ceea ce privește cauzele cu victime adulte, în trei din patru dosare analizate, victimele nu au beneficiat de asistență juridică în faza de urmărire penală. Într-un caz, avocatul din oficiu a fost desemnat tardiv, abia în etapa judecării cauzei, iar în alte două dosare acțiunea civilă a fost formulată personal de victimă, fără sprijin juridic de specialitate.

Analiza practicii judiciare evidențiază faptul că, deși cadrul legal garantează dreptul victimelor la asistență juridică, efectivitatea acestuia rămâne limitată. Implicarea preponderent formală a avocaților din oficiu, desemnarea tardivă a acestora, precum și deficiențele de documentare procedurală afectează în mod direct capacitatea victimelor — în special a celor aflate în situații de vulnerabilitate — de a-și exercita drepturile procesuale, inclusiv dreptul la protecție și la repararea prejudiciului. Aceste constatări indică existența unor lacune sistemice, mai ales în faza de urmărire penală, care necesită intervenții instituționale coordonate.

În cauzele privind infracțiuni cu caracter sexual, examinarea în ședință închisă constituie o măsură necesară de protecție a vieții private și a demnității victimei, fiind aplicată cu prioritate atunci când victima este minoră. Analiza dosarelor relevă că peste 95% dintre cauze au fost examinate în ședință închisă, ceea ce confirmă, în general, respectarea excepțiilor prevăzute de art. 18 CPP de către instanțele de judecată. Totodată, în mod izolat, au fost constatate erori de consemnare, în sensul că, în procesul-verbal al ședinței era indicat regimul „închis”, iar în sentință figura mențiunea „ședință publică”, situații care reprezintă excepții și nu caracterizează practica generală.

5.2.4. Publicarea și depersonalizarea hotărârilor judecătorești definitive și irevocabile

În materia infracțiunilor sexuale, principiul publicității ședinței de judecată și al hotărârilor judecătorești (art. 18 CPP) trebuie aplicat în mod echilibrat, cu obligația pozitivă a statului de a asigura protecția vieții private, demnității și interesului superior al copilului, inclusiv prin limitarea accesului publicului în baza unei încheieri motivate sau prin pronunțarea publică doar a părților hotărârii care nu conțin informații sensibile. În aceeași logică, art. 6 CEDO consacră caracterul public al ședințelor și al pronunțării hotărârilor, însă admite derogări atunci când acestea sunt necesare „în interesul moralei, al ordinii publice, al securității naționale”, precum și pentru „protecția minorilor” sau „a vieții private a părților”, aspecte cu relevanță directă în cauzele de violență sexuală.

În plan intern, cadrul normativ aplicabil este completat de Regulamentul CSM nr. 658/30 din 10.10.2017 privind modul de publicare al hotărârilor judecătorești, care stabilește expres posibilitatea limitării publicării în situații ce vizează protecția intereselor minorilor și a vieții private. Astfel, pct. 4 din Regulament prevede că publicarea hotărârilor poate fi limitată *„în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când o impun interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces (...)”*, ceea ce impune, în cauzele privind infracțiuni sexuale, aplicarea consecventă a măsurilor de anonimizare și ascundere a datelor cu caracter personal.

În consecință, regula practică trebuie să fie publicarea hotărârilor în formă depersonalizată, cu anonimizarea completă a victimei și a tuturor elementelor care ar putea duce la identificarea acesteia, inclusiv indirect (vârstă, relație de rudenie, localitate mică, circumstanțe factuale specifice). În anumite situații excepționale, chiar și după depersonalizare, motivarea hotărârii poate permite identificarea victimei; în astfel de cazuri este justificată fie restricționarea suplimentară a

conținutului publicat, fie nepublicarea motivării, cu menținerea accesului părților la hotărârea integrală și pronunțarea publică a părții introductive și a dispozitivului, *conform unei încheieri motivate*.

Analiza hotărârilor instanțelor de fond evidențiază o practică neuniformă și, în anumite situații, deficitară privind publicarea și depersonalizarea sentințelor în cauzele de infracțiuni sexuale, cu impact direct asupra protecției vieții private a victimelor și asupra încrederii în actul de justiție. Din totalul de 112 hotărâri analizate, 42 au fost publicate în formă depersonalizată, 15 au fost publicate fără depersonalizarea completă a datelor victimei, într-un caz a fost publicat doar dispozitivul (nr. 1-118/2022, sentința din 12 aprilie 2023, Jud. Ocnița), iar 54 de hotărâri nu au fost publicate, *fără ca în dosar să existe, în unele situații, explicații clare privind temeiul nepublicării sau existența unei încheieri motivate*.

Cele indicate sunt ilustrate și de unele exemple concrete în care hotărârile publicate conțin elemente identificabile ale victimei: cauza nr. 1-297/23 (Jud. Orhei, art. 173 CP), cauza nr. 1-50/23 (Strășeni/Călărași, art. 171 alin. (1) și art. 172 alin. (1) CP), cauza nr. 1-17/24 (Jud. Hîncești) și cauza nr. 1-954/22 (Jud. Bălți), unde anonimizarea este incompletă. În unele instanțe (Edineț, Briceni, Soroca, Ocnița), s-a constatat că peste 90% dintre hotărâri nu au fost publicate, fapt ce diminuează transparența și împiedică evaluarea calității motivării judiciare și a uniformității practicii.

În schimb, în cazul instanțelor de apel se atestă o practică semnificativ mai bună: din cauzele contestate la Curțile de Apel, aproximativ 99% dintre decizii au fost publicate, iar circa 98% dintre acestea au fost depersonalizate corespunzător, fără identificarea datelor victimei. La nivelul Curții Supreme de Justiție, hotărârile examinate au fost publicate integral (100%) și depersonalizate corespunzător, asigurând un standard ridicat atât de transparență, cât și de protecție a datelor personale.

În ansamblu, diferențele constatate între instanțe indică necesitatea consolidării unor standarde uniforme, verificabile și obligatorii privind depersonalizarea în cauzele de violență sexuală, în special atunci când victimele sunt minore, precum și instituirea unei practici administrative clare și controlabile privind publicarea hotărârilor (inclusiv motivarea nepublicării), pentru prevenirea expunerii publice a victimelor și reducerea riscului de revictimizare.

5.3. Soluțiile instanțelor de judecată

Din totalul cauzelor analizate **(112)**, au fost identificate următoarele soluții: achitare – 3 cauze (2,7%), toate ulterior casate de instanțele de apel; încetarea procesului penal din motivul prescripției – 4 cauze (3, 6%) (*fapte comise și cauze parvenite în instanță înainte de modificările art. 60 CP*); încetare prin împăcarea părților – 3 cauze (2,7%) - (în cauze încadrate pe art.177 și art. 173 CP); condamnare – 102 cauze (91,1%).

În ansamblu, analiza celor 112 cauze confirmă o rată înaltă a condamnărilor în instanța de fond (91,1%), însă evidențiază o aplicare neuniformă și, adesea, excesiv de

tolerantă a politicii de sancționare, în special prin utilizarea frecventă a suspendării condiționate (art. 90 CP), în formele de bază ale infracțiunilor sexuale și, mai ales, în cauzele cu victime minore (ex. art. 174 CP – 83,3% pedepse suspendate; art. 175¹ CP – 100% pedepse suspendate; art. 208¹ CP – 100% pedepse suspendate). Această tendință este problematică, deoarece poate reduce caracterul efectiv, disuasiv și proporțional al răspunsului penal, poate crea percepția de impunitate și poate afecta încrederea victimelor în sistemul de justiție, în special atunci când infracțiunea vizează copii sau alte persoane vulnerabile. Totodată, diferențierea este relativ stabilă doar pentru formele agravante (alin. (3) la art. 171 și art. 172), unde s-a aplicat uniform executarea pedepsei (100%), în timp ce pentru alin. (1)-(2) persistă oscilații majore, ceea ce indică necesitatea unor criterii clare și uniforme de individualizare.

Astfel, privind pedepse aplicate de instanțele de fond:

- în baza art. 171 CP (viol) – 52 cauze (46,4% din totalul de 112), se constată următoarele: pentru alin. (1) și alin. (2) (32 cauze), suspendarea condiționată a executării pedepsei (art. 90 CP) a fost aplicată în 14 cauze (43,8%), iar închisoarea cu executare a fost aplicată în 18 cauze (56,2%), de regulă, în situații în care instanțele au reținut un nivel sporit de pericol social sau elemente legate de conduita inculpatului (inclusiv recidiva). Pentru alin. (3) (20 cauze), pedeapsa cu executare a fost aplicată în toate cazurile (100%), cu termene cuprinse între 6 ani și 8 luni și 15 ani, ceea ce reflectă o practică stabilă pentru formele agravante.
- în baza art. 172 CP (acțiuni cu caracter sexual neconsimțite) – 27 cauze (24,1%), pentru alin. (2) (12 cauze), suspendarea condiționată (art. 90 CP) a fost aplicată în 8 cauze (66,7%), iar pedeapsa cu executare în 4 cauze (33,3%). Pentru alin. (3) (9 cauze), pedeapsa cu executare a fost aplicată uniform (100%), cu termene între 6 ani și 8 luni și 15 ani, majoritatea dosarelor fiind examinate în procedura prevăzută de art. 364¹ CPP, cu efectul reducerii pedepsei, iar în privința inculpaților minori sancțiunea fiind individualizată potrivit art. 70 și art. 79 CP.

Per ansamblu, practica judiciară relevă o diferențiere relativ clară între formele de bază și formele agravante: pentru alin. (3) (atât la art. 171, cât și la art. 172), răspunsul penal este consistent și orientat spre executarea pedepsei (100%), în timp ce pentru alin. (1)-(2) se menține o variabilitate semnificativă, mai accentuată la art. 172 alin. (2) (unde predomină suspendarea în 66,7% din cauze). Această tendință indică necesitatea consolidării unor criterii mai uniforme de individualizare și motivare a aplicării (sau excluderii) suspendării condiționate, inclusiv din perspectiva caracterului disuasiv al sancțiunii și a protecției efective a victimelor.

- în cauzele încadrate pe art. 173 CP (*hărțuire sexuală*) – 5 cauze (4,5%), într-o cauză (20%) procesul a fost încetat în legătură cu amnistia (dosar nr. 1-143/2022, Jud. Drochia, 23.11.2022), într-o cauză (20%) a fost aplicată amendă, iar în 3 cauze (60%) a fost aplicată pedeapsa condiționată în temeiul art. 90 CP.
- în cauzele încadrate pe art. 174 CP alin. (1) (*act sexual cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani*) – 12 cauze (10,7%), închisoarea cu executare a fost aplicată doar în 2 cauze (16,7%), în timp ce în 10 cauze (83,3%) s-a aplicat suspendarea condiționată (art. 90 CP).

- în cauzele încadrate pe art. 175 CP alin. (1) (*acțiuni cu caracter sexual cu persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani*) – 5 cauze (4,5%), în 2 cauze (40%) a fost aplicată pedeapsa condiționată, iar în 3 cauze (60%) pedeapsa cu executare, inclusiv în situații de recidivă și concurs de infracțiuni (ex. dosar nr. 1-196/2022, sentința din 15.05.2023, Jud. Rîșcani).
- în cauzele încadrate pe art. 175¹ CP alin. (1) (*ademenirea minorului în scopuri sexuale*) – 4 cauze (3,6%), în 100% din cazuri s-a aplicat suspendarea condiționată (art. 90 CP) (ex.: 1-163/2022 Jud. Căușeni, sediul Central; 1-29/2024 Jud. Orhei; Jud. Cimișlia; 1-174/19);
- în cauzele încadrate pe art. 177 CP (încălcarea inviolabilității vieții personale) – 3 cauze (2,7%), într-o cauză (33,3%) a fost aplicată amendă (800 u.c.), iar în 2 cauze (66,7%) procesul a fost încetat prin împăcarea părților;
- în cauzele încadrate pe art. 208¹ CP (*pornografie infantilă*) – 2 cauze (1,8%), în toate cazurile (100%) s-a aplicat suspendarea condiționată (art. 90 CP).

Din perspectiva obligațiilor internaționale, această practică trebuie ajustată în raport cu cerințele privind sancționarea infracțiunilor sexuale: Convenția de la Lanzarote (art. 27) impune ca statele să asigure o reacție penală efectivă și adecvată în cauzele de exploatare și abuz sexual asupra copiilor, iar Convenția de la Istanbul (art. 45) prevede expres necesitatea unor sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, inclusiv prin tratamentul ferm al formelor de violență sexuală și al infracțiunilor comise asupra victimelor vulnerabile.

În ansamblu, datele confirmă că instanțele de fond pronunță preponderent soluții de condamnare în cauzele de violență sexuală, însă individualizarea pedepsei rămâne neuniformă, fiind marcată de aplicarea frecventă a suspendării condiționate în cauzele fără semne agravante, inclusiv în cele cu victime minore. Această tendință a ridicat probleme de coerență și eficiență a politicii de sancționare, iar modificările legislative din 07 septembrie 2024, prin excluderea aplicării art. 90 CP pentru art. 171 alin. (2) și art. 172 alin. (2) CP, reprezintă un pas normativ important către consolidarea răspunsului penal disuasiv și proporțional în cauzele de infracțiuni sexuale.

Un exemplu relevant este cauza nr. 1-11/2023, examinată de judecătoria Bălți (sediul Fălești), care relevă o neuniformitate pronunțată în individualizarea pedepsei în infracțiunile sexuale comise asupra minorilor, manifestată prin oscilația soluțiilor între instanțe: de la condamnare cu suspendarea executării pedepsei (art. 90 CP) în primă instanță, la executarea efectivă, ca urmare a rejudecării în urma admiterii recursului procurorului, și ulterior revenirea la suspendare prin decizia instanței de recurs, motivată prin argumente generale („umanismul legii penale”, recunoașterea vinovăției). Această inconsecvență afectează caracterul disuasiv și preventiv al răspunsului penal și poate diminua percepția privind protecția efectivă a copilului victimă, contrar exigențelor standardelor internaționale (CEDO și Convenția de la Lanzarote), care impun sancțiuni efective, proporționale și descurajante în cauzele de viol asupra minorilor. În consecință, aplicarea art. 90 CP în asemenea cauze trebuie tratată ca excepție, justificată riguros și individualizat, pentru a evita riscul de impunitate și relativizarea gravității violenței sexuale asupra copiilor.

Exemplu de caz: suspendarea condiționată (art. 90 CP) în cauze de violență sexuală, fără analiză centrată pe victimă

În cauza nr. 1-50/2023, judecătoria Strășeni, inculpatul a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunilor prevăzute de art. 171 alin. (1) CP și art. 172 alin. (1) CP, fiind stabilită o pedeapsă de 4 ani închisoare, majorată la 5 ani prin aplicarea art. 84 alin. (4) CP. Deși inculpatul nu și-a recunoscut vinovăția, instanța de fond a reținut că vinovăția este dovedită, bazându-se în mod esențial pe declarațiile părții vătămate, care a relatat identificarea agresorului după chip, voce și alte elemente circumstanțiale, atât în faza urmăririi penale, cât și în cadrul ședinței de judecată, fiind astfel expusă audierilor repetate și riscului de revictimizare.

Cu toate acestea, instanța a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei în temeiul art. 90 CP, motivând că executarea reală ar implica integrarea condamnatului într-un mediu carceral „pe o perioadă îndelungată”, cu risc de afectare a integrității sale morale și chiar de atingere a drepturilor sale (inclusiv prin referire la art. 8 CEDO). Instanța a justificat aplicarea pedepsei condiționate prin existența familiei, ocupației și a presupusei posibilități de resocializare fără izolare de societate, apreciind că acordarea unei „șanse de integrare” este oportună, iar termenul de probă și obligațiile impuse (inclusiv participarea la programe probaționale și tratament în caz de alcoolism) ar fi suficiente pentru prevenirea recidivei.

Această motivare evidențiază o vulnerabilitate gravă a practicii judiciare: în raționamentul instanței lipsește o analiză reală a impactului infracțiunii asupra victimei, a consecințelor psihologice și sociale ale violului și ale acțiunilor sexuale neconsimțite, precum și a necesității de a asigura protecția efectivă a victimei și restabilirea drepturilor acesteia (inclusiv prin despăgubiri și măsuri reparatorii). De asemenea, hotărârea nu reflectă o evaluare a standardelor internaționale relevante — inclusiv obligația statului, derivată din Convenția de la Istanbul, de a asigura sancțiuni efective, proporționale și disuasive pentru violența sexuală — și nici nu integrează exigențele jurisprudenței CEDO privind investigarea și sancționarea eficientă a infracțiunilor sexuale, inclusiv în cauzele împotriva Republicii Moldova (de exemplu, G. E. c. Republicii Moldova).

Analiza cauzelor a evidențiat existența unor situații în care făptuitorii au comis anterior infracțiuni cu caracter sexual, însă nu mai figurau cu antecedente penale (din cauza stingerii acestora) sau au beneficiat anterior de încetarea procesului penal prin împăcarea părților, în cauze în care legea permitea această soluție. În aceste condiții, în unele dosare, instanțele au aplicat din nou pedepse condiționate, fără o evaluare suficient de riguroasă a riscului de recidivă și a vulnerabilității victimei.

Totodată, au fost identificate și cazuri excepționale, care indică un model evident de recidivă: în două dosare, inculpații, după executarea unei pedepse privative de

libertate pentru infracțiuni similare (viol), au comis din nou infracțiuni sexuale la un interval scurt după eliberare, iar într-un caz, agresiunea a fost repetată chiar asupra aceleiași victime¹⁹. Aceste situații confirmă existența unui risc real și previzibil de revictimizare și demonstrează limitele unei politici de sancționare insuficient disuasive.

Cazurile descrise arată că lipsa antecedentelor penale formale (din cauza stingerii) sau existența unei încetări anterioare prin împăcare nu pot fi tratate automat ca indicatori de risc redus, atunci când există date factuale privind comportamente repetate cu caracter sexual. În asemenea dosare, instanțele trebuie să aplice o abordare orientată spre protecția efectivă a victimei și prevenirea recidivei, printr-o motivare strictă a suspendării condiționate și prin sancțiuni proporționale cu gravitatea și repetitivitatea faptelor, inclusiv în considerarea riscului sporit de revictimizare.

5.4. Controlul instanțelor de apel

În cauzele în care hotărârile au fost supuse controlului Curților de Apel, peste 80% dintre soluțiile instanțelor de fond au fost menținute, recursurile fiind respinse, inclusiv cele formulate de procuror cu privire la neaplicarea sau excluderea art. 90 din Codul penal. În același timp, în aproximativ 10% dintre cauze, Curțile de Apel au dispus excluderea aplicării art. 90 din Codul penal sau au remis cauzele spre rejudecare.

Exemplu de caz: dosarul nr. 1r-185/25, Curtea de Apel Nord

În cauza ce-l vizează pe S. G., inculpatul a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 171 alin. (1) din Codul penal, și anume întreținerea unui act sexual neconsimțit prin constrângere fizică, comis în stare de ebrietate. Prin sentința judecătoreiei Orhei (sediul Central) din 28 august 2024, instanța de fond a stabilit pedeapsa de 3 ani de închisoare, dispunând însă suspendarea condiționată a executării pedepsei în temeiul art. 90 din Codul penal. La recursul procurorului, prin decizia Curții de Apel Bălți din 15 octombrie 2024, sentința a fost casată parțial sub aspectul individualizării pedepsei, cauza fiind remisă spre rejudecare.

Ulterior, prin sentința din 30 ianuarie 2025, instanța de fond a aplicat o pedeapsă de 2 ani și 6 luni de închisoare cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Prin decizia din 26 iunie 2025, Curtea de Apel a respins recursul apărării și a menținut soluția cu executarea pedepsei, confirmând necesitatea unui răspuns penal efectiv și disuasiv în cauzele de violență sexuală, inclusiv atunci când fapta este încadrată potrivit alin. (1) al art. 171 din Codul penal.

¹⁹ 1-239/2020, 1-62/23 (judecătoria Orhei, sediul Central)

La fel, au fost identificate și situații problematice, care ridică semne de întrebare în ceea ce privește corectitudinea și coerența aplicării procedurilor.

Exemplu de caz: decizia Curții de Apel Nord nr. 1r-150/24

Instanțele au reținut că, la 5 martie 2022, în jurul orei 03:00, inculpatul A. R., aflându-se într-o zonă forestieră situată în extravilanul localității *****, acționând cu scopul satisfacerii poftei sexuale și cunoscând cu certitudine că victima *****, minoră la data faptei, nu împlinise vârsta de 18 ani, a profitat de imposibilitatea acesteia de a se apăra și de a-și exprima voința, stare generată de vârsta fragedă și de consumul anterior de substanțe cu efect psihoactiv (încadrate potrivit art. 134¹ alin. (5) din Codul penal), care i-au afectat capacitatea de percepție și discernământ. Dându-și seama de situația dificilă a victimei, inculpatul și-a introdus organul său genital în vaginul ultimei, întreținând astfel un raport sexual în formă obișnuită împotriva voinței victimei. În baza stării de fapt expuse mai sus, confirmată de probele administrate, instanța a reținut că, în drept, fapta inculpatului A. R. întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 171 alin. (2) lit. b) din Codul penal, cu semnele calificative (la data comiterii faptei – 05 martie 2022), respectiv raport sexual săvârșit prin constrângere fizică a persoanei, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra, săvârșită cu bună-știință asupra unui minor.

În cauza menționată (Judecătoria Bălți, sediul Fălești, dosar nr. 1-11/2023), prin sentința din 7 iulie 2023, instanța de fond l-a recunoscut vinovat pe A. R. de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 171 alin. (2) lit. b) din Codul penal și i-a aplicat pedeapsa de 5 ani de închisoare, dispunând însă suspendarea condiționată a executării pedepsei în temeiul art. 90 din Codul penal, cu stabilirea unei perioade de probațiune, în pofida gravității faptei și a vulnerabilității victimei. Prin decizia Curții de Apel Bălți din 8 noiembrie 2023, recursul procurorului a fost admis, sentința fiind casată integral, iar cauza trimisă spre rejudecare, cu indicarea necesității unei reacții penale mai ferme sub aspectul individualizării pedepsei.

La rejudecare, prin sentința din 20 februarie 2024, instanța de fond a menținut cuantumul pedepsei de 5 ani de închisoare, însă a dispus executarea efectivă a acesteia într-un penitenciar, reflectând o orientare spre întărirea caracterului preventiv și disuasiv al sancțiunii. Ulterior, prin decizia instanței de recurs (CA Nord, decizia nr. 1r-150/24), a fost admis recursul apărării, fiind reaplicat art. 90 din Codul penal și suspendată executarea pedepsei, în considerarea principiului umanismului, a recunoașterii vinovăției și a unor circumstanțe apreciate ca favorabile inculpatului. Evoluția acestei cauze evidențiază o practică neunitară și oscilantă în aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei în infracțiunile sexuale comise asupra minorilor, cu riscul diminuării efectului disuasiv al sancțiunii și al percepției de protecție efectivă a copilului victimă.

Într-o cauză privind abuzul sexual comis asupra unui minor în context intrafamiliar, instanța a dispus condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în temeiul art. 90 CP, motivând soluția prin formule generale, precum „inculpatul are copii minori la întreținere” și „se poate reeduca fără executarea pedepsei”. Instanța nu a analizat însă în mod concret criteriile obligatorii de individualizare prevăzute de art. 75–78 CP, nu a evaluat raportul de putere și dependență dintre victimă și agresor, nu a argumentat riscul real de recidivă și nici nu a dispus măsuri de protecție post-condamnare (interdicții de apropiere/contact), ceea ce a permis menținerea contactului cu victima și a creat un risc sporit de revictimizare.

În cauzele de viol asupra minorilor, aplicarea repetată a suspendării condiționate și schimbarea soluțiilor între fond și recurs reflectă o practică oscilantă, cu risc de diminuare a caracterului descurajant al pedepsei și de afectare a încrederii victimei în protecția statului. Conform standardelor CEDO și ale Convenției de la Lanzarote, reacția penală trebuie să fie efectivă, proporțională și aptă să prevină repetarea, iar argumente precum „umanismul legii penale” sau „iertarea victimei” nu pot prevala asupra interesului superior al copilului și obligației de protecție reală împotriva violenței sexuale.

Aplicarea art. 90 din Codul penal (suspendarea condiționată a executării pedepsei) în cauzele de violență sexuală trebuie tratată ca o excepție și nu ca o regulă, deoarece asemenea infracțiuni afectează grav integritatea fizică și psihică a victimei și ating valori fundamentale protejate de Convenție, intrând frecvent sub incidența art. 3 și art. 8 CEDO.

Standardele internaționale relevante (inclusiv art. 45 Convenția de la Istanbul, precum și obligațiile asumate prin instrumentele privind protecția copiilor și investigarea eficientă a infracțiunilor sexuale) impun statelor să asigure sancțiuni efective, proporționale și disuasive, iar practica CEDO confirmă că soluțiile excesiv de blânde (inclusiv neexecutarea pedepsei sau mecanisme precum amnistia ori suspendarea nejustificată) pot compromite efectivitatea răspunsului penal și pot conduce la constatarea încălcării Convenției.

În acest sens, soluționarea pe cale amiabilă a unei cauze în care autorul violului a primit o pedeapsă de 3 ani și 2 luni cu suspendare, iar Guvernul a achitat 7.500 euro prejudiciu moral, reflectă riscul ca aplicarea art. 90 în mod extensiv să fie percepută ca o formă de impunitate și să submineze obligația statului de a proteja victimele și de a preveni repetarea faptelor. Prin urmare, recurgerea la suspendare trebuie justificată strict, individualizat și compatibil cu exigențele de protecție efectivă în infracțiunile sexuale, în special când victima este minoră sau are dizabilități.

5.5. Pedepse complementare și măsuri de siguranță în cazul suspendării executării pedepsei

Analiza practicii arată că în niciun dosar în care s-a aplicat condamnarea cu suspendarea executării pedepsei (art. 90 CP) nu au fost dispuse restricții adecvate de protecție a victimei, precum:

- interdicția de a se apropia de victimă;
- interdicția de a frecventa anumite locuri;
- monitorizarea electronică (până la 12 luni).

Analiza cauzelor examinate relevă că nu a fost aplicată nicio pedeapsă complementară în dosarele privind infracțiuni cu caracter sexual, deși cadrul legal permite acest lucru. Chiar dacă articolele din capitolul „Infracțiuni privind viața sexuală” nu prevăd în mod obligatoriu privarea de dreptul de a ocupa funcții sau de a exercita o activitate, art. 65 alin. (3) CP conferă instanței posibilitatea de a aplica această măsură ca pedeapsă complementară, atunci când infracțiunea a fost comisă în contextul exercitării unei funcții sau activități și menținerea dreptului ar fi incompatibilă cu protecția interesului public și prevenirea repetării faptelor.

Un exemplu relevant de practică corectivă îl constituie cauza în care un profesor universitar a fost vizat în contextul unui dosar de hărțuire sexuală (art. 173 CP), iar pe același dosar a fost condamnat și pentru corupție (art. 324 CP). Deși instanța inferioară n-a aplicat pedeapsa complementară obligatorie pe art. 324 alin. (2) CP, invocând „circumstanțe excepționale” legate de meritele științifice și cariera academică a inculpatului, CSJ la 16 aprilie 2025 a admis recursul procurorului²⁰ și a stabilit pedeapsa complementară, reținând că, în astfel de situații, rezultatele academice nu pot justifica aplicarea art. 79 CP, mai ales când infracțiunea a fost comisă chiar în domeniul în care inculpatul solicita menținerea dreptului de a activa. CSJ a subliniat totodată că acordarea unei „valențe duble” acelorași circumstanțe (folosite atât pentru suspendarea pedepsei, cât și pentru neaplicarea pedepsei complementare) este inadmisibilă și contrară practicii uniforme.

Lipsa aplicării pedepselor complementare în cauzele de infracțiuni sexuale, inclusiv atunci când fapta a fost comisă prin abuz de poziție, autoritate sau acces profesional la victimă, reflectă o vulnerabilitate sistemică în politica de sancționare, întrucât reduce efectul preventiv al condamnării și menține riscul ca făptuitorul să rămână în contexte profesionale, care îi facilitează repetarea comportamentului infracțional.

5.6. Acțiunea civilă și repararea prejudiciului (moral/material)

Un aspect important al protecției victimelor infracțiunilor sexuale îl reprezintă accesul acestora la compensații financiare pentru prejudiciile suferite (atât morale, cât și, eventual, materiale). Analiza dosarelor arată însă că doar o mică parte dintre victime aleg sau reușesc să își valorifice acest drept în cadrul procesului penal. Din totalul cauzelor studiate (112), doar **18 cauze** au inclus înaintarea unei acțiuni civile

²⁰ Decizia CSJ din 16 aprilie 2025, dosarul nr. 1ra-503/2024, Valeriu Capcelea (art. 173 alin. (1), 324 alin. (2) lit. c) CP) https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25863

de către victimă (sau reprezentantul acesteia), ceea ce reprezintă **16,1%** din total. Acest număr redus confirmă tendința observată mai sus, conform căreia, multe victime fie nu sunt informate corespunzător, fie renunță să ceară despăgubiri în penal.

În 17 dintre aceste 18 cauze, acțiunea civilă a fost admisă de instanță, fiind acordate despăgubiri victimelor. Într-o singură cauză, instanța a lăsat pretențiile civile spre examinare în procedură civilă separată, motivul fiind lipsa probelor suficiente în dosarul penal (de exemplu, documente medicale sau evaluări care să ateste cuantumul exact al prejudiciului).

Cuantumul prejudiciului moral acordat victimelor a variat considerabil în funcție de gravitatea faptei, consecințele asupra victimei și probele administrate. În cazurile analizate, s-au înregistrat despăgubiri morale de la 5.000 lei (în cazuri relativ mai puțin grave – de exemplu, o tentativă de infracțiune prevăzută de art. 27 combinat cu art. 171 alin. (1) CP) și până la 100.000–200.000 lei în cazuri de agresiuni sexuale agravate (de exemplu, faptă încadrată la art. 172 alin. (2) CP, implicând circumstanțe agravante sau victime minore).

În majoritatea cauzelor unde au fost acordate despăgubiri, instanțele au acordat integral prejudiciul moral solicitat de victimă, ținând cont de circumstanțele cazului și de impactul psihologic asupra victimei. Drept motive, judecătorii au invocat suferința emoțională severă cauzată victimei și necesitatea de a oferi o satisfacție echitabilă acesteia.

Au fost identificate situații în care instanțele de judecată au redus cuantumul prejudiciului moral solicitat, fără o motivare suficient de detaliată sau convingătoare, în raport cu circumstanțele concrete ale cauzei și impactul asupra victimei. Cu toate acestea, victimele nu au contestat aceste hotărâri în ceea ce privește latura civilă, posibil din cauza lipsei consilierii juridice adecvate sau a percepției că obținerea unei părți semnificative din suma solicitată ar face inutilă promovarea căilor de atac.

Astfel, practica judiciară relevă o motivare insuficientă și formală a reducerii prejudiciului moral solicitat de victimele minore în cauzele de violență sexuală: de exemplu, în cauza nr. 1-11/2023 judecătoria Bălți (art. 171 alin. (2) lit. b) CP), instanța a recunoscut existența suferințelor psihice și a revictimizării prin audieri repetate, însă a redus compensația de la 35.000 de lei la 20.000 de lei, printr-o justificare generică („mărimea este exagerată”, „principiul echității”), fără a explica în mod concret criteriile de cuantificare (gravitatea faptei, vulnerabilitatea minorului, relația de putere, durata consecințelor, impactul asupra dezvoltării, nevoia de recuperare psihologică). Într-o motivare conformă standardelor CEDO, instanța ar trebui să indice punctual de ce suma acordată este efectivă și proporțională, raportând-o la severitatea violenței sexuale, la consecințele psihotraumatice și la necesitatea unui remediu real, care să evite trivializarea suferinței victimei și să asigure o despăgubire credibilă și descurajantă.

Analiza de ansamblu indică faptul că, în situațiile în care victimele își exercită dreptul la acțiune civilă, șansele de a obține despăgubiri sunt ridicate, rata de

admitere a acțiunilor civile fiind una semnificativă. Cu toate acestea, principala problemă rămâne numărul redus de victime care valorifică efectiv acest drept, ceea ce subliniază importanța informării adecvate și a sprijinului juridic specializat acordat persoanelor vătămate.

Totodată, practicile de respingere sau de lăsare fără examinare a acțiunilor civile evidențiază vulnerabilitatea sporită a victimelor, *în special a celor cu dizabilități de comunicare*, în exercitarea efectivă a dreptului la repararea prejudiciului. Această situație relevă necesitatea unei abordări proactive din partea organelor judiciare, atât în facilitarea probării daunelor, cât și în garantarea accesului real la despăgubiri, inclusiv prin mecanisme alternative de compensare.

Exemplu de caz: dosarul nr. 1-62/23, Jud. Orhei, sediul Telenești

Victima, persoană cu dificultăți de auz și de comunicare verbală, a fost supusă în mod repetat infracțiunii de viol de către același inculpat. Deși, pe parcursul examinării cauzei, aceasta a beneficiat de reprezentare legală și de asistență juridică garantată de stat, nu a fost înaintată o acțiune civilă în cadrul procesului penal.

Totodată, din analiza unei cauze anterioare, soluționată prin condamnarea inculpatului în anul 2020, în baza art. 171 alin. (2) lit. a) din Codul penal, rezultă că victima nu a obținut despăgubiri, instanța admitând acțiunea civilă doar în principiu, pe motivul insuficienței probelor privind cuantumul prejudiciului material.

Compensația financiară acordată de stat – cadrul legal și limitele practice

În urma analizei dosarelor, nu s-a identificat niciun caz de compensare financiară acordată de stat victimelor infracțiunilor sexuale, în pofida faptului că Legea nr. 137/2016 recunoaște acest drept pentru victimele infracțiunilor prevăzute la art. 171–175 din Codul penal. Această situație evidențiază o discrepanță semnificativă între cadrul legal și aplicarea sa practică, mecanismul de compensare fiind, în fapt, dificil de accesat. Lipsa informării proactive a victimelor, absența asistenței juridice specializate și dificultățile de probare a prejudiciului contribuie la utilizarea extrem de redusă a acestui drept, transformând compensația financiară de stat într-un remediu mai degrabă formal decât efectiv, în special pentru minori și alte categorii de victime vulnerabile.

În pofida existenței unui cadru legal care permite acordarea despăgubirilor civile în cauzele de violență sexuală, practica judiciară demonstrează că accesul efectiv al victimelor la repararea prejudiciului rămâne limitat, în special pentru cele aflate în situații de vulnerabilitate accentuată. Reducerea insuficient motivată a cuantumului prejudiciului moral, lipsa contestării hotărârilor sub aspectul laturii civile și numărul redus de acțiuni civile înaintate, indică deficiențe sistemice în garantarea dreptului la despăgubire, nu doar din perspectiva cadrului normativ,

dar în special din perspectiva aplicării practice, a calității motivării judiciare și a eficienței mecanismelor de asistență juridică și reprezentare a victimelor în proces.

5.7. Alte aspecte problematice evidențiate în practica judiciară

Analiza a identificat și câteva situații atipice sau excepționale care merită menționate, dat fiind faptul că pot oferi lecții despre dificultățile sistemice sau legislative rămase: cauze tergiversate, finalizate cu încetarea procesului penal. În unele dosare, faptele au fost comise cu mult timp în urmă (înainte de 2023), însă hotărârile judecătorești definitive au intervenit abia recent.

Un exemplu extrem este un caz care s-a întins pe parcursul a peste 10 ani, ajungându-se în final la încetarea procesului penal, pe motivul intervenirii prescripției răspunderii penale. Cauza a fost inițial încadrată juridic la art. 173 din Codul penal (hărțuire sexuală), ulterior, fiind examinată în conexiune cu o altă infracțiune, respectiv corupere pasivă (art. 324 alin. (2) din Codul penal). Durata excesivă a procedurilor, marcată de tergiversări și schimbări de calificare juridică, a condus într-un final la lipsa de finalitate a actului de justiție, inculpatul beneficiind de expirarea termenului legal de tragere la răspundere penală. O astfel de situație evidențiază, în mod elocvent, importanța principiului celerității, în special în cauzele ce vizează infracțiuni grave, unde trecerea timpului poate echivala cu negarea dreptului victimei la justiție și la un remediu efectiv.

Analiza practicii judiciare arată că, deși infracțiunile contra libertății și inviolabilității sexuale sunt, în principiu, urmărite din oficiu și nu permit împăcarea părților, cadrul legal prevede excepții limitate pentru anumite fapte cu pericol social redus. În cauzele examinate privind **art. 177 alin. (3) din Codul penal (răspândirea sau prelucrarea ilegală a informațiilor cu caracter sexual)**, instanțele au dispus încetarea procesului penal ca urmare a împăcării părților, după ce au constatat acoperirea prejudiciului moral și exprimarea liberă a consimțământului victimei. Aceste situații evidențiază o aplicare diferențiată și nuanțată a legii, justificată de natura infracțiunii și de voința victimei, dar, în același timp, confirmă necesitatea unei verificări riguroase a caracterului liber și neconstrâns al împăcării, inclusiv în contextul violenței digitale.

La fel, se constată împăcarea părților în anumite infracțiuni sexuale mai puțin grave. Deși, în general, infracțiunile contra libertății și inviolabilității sexuale *nu permit retragerea plângerii sau împăcarea* (fiind urmărite din oficiu), există și excepții legale pentru faptele cu pericol social redus. Un exemplu identificat în analiză: în două cauze privind art. 177 alin. (3) CP (care sancționează *răspândirea sau prelucrarea ilegală a informațiilor cu caracter sexual*, de pildă, distribuirea fără consimțământ a imaginilor intime), procesul penal a fost încetat, ca urmare a împăcării părților. În ambele situații, inculpatul a acceptat să repare prejudiciul moral prin plată benevolă către victimă, iar victima și-a manifestat dorința de a

nu continua procedurile. Instanțele au luat act de aceste împăcări și au dispus încetarea, conform Codului penal care permite împăcarea la art. 177 CP (considerată o infracțiune de gravitate mai redusă, spre deosebire de viol, agresiune sexuală etc., unde împăcarea e exclusă). Totuși, chiar și în aceste cazuri, judecătorii au verificat dacă prejudiciul a fost acoperit și dacă victima a consimțit liber la împăcare, pentru a se asigura că nu există constrângeri asupra acesteia.

Un alt aspect observat este **aplicarea legii penale mai favorabile în cazurile aflate pe rol la momentul schimbării legislative din 2023**. În câteva dosare, deși faptele fuseseră comise înainte de 09 ianuarie 2023, instanțele au ținut cont de noile prevederi (dacă erau mai favorabile inculpatului) la momentul pronunțării sentinței în 2023 sau 2024. De exemplu, redefinirea infracțiunilor sexuale prin Legea 316/2022 a făcut ca unele fapte să fie încadrate juridic diferit (articole modificate) sau pedepsele orientate spre noile limite. Instanțele au recalificat în consecință acțiunile inculpaților sau au aplicat pedepse conform noilor limite minime, acolo unde legea cea nouă era mai blândă, în concordanță cu principiul legalității și al aplicării retroactive a legii penale favorabile.

Aceste situații particulare subliniază atât importanța evitării întârzierilor în procesul penal (pentru a preveni impunitatea prin prescripție), cât și necesitatea de a armoniza legislația, astfel încât să nu existe porțițe nejustificate de impunitate (de pildă, legiuitorul ar putea evalua dacă infracțiunile prevăzute în art. 177 CP ar trebui sau nu să permită împăcarea, având în vedere impactul asupra vieții private a victimelor).

5.8. Stereotipurile identificate în rândul instanțelor judiciare și impactul lor asupra cauzelor examinate

Un stereotip frecvent identificat în practică este preluarea automată, fără filtrare critică, a versiunii inculpatului („act sexual benevol”) și transformarea acesteia în premisă pentru întrebările adresate expertului, chiar și în situațiile în care partea vătămată a declarat consecvent, încă de la prima audiere, că a fost constrânsă prin violență fizică și/sau psihică.

Formularea întrebării de tipul „dacă actul sexual a fost benevol” sau „dacă victima a consimțit” (ca ipoteză echivalentă cu cea a inculpatului) reflectă o abordare stereotipică și revictimizantă, deoarece transferă accentul de pe comportamentul agresorului asupra conduitei victimei, sugerând că relatarea victimei este „îndoielnică” și trebuie „verificată” prin evaluarea psihologică, în loc ca expertiza (dacă este necesară) să fie limitată la aspecte strict de competență: trauma, vulnerabilitatea, capacitatea de relatare și consecințele psihice ale infracțiunii.

Un exemplu relevant de revictimizare prin stereotipuri îl constituie și dispunerea expertizei psihiatrico-psihologice la etapa instanței de apel, în lipsa unor motive obiective și temeinic justificate. O astfel de măsură, atunci când nu este determinată de indicii reale privind capacitatea victimei de a percepe și reda faptele ori de necesitatea probării unor consecințe psihice relevante, poate transforma procedura într-un instrument de contestare a credibilității victimei și de deplasare

nejustificată a analizei de la conduita agresorului către „profilul psihologic” al victimei, amplificând riscul de stigmatizare și retraumatizare.

Exemplu de caz:

În cauza nr. 1-261/2021, Z. a fost condamnat prin sentința judecătorei Cahul, din 09 decembrie 2021, la 6 ani de închisoare cu executare, în baza art.171 al.2 lit. b) și b./2) CP, pentru violul surorii sale, care a avut loc în perioada mai 2018-mai 2020, vârsta victimei la data comiterii infracțiunii - de la 15 pînă la 17 ani.

Sentința fiind contestată cu apel de către inculpat, care solicita achitare. În instanța de apel, procurorul a solicitat numirea unei expertize judiciare psihiatrico-psihologice a victimei, prin care să stabilească dacă victima suferă de o boală psihică, dacă necesită tratament, dacă sunt veridice declarațiile date la urmărirea penală, deși apelul fusese formulat de inculpat împotriva sentinței de condamnare. Ținând cont că, în faza de urmărire penală fusese deja efectuată o evaluare psihologică a victimei, nu existau date noi care să justifice reevaluarea stării psihice a victimei. Lipsește motivarea privind raționamentul procesual clar, care să justifice necesitatea unei noi expertize în faza de apel.

Ca urmare, victima a fost supusă unei expertize suplimentare după mai mult de un an de la comiterea faptei, circumstanță ce ridică semne evidente de revictimizare, contrar principiilor protecției victimei și evitării expunerii repetate. Instanța de apel a respins apelul inculpatului și a menținut sentința de condamnare.

Analiza dosarelor examinate scoate în evidență și problematica utilizării unui limbaj explicit în hotărârile judecătorești, care prezintă risc de victimizare repetată. Spre exemplu, într-o cauză privind infracțiunea prevăzută de art. 172 alin. (1) CP²¹ (acțiuni violente cu caracter sexual), instanța a descris, în partea factuală a sentinței, actele comise asupra victimei prin utilizarea expresă a unui termen care nu este întâlnit în literatura de specialitate, alături de detalii privind constrângerea fizică și psihică, loviturile aplicate și leziunile constatate medico-legal. Deși hotărârea trebuie să reflecte elementele esențiale ale faptei pentru justificarea încadrării juridice, folosirea unei terminologii sexuale explicite în actul judiciar poate depăși necesitatea probatorie și poate produce un efect de umilire și revictimizare secundară a victimei.

O astfel de redactare ridică semne de întrebare din perspectiva abordării centrate pe victimă, întrucât hotărârile judecătorești trebuie să fie formulate într-un limbaj sobru, neutru și proporțional, evitând detaliile grafice care nu sunt indispensabile pentru calificarea juridică. Standardele europene, inclusiv cele derivate din art. 3 și art. 8 CEDO, și din Convenția de la Istanbul, impun ca procedurile penale privind violența sexuală să protejeze demnitatea victimei și viața privată, iar descrierea faptelor

în hotărâri să nu contribuie la stigmatizare, retraumatizare sau expunere inutilă. În cauzele de violență sexuală, hotărârea nu trebuie să reproducă „grafic” actele sexuale, ci să stabilească elementele juridice esențiale: lipsa consimțământului, constrângerea, vulnerabilitatea, imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, actul de penetrare etc.

Instanța urmează să utilizeze limbajul legal standardizat din art. 132⁴ CP /art. 171–172 CP, nu terminologia colocvială sau explicită, introdusă prin redarea mecanică a declarațiilor. Astfel, se constată copierea integrală a declarațiilor victimelor minore (art. 110¹ CPP) în hotărârile instanțelor de fond. În unele sentințe se copiază declarațiile copilului literal, inclusiv cu vocabularul lui real, cu expresii brute sau vulgare. Aceasta este o practică dificilă și riscantă, din mai multe motive:

- a) prezintă risc de revictimizare și afectare a demnității copilului. Copilul este audiat o singură dată, tocmai pentru a fi protejat, iar hotărârea nu trebuie să devină o „a doua expunere publică” a relatării sale;
- b) prezintă risc major de identificare a victimei. În comunități mici, repetarea expresiilor „specifice” ale copilului poate face victima ușor identificabilă, mai ales dacă hotărârea este publicată (chiar dacă formal este depersonalizată);
- c) o astfel de abordare transformă hotărârea într-un document traumatizant. Sentința poate fi citită ulterior de victimă, familie, avocați, autorități, mass-media (în cazurile publicate). Reproducerea fidelă a detaliilor intime poate genera o retraumatizare reală;
- d) Preluarea declarațiilor copilului în modul redat de acesta nu este necesară pentru standardul de probă. Instanța nu este obligată să redea „în ghilimele” declarația, ci trebuie să arate ce fapt juridic se probează prin ea.

5.9. Bune practici identificate în jurisprudență

Analiza cauzelor examinate scoate în evidență și existența unor practici pozitive în ceea ce privește administrarea probelor în cauze complexe de infracțiuni cu caracter sexual. În unele cazuri complexe, a fost dispusă efectuarea expertizei ADN, care a constituit un mijloc de probă definitoriu pentru susținerea învinuirii. În aceste situații, făptuitorii, care pe parcursul urmăririi penale nu și-au recunoscut vinovăția, după aducerea la cunoștință a rechizitoriului, au solicitat examinarea cauzei în procedură simplificată, în temeiul art. 364¹ CPP. *Expertizele medico-legale* (examinarea leziunilor fizice, prelevarea de probe ADN etc.), în marea majoritate a cazurilor, au fost obținute rapid, de regulă, în mai puțin de 1 lună de la solicitare.

Această practică confirmă rolul esențial al expertizei ADN în cauzele dificile și complexe, atât pentru probarea vinovăției, cât și pentru excluderea riscului de atragere la răspundere penală a unei persoane nevinovate, în special în lipsa altor probe directe. Totodată, se subliniază că, deși condamnarea nu poate fi fundamentată exclusiv pe declarațiile victimei, în anumite cauze – în special cele care vizează acțiuni cu caracter sexual fără penetrare și care nu lasă urme fizice – pot fi utilizate probe indirecte, coroborate între ele.

Astfel de probe includ concluziile specialistului-psiholog, care a participat la audierea victimei, expertizele de specialitate, declarațiile martorilor cărora victima

le-a relatat faptele anterior pornirii urmăririi penale, probele digitale (comunicări telefonice, mesaje de pe rețelele de socializare), precum și alte acțiuni și măsuri procedurale prevăzute de lege, utilizate într-o abordare de investigare proactivă a infracțiunilor sexuale.

Exemplu de caz: dosarul nr. 1-29/2024, Jud. Orhei, sediul Central

Cauza pornită în baza art. 175¹ din Codul penal pe faptul de ademenire a minorului în scopuri sexuale.

În respectivul dosar, organul de urmărire penală a dispus amânarea aducerii la cunoștință a ordonanței de recunoaștere în calitate de bănuț, în temeiul art. 63 CPP, și a efectuat măsuri speciale de investigație. Ulterior, în urma perchezițiilor, a fost constatată comiterea unei alte infracțiuni, prevăzute de art. 208¹ din Codul penal.

Deși, inițial, făptuitorul a negat comiterea acțiunilor imputate, după prezentarea materialelor dosarului și rechizitoriului, în instanță, acesta a optat pentru examinarea cauzei în procedura prevăzută de art. 364¹ CPP. Cazul evidențiază atât elemente de bună practică în investigare, cât și aspecte problematice în etapa de individualizare a pedepsei.

Sesizarea inițială a fost formulată de profesorul din instituția de învățământ și de mama victimei, care au observat modificări îngrijorătoare în comportamentul minorului, inclusiv pe rețelele de socializare și în mediul familial, precum și un atașament nesănătos față de o persoană adultă. Aceasta se prezenta drept jucător și antrenor de fotbal, racolând copii prin intermediul rețelelor sociale, sub pretextul antrenamentelor sportive. Minorul a început să petreacă majoritatea timpului liber împreună cu această persoană, inclusiv nopți petrecute la domiciliul acesteia sau invers. Mama a sesizat poliția după ce copilul nu a revenit acasă și nu a răspuns la apeluri telefonice.

Cu toate acestea, o situație care ridică semne de întrebare o constituie faptul că persoana a fost condamnată pentru infracțiunile prevăzute la art. 175¹, art. 208¹ și art. 84 alin. (1) din Codul penal, fiind stabilită o pedeapsă de 5 ani de închisoare cu suspendarea condiționată a executării, cu termen de probațiune de 5 ani.

Un alt aspect pozitiv evidențiat în cauzele penale, sesizate imediat după comiterea infracțiunii, îl constituie verificarea promptă a stării de ebrietate a bănuțului. În mod remarcabil, în numeroase situații, organele de poliție au procedat imediat, după reținere, la testarea alcoolemiei sau a consumului de substanțe psihotrope de către inculpat.

Această verificare a fost realizată fie prin mijloace medicale (prelevarea de probe biologice pentru analize toxicologice), fie prin mijloace tehnice (testarea cu aparatul Dräger, pentru stabilirea alcoolemiei). Ulterior, rezultatele au fost documentate

corespunzător în materialele dosarului. Practica menționată s-a dovedit utilă în procesul de administrare a probatoriului, întrucât starea de ebrietate a fost reținută ulterior ca circumstanță agravantă, în sensul art. 77 lit. h) din Codul penal, atât în rechizitoriu, cât și în hotărârea judecătorească, la individualizarea pedepsei.

Exemplu de caz: cauza 1-247/22

La momentul reținerii - constatată stare de ebrietate, prin testare cu aparatul Dräger. Recunoscută ca circumstanță agravantă în rechizitoriu și în sentință.

CONCLUZII

Modificările legislative intrate în vigoare în 2023 au produs un impact vizibil și, în general, pozitiv asupra modului de investigare și judecare a infracțiunilor contra vieții sexuale, în special prin consolidarea garanțiilor procedurale pentru victimele minore și prin creșterea eficienței procesului penal. Extinderea aplicării procedurii simplificate (art. 364¹ CPP) a contribuit la reducerea duratei examinării cauzelor și la obținerea mai rapidă a unei soluții judiciare, diminuând riscul de expunere repetată a victimei în instanță. În paralel, întărirea practicilor de audiere în condiții speciale a minorilor (art. 110¹ CPP și mecanismele aferente) a determinat, în majoritatea dosarelor, limitarea audierilor repetate, reducerea contactului victimei cu inculpatul și o orientare mai pronunțată spre o procedură „prietenoasă copilului”.

Totuși, analiza practicii demonstrează că efectul legii rămâne parțial și neuniform, deoarece aplicarea noilor garanții depinde încă de nivelul de pregătire și cultura profesională a actorilor implicați (OUP–procuror–judecător–avocat). Persistă situații în care victimele sunt informate doar formal, sunt dispuse expertize nemotivate sau sunt tolerate întrebări stereotipice, iar în unele cauze se înregistrează încă audieri repetate care generează revictimizare. În plan sancționator, deși reforma a avut ca obiectiv și limitarea practicilor prea indulgente, practica arată că înainte de restricțiile recente privind art. 90 CP, suspendarea condiționată a fost aplicată frecvent în formele de bază/calificate, ceea ce a redus efectul disuasiv al pedepsei. Prin urmare, impactul pozitiv al legii este real, dar necesită consolidare prin standarde unitare de aplicare, motivare riguroasă și măsuri efective de protecție a victimelor pe tot parcursul procesului.

Procedura simplificată (art. 364¹ CPP) a devenit un instrument real de protecție a copilului, nu doar de eficiență procesuală, însă riscă să fie deturnată dacă nu este dublată de o verificare strictă a consimțământului informat al victimei și de o motivare riguroasă a încadrării juridice. Audierea în condiții speciale (art.110¹ CPP) reprezintă cel mai important câștig al reformei, dar lipsa unei culturi judiciare orientate spre traumă face ca aceasta să fie uneori tratată ca o opțiune, nu ca o obligație. Problema principală nu mai este cadrul normativ, ci cultura profesională: tolerarea întrebărilor stereotipice, formalismul informării și minimalizarea riscului de revictimizare indică o disonanță între lege și practică.

În plan sancționator, ruptura de paradigma indulgentă este incompletă. Suspendarea condiționată aplicată anterior în mod extensiv, inclusiv în abuzuri grave asupra copiilor, a transmis un mesaj social de relativizare a gravității acestor infracțiuni. Fără standarde unitare de motivare și control efectiv în apel și recurs, reforma riscă să producă „insule de bună practică”, nu un sistem coerent de protecție. Direcția este corectă, dar următorul pas nu mai este o nouă modificare de lege, ci disciplinarea aplicării ei prin ghiduri, jurisprudență consolidată și responsabilizare instituțională.

În același timp, calitatea urmăririi penale rămâne inegală, iar redactarea rechizitoriilor păstrează frecvent un caracter formalist. Se constată, în mod repetat, tendința de a enumera probele fără analiza concludenței și utilității acestora, ceea ce afectează

caracterul motivat al acuzației, slăbește controlul judiciar asupra temeiniciei învinuirii și poate influența negativ finalitatea procesului penal. Totodată, au fost identificate practici pozitive în administrarea probatoriului, inclusiv valorificarea măsurilor speciale de investigații, amânarea aducerii la cunoștință a ordonanței de bănuț atunci când este justificat, cercetarea multiaspectuală a circumstanțelor cauzei și utilizarea înregistrărilor video, în special în cauzele de infracțiuni sexuale comise în familie, ceea ce reduce riscul modificării nejustificate a declarațiilor victimelor. De asemenea, în unele dosare s-a constatat verificarea promptă a stării de ebrietate a bănuțului, reținerea acesteia ca circumstanță agravantă în rechizitoriu și susținerea acesteia în instanță la individualizarea pedepsei.

Drepturile victimelor, deși consacrate normativ, sunt în continuare garantate, în numeroase cauze, într-o manieră preponderent formală. Informarea privind drepturile procedurale, accesul la servicii de suport și opțiunile de reparare a prejudiciului este adesea realizată prin formulare standardizate, fără explicații adaptate vârstei și vulnerabilităților. Persistă, de asemenea, stereotipuri și practici centrate pe „testarea credibilității” victimei, care deplasează accentul de pe conduita inculpatului și sporesc riscul de revictimizare secundară.

Au fost identificate disfuncționalități în intervenția inițială și în administrarea probelor, inclusiv situații în care primirea plângerii nu a fost asigurată în aceeași zi, cu efect direct asupra conservării probelor imediat după faptă și asupra eficienței anchetei. În paralel, persistă cazuri de audieri repetate ale minorilor fără o justificare probatorie clară, contrar logicii protecției copilului și standardelor privind audierea unică sau adaptată, ceea ce amplifică stresul psihologic și retraumatizarea.

Reprezentarea legală a victimelor minore este, în unele cauze, tratată formal. În cazurile victimelor cu vârsta între 16-18 ani, deși acestea au capacitate de exercițiu limitată (art. 75 alin. (4) CPP), iar rolul reprezentantului legal este determinant pentru protecția intereselor procesuale și patrimoniale ale victimei, practica relevă situații în care reprezentantul desemnat (inclusiv persoane fără implicare reală, precum primarul) se limitează la o prezență formală la ședințele de judecată, fără a susține activ poziția victimei și fără a iniția acțiunea civilă. Au fost constatate și cazuri de conflict de interese atunci când reprezentantul legal este părintele aflat într-o relație directă cu inculpatul (tată/concubin), ceea ce poate influența poziția victimei și poate genera retrageri sau solicitări de nepedepsire sub presiune familială ori dependență. Deși art. 77 alin. (2) CPP prevede desemnarea din oficiu a autorității tutelare teritoriale în asemenea situații, această garanție nu este aplicată consecvent, iar lipsa unei reprezentări efective afectează inclusiv componenta reparatorie, transformând dreptul la acțiune civilă și despăgubire într-un drept pur teoretic, contrar logicii art. 76 CPP privind consecințele capacității de exercițiu limitate.

Utilizarea expertizelor rămâne un domeniu vulnerabil. În unele cauze, expertiza psihiatrică sau psihiatrco-psihologică este dispusă nemotivat ori cu obiective improprii, inclusiv orientate implicit spre verificarea „credibilității” victimei, iar întrebările adresate experților sunt uneori stereotipizate, irelevante sau depășesc competența acestora. În plus, întârzierile sau neefectuarea expertizelor psihologice necesare prelungesc urmărirea penală și pot afecta soluțiile procesuale. Analiza

arată că instanțele aplică, în majoritatea covârșitoare a cauzelor, examinarea dosarelor de violență sexuală în ședință închisă (peste 95%), ceea ce reflectă o practică general conformă cerințelor de protecție a vieții private. Totuși, au fost identificate izolat erori de consemnare între procesul-verbal și sentință, aspect care necesită atenție sporită pentru prevenirea inconsecvențelor procedurale.

În ceea ce privește publicarea hotărârilor, deși cadrul normativ intern (art. 18 CPP și Regulamentul CSM nr. 658/30 din 10 octombrie 2017) permite un echilibru legitim între transparența justiției și protecția vieții private, aplicarea acestuia rămâne neuniformă la nivelul instanțelor de fond. Într-un număr semnificativ de cauze, hotărârile fie nu sunt publicate în lipsa unei justificări procedurale clare, fie sunt publicate cu depersonalizare incompletă, incluzând elemente care pot conduce la identificarea victimei, inclusiv indirect. Aceste practici sporesc riscul de revictimizare și afectează încrederea publică în actul de justiție. În contrast, instanțele de apel și Curtea Supremă de Justiție manifestă o practică mult mai coerentă, cu publicare aproape integrală și anonimizare corespunzătoare, ceea ce confirmă existența unui standard aplicabil, dar insuficient consolidat în instanțele de fond.

În ansamblu, problema principală nu mai este cadrul normativ, ci cultura profesională. Tolerarea întrebărilor stereotipice, formalismul informării și minimalizarea riscului de revictimizare indică o disonanță între lege și practică. În plan sancționator, politica de sancționare rămâne oscilantă în anumite segmente, inclusiv prin aplicarea suspendării condiționate în cauze cu vulnerabilitate ridicată și risc de revictimizare, precum și prin utilizarea redusă a pedepselor complementare (art. 65 CP), inclusiv în situații în care fapta a fost comisă prin abuz de poziție sau acces profesional. Ruptura de paradigma indulgentă este incompletă, iar suspendarea condiționată aplicată anterior în mod extensiv, inclusiv în abuzuri grave asupra copiilor, a transmis un mesaj social de relativizare a gravității acestor infracțiuni. Această practică diminuează efectul preventiv al condamnărilor și poate menține riscul de recidivă, inclusiv în contextul „recidivei invizibile”, determinată de antecedente stinse ori încetări anterioare. În același timp, modificările legislative din 07.09.2024, prin excluderea aplicării art. 90 CP pentru art. 171 alin. (2) și art. 172 alin. (2) CP, reprezintă un pas normativ important către consolidarea răspunsului penal disuasiv și proporțional în cauzele de infracțiuni sexuale.

Accesul la repararea prejudiciului rămâne limitat, atât prin numărul redus de acțiuni civile, cât și prin motivări insuficiente ale despăgubirilor acordate. În lipsa unei informări efective și a unui sprijin juridic real, dreptul la despăgubire riscă să rămână teoretic. Practica relevă, în mod particular, o abordare formală în motivarea daunelor morale în cauzele de violență sexuală asupra minorilor, reducerea compensației fiind justificată generic, fără criterii concrete de cuantificare, ceea ce diminuează caracterul efectiv și proporțional al remediului acordat victimei.

Un element critic evidențiat de analiza practicii este existența unor disfuncționalități grave în cauzele de abuz sexual intrafamiliar asupra minorilor, manifestate prin recalificarea formalistă a faptelor ca hărțuire sexuală și aplicarea procedurii simplificate cu pedeapsă suspendată. Aceste soluții au condus la minimalizarea gravității conduitei, la impunitate prin prescripție și, în unele cazuri, la reîntoarcerea

abuzatorului în familie, afectând dreptul victimei la protecție și la o anchetă efectivă. Totodată, analiza hotărârilor instanțelor de fond indică deficiențe în constatarea și descrierea faptei. În unele cazuri, se utilizează formule improprii de tipul „se învinuiește”, iar în altele, partea factuală include descrieri excesiv de explicite sau preia literal declarațiile victimei, inclusiv cu vocabular brut ori vulgar, depășind necesitatea probatorie și amplificând riscul de umilire și revictimizare secundară. Deși hotărârea trebuie să reflecte elementele esențiale ale faptei pentru justificarea încadrării juridice, formularea acesteia trebuie realizată cu respectarea demnității victimei și a principiului minimizării expunerii traumatice.

Analiza cauzelor examinate în baza art. 174 CP indică faptul că situația concubinajului minorilor, inclusiv de la vârsta de 14 ani, este frecvent normalizată la nivel comunitar, uneori cu acceptul părinților din motive financiare. Această realitate subliniază insuficiența educației sexuale și a informării preventive, esențiale pentru ca minorii să recunoască situațiile de risc, să delimiteze comportamentele abuzive și să solicite ajutor. În plan instituțional, utilizarea serviciilor de tip Barnahus indică progrese, însă acoperirea teritorială rămâne fragmentară. Lipsa serviciilor specializate în toate regiunile, deficitul de experți și cooperarea interinstituțională neuniformă afectează continuitatea protecției, în special în cazul minorilor instituționalizați și post-plasament, unde tiparele de grooming și asimetria de putere fac „consimțământul” irelevant ca indicator al inexistenței victimizării.

În concluzie, reformele legislative au creat instrumente necesare pentru o justiție mai sensibilă la traumă și mai eficientă, însă impactul lor depinde decisiv de aplicarea uniformă, de standarde profesionale clare și de consolidarea serviciilor specializate. Fără standarde unitare de motivare și un control efectiv în apel și recurs, reforma riscă să producă „insule de bună practică”, nu un sistem coerent de protecție. Direcția este corectă, însă următorul pas nu mai este o nouă modificare de lege, ci disciplinarea aplicării prin ghiduri, jurisprudență consolidată și responsabilizare instituțională, astfel încât drepturile victimelor să fie practice și efective, iar reacția penală să fie proporțională și disuasivă.

RECOMANDĂRI:

1. Intervenții legislative și de politici publice

- Se propune revizuirea definiției consimțământului, prin prisma recomandărilor GREVIO, astfel încât investigarea și urmărirea penală să se bazeze pe noțiunea de **consimțământ liber exprimat**, iar lipsa rezistenței fizice sau pasivitatea victimei să nu fie interpretate ca acceptare.
- Se propune completarea art. 132² alin. (3) din Codul penal cu o propoziție nouă, care să instituie prezumția lipsei consimțământului în cazul minorilor cu vârsta sub 14 ani, de exemplu: „În cazul minorilor sub vârsta de 14 ani, lipsa consimțământului se prezumă”. O astfel de modificare ar contribui, totodată, și la clarificarea interpretării privind vârsta victimei în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 174 și 175 din Codul penal, unde vârsta victimei trebuie să fie cuprinsă între 14 și 16 ani.
- În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 174 și 175 din Codul penal, se impune analizarea oportunității modificării legislației penale prin substituirea condiției prevăzute la alin. (2) și (3) – „dacă este la un nivel apropiat de cel al victimei în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică” – cu o formulare mai clară, de tipul: „dacă diferența de vârstă nu depășește 2 ani”. O astfel de modificare ar contribui la uniformizarea practicii judiciare, în condițiile în care, în prezent, nu există o practică unitară de stabilire a acestor criterii. Stabilirea unui prag de 2 ani ar avea drept scop excluderea tragerii la răspundere penală a minorilor în cazurile în care a avut loc un act sexual sau o acțiune cu caracter sexual consimțită între persoane apropiate ca vârstă.
- Promovarea unor intervenții legislative sau elaborarea unor ghiduri metodologice pentru clarificarea normelor privind consimțământul minorilor sub 14 ani și ajustarea condițiilor de încadrare juridică a faptelor în baza art. 174 și 175 din Codul penal. În același timp, se impune reglementarea mai clară a procedurii de încetare a procesului penal în baza alin. (2) al acestor articole, care prevede că „persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală, dacă este la un nivel apropiat cu victima, în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică”.
- Publicarea unor statistici oficiale detaliate care să includă, pe lângă numărul cauzelor, și informații referitoare la procesul de intervenție în cazurile de infracțiuni cu caracter sexual, durata examinării acestor cauze și tipul soluțiilor dispuse.
- Extinderea funcțională a serviciilor integrate și specializate pentru victimele violenței sexuale, în lipsa unei acoperiri naționale complete, prin instituirea unui circuit integrat minim în fiecare regiune, care să includă audiere specializată a victimelor, suport psihologic și coordonare medico-legală, în scopul reducerii traseelor instituționale multiple și al diminuării riscului de retraumatizare.
- Dezvoltarea unor măsuri specifice pentru minorii instituționalizați și pentru cei aflați în perioada post-plasament, inclusiv prin evaluarea periodică a riscurilor

de exploatare, prevenirea fenomenului de *grooming* și implementarea unui protocol de follow-up în primele luni după ieșirea din sistem, care să includă puncte clare de contact și mecanisme de intervenție rapidă.

- Instituirea, în Regulamentul Consiliului Superior al Magistraturii, a unor reguli speciale și obligatorii privind publicarea hotărârilor judecătorești în cauzele de violență sexuală, cu prevederi distincte pentru cazurile care implică victime minore. Hotărârile ar trebui publicate, de regulă, în formă depersonalizată, iar publicarea integrală sau parțială să fie permisă numai printr-o încheiere motivată a completului de judecată, după evaluarea riscului de identificare a victimei. Acesta ar trebui să prevadă anonimizarea completă nu doar a numelor, ci și a oricăror date care pot conduce direct sau indirect la identificarea persoanei (de exemplu: localități mici, relații de rudenie, date temporale, profesii, instituții de învățământ sau locuri de muncă).
- Reglementarea procedurii de nepublicare sau de publicare limitată a hotărârilor (de exemplu, publicarea doar a părții introductive și a dispozitivului), atunci când riscul de identificare persistă.
- Instituirea unui mecanism administrativ verificabil de control al calității anonimizării și de justificare a nepublicării, pentru a asigura un echilibru între principiul transparenței și protecția vieții private.
- Introducerea și dezvoltarea educației sexuale în școli ca prioritate națională, prin programe adaptate vârstei și nivelului de dezvoltare a copiilor.
- Instituirea unui mecanism sistematic de monitorizare a practicii judiciare în cauzele privind infracțiunile cu caracter sexual, în vederea evaluării respectării drepturilor victimelor și a proporționalității sancțiunilor aplicate.
- Consolidarea cooperării între sistemele de educație, sănătate, asistență socială și justiție, pentru a asigura identificarea timpurie, raportarea și intervenția coordonată în cazurile de violență sexuală.

2. Ce vizează îmbunătățirea aplicării garanțiilor procedurale și a protecției victimelor

- Consolidarea aplicării uniforme a garanțiilor procedurale introduse prin reformele recente, prin standarde operaționale și monitorizare periodică a practicii, astfel încât protecția victimei să nu depindă de variațiile regionale sau de cultura profesională a actorilor implicați.
- Instituirea unui standard obligatoriu de informare efectivă a victimelor, adaptat vârstei și vulnerabilităților, care să includă: explicații în limbaj accesibil, verificarea înțelegerii prin întrebări de control și consemnarea distinctă a informării cu privire la drepturi și servicii (asistență juridică garantată de stat, dreptul la acțiune civilă, servicii de suport – psihologice, sociale, de adăpost). Obligatorietatea anexării la dosar a unui formular separat, semnat de victimă (sau de reprezentantul legal), care confirmă primirea și înțelegerea informațiilor, distinct de celelalte acte procedurale.

- Îmbunătățirea calității rechizitoriilor și ordonanțelor de încetare a urmăririi penale sau clasare a procesului penal prin introducerea unui standard minim de motivare a probelor, care să includă analiza relevanței, concludenței și utilității fiecărei probe, raportat la elementele constitutive ale infracțiunii și la poziția apărării, pentru a permite instanței un control real asupra temeiniciei acuzației.
- Elaborarea și aplicarea unei fișe-tip standardizate, diferențiată pe categorii de vârstă și vulnerabilitate (minori, victime ale violenței sexuale, persoane cu dizabilități), care să cuprindă minim: drepturile procedurale ale victimei; dreptul la avocat garantat de stat; dreptul la acțiune civilă; accesul la servicii de suport.
- Desemnarea din oficiu a avocatului garantat de stat pentru victimele vulnerabile, minori, în cazurile prevăzute de lege, și nu doar informarea formală asupra dreptului, cu posibilitatea de renunțare numai expresă, scrisă și informată.
- În cauzele care implică victime minore, organul de urmărire penală și instanța de judecată trebuie să asigure o reprezentare legală efectivă, nu doar formală, prin verificarea obligatorie a existenței unui conflict de interese. Ori de câte ori există un risc de influențare a victimei (inclusiv în situațiile în care inculpatul este tatăl sau concubinul mamei ori când reprezentantul legal participă pasiv), se impune desemnarea din oficiu a autorității tutelare teritoriale în calitate de reprezentant legal, în temeiul art. 77 alin. (2) CPP, cu garantarea susținerii active a poziției victimei și a exercitării dreptului acesteia la acțiune civilă și despăgubire.

3. Ce vizează îmbunătățirea calității investigațiilor și a administrării probelor

- Respectarea strictă a principiului audierii unice sau, după caz, limitate a minorilor, cu utilizarea consecventă a audierii în condiții speciale, conform art. 110¹ CPP și cu motivarea explicită a oricărei audieri suplimentare, bazată pe o necesitate probatorie reală și pe imposibilitatea utilizării altor mijloace.
- Stabilirea unui termen maximal (de ex. 24 de ore) pentru dispunerea primelor măsuri de conservare a probelor și audierea inițială a victimei. Un număr unic prin care sesizările să fie înregistrate direct într-un sistem național, cu transmitere automată către organul competent. Posibilitatea emiterii rapide a măsurilor de protecție, chiar din momentul sesizării, fără a aștepta pornirea formală a urmăririi penale. Evidența centralizată a tuturor cazurilor în care s-a refuzat sau amânat primirea unei plângeri, cu control instituțional.
- Utilizarea expertizelor strict în raport cu un scop procesual legitim (de ex: capacitatea de a relata faptele, consecințe psihice), formulat explicit, evitând dispunerea expertizelor psihiatrice/psihiatrico-psihologice în lipsa indicilor obiectivi și excluzând practica utilizării lor pentru „testarea credibilității” victimei.
- Consolidarea practicii de formulare a întrebărilor către experții psihologi și

psihiatru într-un mod neutru, relevant și centrat pe victimă, cu accent pe evaluarea: capacității de percepție și relatare, impactului psihotraumatic, vulnerabilităților individuale, mecanismelor de influențare (presiune, intimidare, dependență) și riscului de retraumatizare/revictimizare în cadrul procedurilor judiciare. În acest sens, este necesară excluderea întrebărilor evaluative sau sugestive de tip: „spune adevărul?”, „a consimțit?”, „este credibilă?”, care depășesc competența expertului, substituie rolul instanței și pot amplifica revictimizarea victimei.

- Asigurarea unor intervenții instituționale pentru asigurarea reacției imediate la sesizări și colectarea promptă a probelor, inclusiv prevenirea situațiilor de refuz de primire a plângerii, prin reguli procedurale clare, instruiți și responsabilizare managerială.
- Organizarea unor seminare tematice cu implicarea experților din cadrul CNEJ, psihologilor și practicienilor (judecători/procurori), pentru uniformizarea practicii și prevenirea abordărilor stereotipe sau revictimizante în ordonarea expertizelor.
- Asigurarea efectuării, în termene rezonabile, a expertizelor psihologice necesare și valorificarea lor probatorie pentru documentarea constrângerii psihice, a mecanismelor de control și a vulnerabilității, inclusiv printr-o mai bună cooperare cu instituțiile de expertiză și prin prioritizarea cauzelor care implică minori.
- Utilizarea sistematică a probelor tehnico-științifice, inclusiv expertiza ADN și probele digitale, în special în cauzele complexe sau în lipsa altor probe directe, pentru a reduce dependența excesivă de evaluări subiective ale credibilității.
- Motivarea ordonanțelor de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală și de clasare a procesului penal într-un mod similar stilului utilizat în hotărârile judecătorești. În acest sens, se recomandă ca procurorul de caz să includă o analiză detaliată a probelor care au stat la baza adoptării soluției, indicând argumentele pentru care anumite probe sunt apreciate critic sau nu sunt luate în considerare, precum și motivele pentru care au fost respinse unele solicitări de efectuare a acțiunilor procesuale, inclusiv cele formulate de părțile participante la proces.

4. Îmbunătățirea practicii judiciare și a individualizării sancțiunilor

- Obligația instanței de a reflecta expres în hotărâre dacă și în ce mod au fost respectate drepturile victimei la informare și suport, printr-o verificare comparabilă celei aplicate garantării dreptului la apărare al inculpatului.
- Consolidarea politicii de sancționare în cauzele privind infracțiunile sexuale, prin limitarea suspendării condiționate la situații strict excepționale, justificate printr-o evaluare reală a riscului de recidivă și revictimizare și prin motivare individualizată. În toate cazurile permise de lege, instanțele urmează să dispună măsuri efective de protecție post-condamnare (interdicția de apropiere, contact și frecvență). Pedepsele trebuie stabilite proporțional și disuasiv, în

funcție de gravitatea faptei, circumstanțele cauzei și impactul asupra victimei, pentru a asigura atât prevenția, cât și reeducarea condamnatului.

- Motivarea riguroasă a criteriilor de individualizare a pedepsei prevăzute la art. 75–78 CP (gravitatea faptei, poziția de autoritate a făptuitorului, vulnerabilitatea copilului, riscul de recidivă), reținerea circumstanțelor agravante în limitele rechizitoriului și excluderea reținerii automate a unor circumstanțe atenuante incompatibile cu natura infracțiunii, precum „aflarea la întreținere a copiilor minori”. De asemenea, se impune dispunerea efectivă a măsurilor de protecție post-condamnare (interdicții de apropiere, contact sau frecventare), ori de câte ori legea permite, pentru prevenirea revictimizării.
- Utilizarea activă a pedepselor complementare prevăzute de art. 65 CP în cazurile comise prin abuz de poziție sau acces profesional, pentru reducerea riscului de repetare și pentru consolidarea efectului preventiv al condamnării.
- Consolidarea accesului la repararea prejudiciului prin informarea sistematică a victimelor despre acțiunea civilă și compensația de stat (Legea nr. 137/2016), susținerea probatoriului privind prejudiciul și motivarea mai riguroasă a hotărârilor pe latura civilă, cu reflecția impactului psihologic și a vulnerabilităților victimei. Instanțele urmează să motiveze individualizat despăgubirile morale, prin raportare explicită la gravitatea faptei, vulnerabilitatea minorului, raportul de putere, impactul psihotraumatic și nevoia de recuperare, astfel încât suma acordată să constituie un remediu efectiv, proporțional și descurajant, conform standardelor CEDO.
- Respectarea motivării hotărârilor instanțelor de fond, din perspectiva abordării centrate pe victimă (fără stereotipuri): hotărârile trebuie să fie formulate într-un limbaj sobru, neutru și proporțional, evitând detaliile grafice care nu sunt indispensabile pentru calificarea juridică. În cauzele de violență sexuală, hotărârea nu trebuie să reproducă „grafic” actele sexuale, ci să stabilească elementele juridice esențiale: lipsa consimțământului, constrângerea, vulnerabilitatea, imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, actul de penetrare etc. Instanța urmează să utilizeze limbajul legal standardizat din art. 132⁴ CP/art. 171-172 CP, nu terminologia colocvială sau explicită introdusă prin redarea mecanică a declarațiilor.

5. Dezvoltarea capacităților profesionale și uniformizarea practicii

- Clarificarea practicilor de calificare juridică, inclusiv prin organizarea de instruiți specializate și elaborarea unor repere interpretative, în vederea prevenirii minimalizării faptelor prin supraevaluarea „consimțământului” minorilor, precum și pentru excluderea încadrărilor juridice eronate în cauzele ce implică victime cu vârsta sub 14 ani. Totodată, se impune asigurarea aplicării corecte a regulilor privind concursul de infracțiuni și pluralitatea actelor.
- Consolidarea formării continue pentru toți profesioniștii din domeniul justiției (judecători, procurori, polițiști, avocați) cu privire la investigarea și examinarea eficientă a cauzelor privind infracțiunile cu caracter sexual. Se recomandă organizarea unor instruiți comune pentru judecători, procurori, polițiști,

medici legiști, psihologi și asistenți sociali, în vederea dezvoltării unei abordări interdisciplinare și coordonate în gestionarea acestor cauze. Pentru avocați, se recomandă organizarea unor programe de instruire separate, orientate spre consolidarea capacităților profesionale și sensibilizare în acordarea asistenței juridice victimelor violenței sexuale.

- Elaborarea de ghiduri practice, care să vizeze audierea minorilor, dispunerea expertizelor și formularea întrebărilor adresate victimelor, precum și individualizarea pedepsei și motivarea hotărârilor judecătorești și a actelor procedurale elaborate în cadrul urmăririi penale.